

MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

Kuriame Lietuvos ateitį

**2007–2013 M. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS SPECIALIŲJŲ
ATRANKOS KRITERIJŲ VERTINIMAS
GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA**

Sutarties Nr. 14P-435

2010 m. birželio 16 d.

Šios ataskaitos lietuvių kalbos redagavimą atliko:

Vertimų biuro UAB „Diskusija“ lietuvių kalbos redaktorė
Rasa Kriaučionytė

/parašas/

Data: 2010 m. birželio 16 d.

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	6
SĄVOKŲ SĄRAŠAS	7
SANTRAUKA.....	8
EXECUTIVE SUMMARY.....	11
1. VERTINIMO PAGRINDAS	15
1.1 Vertinimo tikslas ir uždaviniai.....	16
1.2 Vertinimo objektas ir klausimai	16
1.3 Vertinimo metodologija	18
1.4 Duomenų rinkimo ir analizės metodai	19
2. SPAK NUSTATYMO KONTEKSTAS.....	21
2.1 Praeities pamokos	21
2.2 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos SPAK.....	22
3. PROCESINIAI SPAK NUSTATYMO IR TAIKYMO ASPEKTAI	27
3.1 SPAK nustatymas.....	28
3.1.1. Metodiniai ir procedūriniai SPAK nustatymo aspektai	28
3.1.2. Bendradarbiavimas nustatant SPAK.....	30
3.2 SPAK komunikavimas	34
3.2.1. SPAK komunikavimas paraiškų vertintojams	34
3.2.2. SPAK komunikavimas pareiškėjams	36
3.3 SPAK taikymas, SPAK tinkamumo vertinimas	38
3.3.1. Paraiškų vertintojų vertinamas SPAK tinkamumas.....	39
3.3.2. Pareiškėjų vertinamas SPAK tinkamumas	43
3.4 SPAK tobulinimas	49
4. ES ŠALIŲ GEROJI PRAKTIKA	52
4.1 Estijos geroji praktika nustatant SPAK	52
4.2 Olandijos geroji praktika nustatant SPAK.....	55
4.3 Gerosios praktikos pranašumai ir trūkumai	57
4.4 Gerosios praktikos pritaikomumas Lietuvoje	57
5. SPAK TINKAMUMO VERTINIMAS.....	58
5.1 SPAK tarpusavio sąsajų analizė.....	60
5.2 SPAK vertinimo rezultatai	61
6. Išvados	67
7. Rekomendacijos.....	73
LITERATŪROS SĄRAŠAS	77
PRIEDAS NR. 1. Projekto kokybės ir naudos vertinimo metodikų lyginamoji analizė	
PRIEDAS NR. 2. Paraiškų vertintojų apklausa	

PRIEDAS NR. 3. Pareiškėjų apklausa

PRIEDAS NR. 4. Sąsajų tarp priemonės SPAK analizė. Porinė koreliacija (Cross Correlation)

PRIEDAS Nr. 5 Estijos 1.3.1. priemonės „Didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas“ projektų paraiškų SPAK ir jų vertinimo metodika

PRIEDAS NR. 6 SPAK tinkamumo įvertinimo metodika (patikros lapas)

PRIEDAS NR. 7. ŽIP VP priemonių SPAK tinkamumo ekspertinio vertinimo rezultatai

PRIEDAS NR. 8. EA VP priemonių SPAK tinkamumo ekspertinio vertinimo rezultatai

PRIEDAS NR. 9. SS VP priemonių SPAK tinkamumo ekspertinio vertinimo rezultatai

PRIEDAS NR. 10. Interviu su tarpinių ir įgyvendinančių institucijų darbuotojais sąrašas

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Vertinimo klausimai.....	17
2 lentelė. SPAK skaičiaus vidurkiai.....	22
3 lentelė. SPAK apžvalga.....	25
4 lentelė. SPAK nustatymo reglamentavimas.....	27
5 lentelė. SPAK nustatymo principai tarpinėse institucijose.....	28
6 lentelė. Bendradarbiavimas nustatant SPAK.....	30
7 lentelė. Vertintojai: bendradarbiavimo su tarpinėmis institucijomis įvertinimas pagal įgyvendinančias institucijas (N=58).....	32
8 lentelė. Vertintojai: žmogiškųjų išteklių planavimas rengiantis atlikti naudos ir kokybės vertinimą.....	34
9 lentelė. Vertintojai: SPAK tinkamumo vertinimas pagal veiksmų programas ir tarpines institucijas. (N=58).....	40
10 lentelė. Vertintojai: SPAK tinkamumo įvertinimas – poveikio aspektas (N=58).....	40
11 lentelė. Vertintojai: SPAK trūkumų vertinimas (N=58).....	40
12 lentelė. Vertintojai: pasiūlymai dėl SPAK metakriterijų tobulinimo (N=58).....	42
13 lentelė. Pareiškėjai: paraiškų vertinimo sistemos vertinimas.....	43
14 lentelė. Pareiškėjai: SPAK tinkamumo vertinimas.....	44
15 lentelė. Bendras SPAK tinkamumo vertinimas pagal veiksmų programas ir tarpines institucijas.....	44
16 lentelė. Vertintojai: vertinimo rezultatų sklaida tobulinant SPAK (N=58).....	49
17 lentelė. Priemonės 1.3.1 SPAK ir jų vertinimas balais.....	54
18 lentelė. Naudos ir kokybės vertinimo rezultatų analizė – mažiausias pereinamasis balas.....	59
19 lentelė. SPAK porinės koreliacijos analizės rezultatai.....	60
1 pav. Projektų atrankos kriterijų sistema.....	15
2 pav. Vertinimo objektas.....	16
3 pav. Vertinimo loginis priežasties ir pasekmės modelis.....	18
4 pav. SPAK vertinimo lygmuo ir procesinis / sisteminis vertinimo lygmuo.....	18
5 pav. SPAK nustatymo bei taikymo procesas.....	27
6 pav. Vertintojai: bendradarbiavimo su tarpinėmis institucijomis vertinimas (N=58).....	32
7 pav. Vertintojai: mokymų, konsultacijų, metodinės medžiagos pakankamumas atliekant naudos ir kokybės vertinimą (N=58).....	35
8 pav. Pareiškėjai: mokymų, konsultacijų, pateikiamos informacijos vertinimas (N=341).....	37
9 pav. Vertintojai: SPAK tinkamumo vertinimas (N=58).....	39
10 pav. Pareiškėjai: SPAK tinkamumo vertinimas pagal pareiškėjų grupes (N=341).....	44
11 pav. Pareiškėjai: paraiškų vertintojų kompetencijos ir vertinimo proceso organizavimo vertinimas.....	47

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AM – LR Aplinkos ministerija
APVA – Aplinkos projektų valdymo agentūra
BAK – Bendrieji atrankos kriterijai
BPD – Bendrasis programavimo dokumentas
CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra
EAVP – Ekonomikos augimo veiksmų programa
ERPF – Europos regioninės plėtros fondas
ES – Europos Sąjunga
ESF – Europos socialinis fondas
ESFA – Europos socialinio fondo agentūra
LR – Lietuvos Respublika
LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė
LVPA – Lietuvos verslo paramos agentūra
PAFT – Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės
PFSA – Projektų finansavimo sąlygų aprašas
SAAK – Specialieji atitikties atrankos kriterijai
SADM – LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAK – Specialieji atrankos kriterijai
SAM – LR Sveikatos apsaugos ministerija
SF – Sanglaudos fondas
SPAK – Specialieji prioritetingi atrankos kriterijai
SSVP – Sanglaudos skatinimo veiksmų programa
ŠMM – LR Švietimo ir mokslo ministerija
TPVP – Techninės paramos veiksmų programa
ŪM – LR Ūkio ministerija
VP – Veiksmų programa
ŽIPVP – Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa

SAVOKŲ SĄRAŠAS

Bendrieji atrankos kriterijai (trump. BAK) – tai projektų atrankos kriterijai, kuriuos turi atitikti visi finansuojami projektai, nepriklausomai nuo projektų atrankos būdo. Bendrieji projektų atrankos kriterijai yra patvirtinti Stebėsenos komiteto nutarimu Nr. 1, o „Metodiniai nurodymai dėl projektų atitikties šiems kriterijams vertinimo“ buvo patvirtinti LR finansų ministro 2008 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. 1K-066 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių įgyvendinimo.“

Naudos ir kokybės vertinimas – naudos ir kokybės vertinimas atliekamas tik tais atvejais, kai projektai yra atrenkami konkurso būdu. Šio vertinimo metu atrenkami projektai, kurie geriausiai atitinka atitinkamos veiksmų programos priemonės specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus (SPAK). Naudos ir kokybės vertinimo metu projektai vertinami balais, didžiausia galima projektui skirti balų suma turi sudaryti 100 balų.

SPAK nustatymo ir įvertinimo metodika – kartu su vertinimo ataskaita yra pateikiama 2007–2013 m. struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų nustatymo ir jų tinkamumo / pakankamumo vertinimo metodika.

SPAK metakriterijus – sisteminis kriterijus, naudojamas SPAK nustatymui (įvertinimui).

SPAK rinkinys – visi atitinkamame PFSA nustatyti specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai, įskaitant jų vertinimo aspektus, vertinimo klausimus / teiginius bei kriterijaus vertinimo skalę (balus) ir (ar) kitus kriterijų apibūdinančius komponentus.

Specialieji atitikties atrankos kriterijai (trump. SAAK) – taikomi visiems atitinkamos veiksmų programos prioriteto priemonės projektams, nepriklausomai nuo projektų atrankos būdo. Juos turi atitikti visi finansuojami projektai.

Specialieji atrankos kriterijai (trump. SAK) – projektų atrankai taikomi atrankos kriterijai. Specialieji atrankos kriterijai yra skirstomi į specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus (SPAK) bei specialiuosius atitikties atrankos kriterijus (SAAK). SPAK yra taikomi tik konkurso būdu įgyvendinamose priemonėse, o SAAK taikomi visose priemonėse, nepriklausomai nuo atrankos būdo.

Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai (trump. SPAK) – tai projektų atrankos kriterijai, kurie taikomi tik konkurso būdu įgyvendinamose priemonėse ir taikomi naudos ir kokybės vertinimo etapo metu. Naudos ir kokybės vertinimo metu balais vertinama projektų atitiktis specialiesiems prioritetiniams atrankos kriterijams. SPAK sąvoka apima kriterijaus pavadinimą (formuluotę), vertinimo aspektus, vertinimo klausimus / teiginius bei kriterijaus vertinimo skalę (balus) ir (ar) kitus kriterijų apibūdinančius komponentus.

Stebėsenos komitetas – stebėsenos komitetas veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, įgyvendinimo priežiūrai atlikti.

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas buvo įvertinti 2007–2013 m. veiksmų programų SPAK tinkamumą ir pakankamumą, atsižvelgiant į veiksmų programų prioritetų (priemonių) tikslus ir pateikti rekomendacijas bei metodines SPAK tobulinimo priemones. Šio tyrimo metu buvo vertinami du lygmenys: SPAK nustatymo proceso tinkamumas ir SPAK, kaip šio proceso rezultato, tinkamumas. Vertinimo ataskaitos rezultatai pagrįsti interviu su vadovaujančios institucijos, tarpinių, įgyvendinančių institucijų darbuotojais, SPAK „naudotojų“ grupių – pareiškėjų ir paraiškų vertintojų – internetinės apklausos rezultatais, užsienio šalių (Estijos ir Olandijos) praktikos analize, atrinktų priemonių SPAK ekspertiniu įvertinimu.

Procesinių / sisteminių elementų vertinimas

Susiklosčiusi skirtinga SPAK nustatymo ir vertinimo praktika tarpinėse institucijose, SPAK nustatymo procesams skiriamas laikas, fragmentiškas įgyvendinančių institucijų, socialinių partnerių ir potencialių pareiškėjų dalyvavimas bei kiti SPAK nustatymo proceso netolygumai neužtikrina SPAK nustatymo efektyvumo. Praktikos unifikavimas leistų efektyviau skleisti gerą SPAK nustatymo ir vertinimo patirtį, lyginti institucijas, sudarytų geresnes proceso laikymosi kontrolės prielaidas. Viena iš pateikiamų SPAK tobulinimo rekomendacijų – sisteminis SPAK nustatymo proceso tobulinimas, detaliau pristatomas SPAK nustatymo ir įvertinimo metodikoje. Siūloma tobulinant procesą sistemiskai taikyti bendradarbiavimo bei strateginės orientacijos principą ir laikytis siūlomo SPAK nustatymo etapų nuoseklumo.

Stebėsenos komitetas, SPAK planavimas. Susijusi tobulintina sritis – SPAK nustatymo proceso planavimas. Galimos dvi šios problemos priežasčių dimensijos: veiksmų planavimas ir planų kokybė bei nustatytų planų laikymasis ir vykdymas. Stebėsenos komiteto posėdžiai vyko gana retai, buvo teikiami tvirtinti apibendrinti, abstraktūs SPAK, kurių detalizacija ne visais atvejais atitiko Stebėsenos komiteto patvirtintą formuluotę. Tam tikrais atvejais trūko proceso nuoseklumo. Rekomenduojama sistemiskai tobulinti SPAK nustatymo ir tvirtinimo Stebėsenos komitete planavimą, pvz., institucijoms parengti SPAK nustatymo ir tvirtinimo planą. Taip pat siūloma planuoti Stebėsenos komiteto posėdžius ir tobulinti Stebėsenos komitetui teikiamų SPAK pristatymų turinį, kad Stebėsenos komitetas turėtų reikalingą informaciją adekvačių sprendimų priėmimui. Pažymėtina, kad didelė dalis veiksmų jau dabar yra planuojama (pvz., rengiamas priemonių įgyvendinimo planas, yra nustatyta SPAK teikimo / tobulinimo Stebėsenos komitetui forma), tačiau nustatyti trūkumai rodo poreikį tobulinti rengiamų dokumentų turinį ir užtikrinti sudarytų planų vykdymo discipliną.

SPAK interpretavimas, informacijos perdavimas paraiškų vertintojams. Atliktos paraiškų vertintojų apklausos duomenimis tarpinės institucijos teikiamų konsultacijų pakankamumas buvo vertinama kaip tobulintina sritis. Siekiant užtikrinti, kad įgyvendinančios institucijos vertintojai tinkamai suprastų ir taikytų tarpinės institucijos nustatytus SPAK (ypač kai nustatomi ekspertinio vertinimo SPAK), rekomenduojama tobulinti SPAK komunikavimą vertintojams. Viena iš galimų priemonių – tarpinės institucijos laiku parengti mokymai (konsultacijos) vertintojams.

Paraiškų vertintojai, resursų planavimas. Nors daugeliu atvejų vertintojai buvo iš anksto informuoti, kad jie atliks naudos ir kokybės vertinimą, tačiau pasitaikė atvejų kai neužteko laiko susipažinti su vertinimo medžiaga. Tobulinant procesą, įgyvendinančios institucijos turėtų planuoti vertinimo procesą, dalyvaujančius žmogiškuosius išteklius bei sistemiskai vykdyti jų mokymą, organizuoti vidinius vertintojų pasitarimus.

Atgalinis ryšys, tobulinimas. Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad tarp įgyvendinančios ir tarpinės institucijos nebuvo užtikrintas pakankamas atgalinis ryšys, informuojantis apie atlikto vertinimo rezultatus, todėl nebuvo pakankamai išnaudota vertintojų įgyta patirtis. Su problemomis buvo supažindinamos tarpinės institucijos, tačiau retai buvo vykdomas sisteminis apibendrintas kvietimo vertinimo praktikos pristatymas, kuris būtų naudingas tobulinant SPAK. Rekomenduojama sistemiskai užtikrinti atgalinį ryšį organizuojant įvykusių paraiškų vertinimų aptarimus.

Užsienio šalių praktika

Buvo išanalizuota Estijos ir Olandijos praktika. Nors šių šalių SPAK skiriasi detalumu, kriterijų skaičiumi, tačiau nustatyta ir bendrų aspektų. Pagrindiniai bendri SPAK bruožai – abi šalys naudoja ekspertinio vertinimo kriterijus, dominuoja SPAK, orientuoti ne į pareiškėją, o į konkrečias projekto veiklas bei siekiamus įgyvendinti rezultatus. Estijoje nustatomas ekonominio efektyvumo SPAK, skirtas projekto naudingumui įvertinti sąnaudų atžvilgiu. Pritaikant Estijos ir Olandijos praktiką Lietuvoje, siūloma SPAK orientuoti į projektą, taip pat įvesti kaštų ir naudos SPAK, kuris leistų prioritetą teikti ekonomiškai efektyvesniems projektams.

SPAK tinkamumo vertinimas

Apibendrinus tiek paraiškų vertintojų, tiek pareiškėjų apklausos rezultatus, daroma išvada, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, nebuvo visiškai aiškūs balų skyrimo principai. Vienas pagrindinių pareiškėjų įvardytų SPAK trūkumų – abstrakčiai apibrėžti SPAK ir subjektyvus vertinimas.

SPAK kokybiniai reikalavimai. Atlikus ekspertinį vertinimą nustatyta, kad pasitaikė nevientisų, neišmatuojamų, neaiškių SPAK. Buvo SPAK, formuojamų iš kelių sudėtinių komponentų. Vertinant tokius kriterijus galėjo kilti klausimų, kuris komponentas yra svarbesnis, rasti skirtingų kriterijaus esmės ir paskirties interpretacijų. Pasitaikė vartojamų sąvokų, kurios nebuvo aiškiai ir vienareikšmiškai apibrėžtos, todėl tai galėjo lemti skirtingas interpretacijas. Ypač problemiškas institucijoms buvo inovacijos sąvokos apibrėžimas. Taip pat buvo SPAK, kurių detalizavimas neatitiko SPAK formuluotės, arba buvo paliktas nebaigtinis vertinimo aspektų sąrašas. Kriterijų aiškumo trūkumą, taip pat neaiškią vertinimo sistemą, galimas dalykas, lėmė tai, kad kai kurie SPAK sunkiai išmatuojami, arba, jei buvo lyginamos kokybinės projektų savybės, nebuvo nustatyti aiškūs palyginamumo kriterijai.

Vertintų priemonių SPAK buvo susieti su priemonių bei veiksmų programų tikslais, remiamomis tikslinėmis grupėmis ir veiklomis. Tačiau, remiantis paraiškų vertintojų apklausos duomenimis, SPAK iki galo neatliko pagrindinės funkcijos – atrinkti didžiausią pridėtinę vertę duodančius projektus, kurie geriausiai prisidėtų prie tikslų įgyvendinimo. Didelė dalis respondentų nurodė, kad SPAK buvo formalūs, netinkami projekto poveikiui ir rezultatams įvertinti.

Į projektą orientuoti SPAK. Pasitaikė atveju, kai buvo nustatomi SPAK, orientuoti į pareiškėjo statuso ir patirties įvertinimą. Tam tikrais atvejais tokiems SPAK buvo suteikiamas didelis santykinis balų svoris, pvz., 30, 35 balai. Pareiškėjo veiklos istorija ar veiklos mastas yra praeities faktai ir negarantuoja projekto kokybės, todėl tokie SPAK neužtikrina efektyviausių projektų atrankos. Taip pat tokie SPAK sudaro nelygias konkuravimo sąlygas atskiroms pareiškėjų grupėms. Be to, panašūs SPAK užkrauna perteklinių užduočių vertintojams, nes tenka kelis kartus vertinti pareiškėjo tinkamumą. Pareiškėjų ir partnerių tinkamumo kriterijai visų pirma nustatomi PFSA, ir atitiktis jiems įvertinamas 7 BAK kriterijų dalyje. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus ir užsienio šalių praktiką, siūloma SPAK orientuoti į projekto, dėl kurio kreipiamasi paramos, esmę, tikslus, pagrindimą, tikslines grupes ir uždavinius, veiklas, fizinius įgyvendinimo rodiklius, ir vengti SPAK, skirtų pareiškėjo patirčiai įvertinti. Projektų atrankos procesų skaidrumui ir pareiškėjų konkurencijos lygiateisiškumui užtikrinti siūloma atitinkamas pareiškėjų grupes atskirti skirtingais kvietimais.

Kaštai ir nauda. Vertinant SPAK rinkinių pakankamumą identifiktuotas pagrindinis trūkumas – nebuvo nustatomi ekonominio naudingumo SPAK, kurie leistų įvertinti projekto efektyvumą sąnaudų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad ES finansinė parama yra ribota ir turi būti skiriama projektams, kurie tą patį rezultatą gali pasiekti mažesnėmis sąnaudomis, siūloma taikyti kaštų ir naudos SPAK. Pažymėtina, kad Estijoje ekonominio efektyvumo SPAK yra nustatomi, ir šiam SPAK skiriamas reikšmingas balų skaičius.

Ekspertinio vertinimo SPAK. SADM administruojamoms priemonėms stigo ekspertinio vertinimo SPAK, kurie sudarytų galimybę ekspertiškai skirti didesni balų skaičių projektams, padėsiantiems geriau įgyvendinti priemonės tikslus. Vertinimo kriterijai, suteikiantys erdvės ekspertams, nors ir sudaro daugiau prielaidų ginčams, tačiau suteikia daugiau lankstumo bei leidžia geriau išnaudoti pareiškėjų kūrybiškumą, paliekant erdvės naujiems, galbūt prieš skelbiant kvietimą nenumatytiems konkrečios problemos sprendimams. Siūloma į SPAK rinkinį įtraukti ekspertinio vertinimo kriterijus.

Mažiausias pereinamasis balas. Būtina tobulinti vertinimo sistemą nustatant mažiausią pereinamąjį balą, nes pasitaikė atveju, kai buvo finansuoti vos po keletą balų surinkę projektai. Mažiausias balas būtinas todėl, kad finansiniai ES fondų išteklių yra riboti ir turėtų būti finansuojami tik tiksliniai projektai.

Apibendrinimas. Tyrimo rezultatai parodė, kad tikslinga tobulinti SPAK nustatymo ir planavimo procesus, SPAK komunikavimą, pristatymą vertintojais, taip pat nustatyti SPAK kokybiškumo ir pakankamumo parametrus, kurių naudojimas padėtų užtikrinti efektyvų veiksmų programų įgyvendinimą. Atsižvelgiant į atlikto vertinimo rezultatus, kartu su šia vertinimo ataskaita pateikiamoje 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų nustatymo ir jų tinkamumo / pakankamumo vertinimo metodikoje yra nustatyti treji objekto prasme SPAK kokybiškumo ir pakankamumo reikalavimai:

- 1) *SPAK nustatymo proceso reikalavimai*, nes proceso organizavimas, eiga ir ypatumai tiesiogiai veikia galutinį rezultatą – SPAK rinkinį;
- 2) *Individualaus SPAK reikalavimai* – kiekvienam SPAK vienetui keliami reikalavimai. Kiekvienas SPAK turėtų atitikti vientisumo, aiškumo, papildomumo, apskaičiuojamumo, orientacijos į projektą metakriterijus;
- 3) *SPAK rinkinio reikalavimai* – SPAK sistemai, visumai keliami reikalavimai.

- Universalieji SPAK – siekiant paskatinti horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimą Lietuvoje ir suformuoti projektų efektyvumo vertinimo praktiką, nustatyti šie universalieji SPAK: kaštų ir naudos SPAK; horizontaliųjų prioritetų SPAK;
- Specifiniai SPAK – siekiant užtikrinti, kad finansavimas bus skiriamas projektams, labiausiai orientuotiems į konkrečios veiksmų programos prioritetus ir maksimaliai atitinkantiems priemonės paskirtį, nustatyti šie specifiniai SPAK: VP programų / prioritetų krypčių SPAK; priemonės SPAK.

EXECUTIVE SUMMARY

The study was aimed at assessing the eligibility and sufficiency of SPSC (Special Priority Selection Criteria) of actions for 2007–2013, considering the objectives of priorities (measures) of actions and provisions for recommendations and methods for the improvement of SPSCs. Two levels were assessed during this study: the eligibility of the procedure of SPSC establishment and the eligibility of SPSCs as a result of the procedure. The results of the assessment report are based on interviews with staff of the supervising institution and intermediaries, interviews with the implementing bodies, the results of an online poll of SPSC ‘user’ groups i.e. applicants and the assessors of applications, an analysis of the practices of foreign countries (Estonia and the Netherlands), and an expert assessment of SPSCs of selected measures.

Assessment of procedural / system elements

The different practices of SPSC establishment and assessment in intermediary bodies, the time assigned to SPSC establishment procedures, the uneven participation of implementing institutions, social partners and potential applicants and other factors in the uneven establishment of SPSC procedure, does not ensure efficient SPSC establishment. Unified practices would allow for a more efficient dissemination of good practices in SPSC establishment and assessment, and also for the comparison of institutions and in establishing prerequisites for better control over compliance to procedure. One of the recommendations for SPSC improvement is a systemic improvement of the SPSC establishment procedure, which is presented in detail in the Methods for SPSC Establishment and Assessment. While improving the procedure, the principle of cooperation and strategic focus should be systemically applied and a suggested sequence of steps for SPSC establishment should be followed.

Monitoring Committee, SPSC planning. The related area to be improved is the planning of the procedure for SPSC establishment. There are two possible causes of this problem: the planning of actions and the quality of plans, as well as the ability to follow and implement the plans made. Meetings of the Monitoring Committee were convened rather infrequently with the submission for approval of generalized and abstract SPSCs, the details of which did not always correspond to the decision approved by the Monitoring Committee. The procedure lacked consistency in certain cases. A systemic improvement of planning for the establishment of SPSCs and approval by the Monitoring Committee is recommended, e.g. by institutions drawing up the plan for SPSC establishment and approval. The planning of meetings of the Monitoring Committee and the improvement of the content of SPSC presentations submitted to the Monitoring Committee is also recommended, in order that the Monitoring Committee is provided with the information necessary to make adequate decisions. In fact, the majority of actions are already in the planning stage e.g. the plan for the implementation of measures is currently under consideration, and a form for the improvement of SPSCs and submission to the Monitoring Committee has already been established. However, the weaknesses which have been identified show the need to improve the content of documents under preparation and to ensure the disciplined implementation of the plans.

Interpretation of SPSCs, transfer of information to assessors. According to the survey of assessors of applications, the amount of advice provided by intermediary body was indicated as an area in need of improvement. To ensure that assessors of implementing institutions have an appropriate understanding and to ensure the appropriate application of SPSCs established by an intermediary body (especially when SPSCs of expert assessment are established), improvements in the communication of SPSCs to assessors are recommended. One suitable measure is appropriate training (consultations) for assessors provided by an intermediary body.

Assessors of applications, resource planning. Even if in the majority of cases assessors were informed in advance that they were expected to perform Benefit and Quality Assessments, in some cases they did not have enough time to study the assessment material. While improving the procedure, the implementing institutions should plan for assessment procedure and the human resources needed for this, implement their training systematically and also organize internal meetings for assessors.

Feedback, improvement. The study also demonstrated the lack of sufficient feedback between the implementing institution and the intermediary body which records the assessment results. Therefore, the experience acquired by assessors was not used adequately. Issues were usually relayed to intermediary bodies, but a wholesale summarized presentation of calls for proposals in assessment practice was rarely implemented, even if it would have been useful in improving SPSCs. Systemic feedback is recommended when the discussion of assessments of applications is organized.

Foreign practice

The practices of Estonia and the Netherlands were analyzed. Even though the SPSCs of these countries are different in their details and number of criteria, they also have some common aspects. The main common features of their SPSCs are that both countries use expert assessment criteria and are dominated by SPSCs oriented not to the applicant but rather to specific project activities and their desired results. Estonia has an established SPSC of economic efficiency to assess project benefits with regard to their costs. To use the practices of Estonia and the Netherlands in Lithuania, SPSCs should be project-oriented and a cost-benefit SPSC should be introduced to prioritize economically efficient projects.

Assessment of SPSC eligibility

After summarizing the results of both the application assessor's and applicant's surveys, the conclusion is that SPSCs were not clearly defined and properly detailed. Also, the principles of marking were not completely clear. One of the main weaknesses of SPSCs indicated by applicants is that they are too abstract and that their assessment is subjective.

Qualitative requirements for SPSC. Expert assessment revealed that some SPSCs lacked integrity and clarity and were difficult to measure. Some SPSCs were comprised of a number of components. The assessment of such criteria could raise questions as to which component is more important and give rise to a different interpretation of the nature and purpose of the assessment criterion. Additionally, concepts were occasionally used that did not have a clear and unambiguous definition, thus providing the opportunity for different interpretations. The definition of 'innovation' was the most challenging to institutions. Details of some SPSCs did not correspond to the wording of the SPSC or the list of assessment aspects was left incomplete. This lack of clarity in criteria, as well as the vague assessment system, was probably determined by the fact that some SPSC were hard to calculate, or due to the fact that when comparing the qualitative features of projects clear comparison criteria were not established.

An SPSC of the measures assessed was related to the objectives of the measures and actions, as well as to supported target groups and activities. Nevertheless, based on the survey of application assessors, SPSCs did not completely perform their function, i.e. select projects with maximum added value which contribute most to the implementation of objectives. The majority of respondents pointed out that SPSCs were merely formal and not entirely suitable for assessing a project's impact and results.

Project-oriented SPSCs. Some cases SPSCs were established which were oriented to an assessment of the applicant's status and experience. In certain cases such SPSCs were assigned a high relative score weight, e.g. a score of 30 or 35. The history or extent of activities undertaken by the applicant in the past do not guarantee the quality of the project. Therefore, such SPSCs do not ensure the selection of the most efficient projects. Likewise, such SPSCs allow for unequal competition among individual applicant groups. Moreover, such SPSCs place an additional burden on assessors, since it is they who must assess the eligibility of the applicant. The criteria for the eligibility of applicants and their partners are established in DPFC (Description of Project Financing Conditions) first and foremost, and their conformity is assessed in the 7 GSC (General Selection Criteria) section. With regards to the study results and foreign practices, the suggestion is to orientate SPSCs towards a specific nature, objectives, reasoning, target groups and tasks, activities and physical indicators for the implementation of the project for which support has been applied for and to avoid SPSCs intended for the assessment of the applicant's experience. To ensure the transparency of project selection procedures and equal competition for applicants, all applicants should be adequately grouped according to the different calls for proposals.

Costs and benefits. While assessing the suitability of SPSC sets, a main weakness was identified, i.e. that SPSCs of economic benefit were not established to allow for an assessment of a projects efficiency with regards to costs. Considering the fact that EU financial support is limited, and has to be assigned to projects which are able to achieve same result for lower costs, a cost-benefit SPSC should be applied. It should be noted that in Estonia, SPSC of economic efficacy are established and assigned a considerable score.

Expert assessment SPSC. The measures administered by MSSL (The Ministry of Social Security and Labour) were lacking in an expert assessment SPSC, which would have allowed for the expert assignment of a higher score to projects, thus enabling better implementation of the objectives of the measure. Assessment criteria providing more space to experts provide prerequisites for disputes, but also allow for greater flexibility and better usage of the applicants creativity, leaving some space for new solutions to a specific issue which was probably not predicted when announcing the call for proposals. Therefore, a SPSC set should include expert assessment criteria.

Minimum score. The assessment system should be improved by setting a minimum score. This is due to cases where projects awarded just a few points were financed. A minimum score is necessary as the financial resources of EU funds are limited, and therefore only target projects should be financed.

Summary. The study results demonstrated that the procedures of SPSC establishment and planning and the communication and presentation of SPSCs to assessors should be improved. Also parameters of SPSC quality and sufficiency must be established – the use of which would help ensure the effective implementation of actions. When considering the results of assessment, methods for the establishment of special priority selection criteria for 2007–2013 European Union structural support and for assessing their eligibility / sufficiency submitted together with this assessment report provide for three kinds of requirements, with regards to objectives for SPSC quality and sufficiency:

- 1) *Requirements for SPSC establishment procedure*, as the organization, course and features of the procedure has a direct influence on the final result, i.e. SPSC set.
- 2) *Requirements for individual SPSC*, i.e. requirements applied to each SPSC. Each SPSC must conform metacriteria of consistency, clarity, complementarity, ability to estimate, and project-orientation.
- 3) *Requirements for SPSC set*, i.e. requirements applied to the SPSC system as a whole.
 - A Universal SPSC – to encourage the implementation of horizontal priorities in Lithuania and to shape the practice of the assessment of project efficiency the following universal SPSC were established: Cost Benefit SPSC; Horizontal Priority SPSC;
 - Special SPSC – to ensure that financing is assigned to projects which are most oriented to priorities of specific actions and with maximum compliance with regards to the purpose of the measure, the following SPSC were established: SPSC for Actions / Priorities; SPSC for Measures.

IVADAS

UAB „PricewaterhouseCoopers“, remdamasi 2009 m. gruodžio 16 d. sutartimi Nr. 14P-435 su Lietuvos Respublikos finansų ministerija, atliko 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų vertinimą. Vertinimo laikotarpis – 2009 m. gruodis–2010 m. birželis.

Vertinimo tikslas – įvertinti 2007–2013 m. veiksmų programų SPAK tinkamumą ir pakankamumą, atsižvelgiant į veiksmų programų prioritetų (priemonių) tikslus, pateikti rekomendacijas ir metodines SPAK tobulinimo priemones.

SPAK turi būti nustatomi taip, kad sudarytų prielaidas finansuoti projektus, kurie efektyviausiai užtikrina 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslo, prioritetinių uždavinių ir konkrečios priemonės tikslų įgyvendinimą. Šiuo metu dėl skirtingų SPAK nustatymo praktikų formavimosi nėra bendrų SPAK nustatymo metodinių rekomendacijų. Šiuo vertinimu siekiama nustatyti SPAK tinkamumą bei esamus trūkumus ir pateikti SPAK tobulinimo išvadas ir rekomendacijas. Kartu su šiuo vertinimu pateikiama 2007–2013 ES struktūrinės paramos SPAK nustatymo ir įvertinimo metodika, kuria siekiama nustatyti SPAK kokybiškumo ir pakankamumo parametrus, padėsiančius užtikrinti efektyvų veiksmų programų įgyvendinimą ir suvienodinti skirtingą SPAK nustatymo praktiką tarpinėse institucijose.

SPAK tinkamumas buvo vertinamas dviem aspektais: buvo vertinami SPAK nustatymo procesiniai (sisteminiai) aspektai ir 2007–2013 m. veiksmų programų SPAK tinkamumas. Atliekant šį vertinimą buvo vykdyti interviu su atsakingais tarpinių ir įgyvendinančių institucijų darbuotojais, atliktos pareiškėjų bei projektų vykdytojų apklausos. Ataskaitoje taip pat pateikiama dviejų užsienio šalių – Estijos ir Olandijos – SPAK nustatymo praktika. Taip pat buvo atliktas ekspertinis pasirinktų ŽIPVP, SSVP, EAVP priemonių SPAK tinkamumo vertinimas.

Pirmoje šios ataskaitos dalyje išsamiai pristatomi vertinimo tikslai, uždaviniai, SPAK tinkamumo vertinimo metodika. Antroje dalyje pateikiamos SPAK nustatymo praeities pamokos, taip pat susisteminta apibendrinta naudos ir kokybės vertinimo metodikų lyginamoji analizė. Trečioje dalyje pateikiami SPAK nustatymo proceso vertinimo aspektai – vertinami SPAK nustatymo, SPAK komunikavimo, SPAK taikymo bei SPAK tobulinimo procesai. Šioje dalyje pristatoma, kaip SPAK tinkamumą vertina pareiškėjai bei paraiškų vertintojai. Ketvirtoje dalyje pristatoma dviejų užsienio šalių – Estijos ir Olandijos – praktika SPAK nustatymo srityje. Penktame skyriuje glaustai pristatomi atlikto ekspertinio SPAK tinkamumo vertinimo rezultatai. Galiausiai šeštame bei septintame skyriuje pateikiamos išvados ir rekomendacijos. Detalesnės SPAK tobulinimo rekomendacijos pateikiamos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos SPAK nustatymo ir įvertinimo metodikoje.

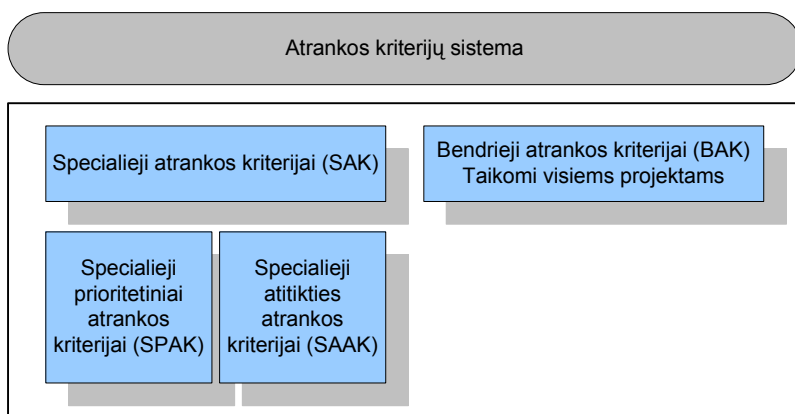
Vertinimo rezultatais bei SPAK nustatymo ir įvertinimo metodika naudosis tarpinių, įgyvendinančių institucijų darbuotojai, vadovaujanti institucija bei stebėsenos komitetas veiksmų programų, įgyvendinančių Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, įgyvendinimo priežiūrai atlikti (toliau – Stebėsenos komitetas).

1. VERTINIMO PAGRINDAS

Įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, siekiama atrinkti ir finansuoti projektus, kurie efektyviausiai padėtų įgyvendinti konvergencijos tikslą ir pasiekti atitinkamus veiksmų programų uždavinius. Tiek veiksmų programų prioritetų priemonės, tiek projektų atrankos kriterijai gali būti laikomi valstybės investicijų politikos, ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo strategijos, kitų valstybės raidos krypčių įgyvendinimo instrumentais.

Projektų atrankos kriterijai skirstomi į bendruosius (toliau BAK) ir specialiuosius atrankos kriterijus, o pastarieji – į atitikties (toliau SAAK) ir prioritetinius (toliau SPAK). Visus atrankos kriterijus tvirtina Stebėsenos komitetas.

1 pav. Projektų atrankos kriterijų sistema

Šaltinis: sudaryta autorių.

- BAK taikomi visiems projektams. BAK buvo patvirtinti Stebėsenos komiteto nutarimu Nr. 1, metodiniai nurodymai dėl projektų atitikties šiems kriterijams vertinimo patvirtinti LR finansų ministro 2008 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. 1K-066 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių įgyvendinimo“. BAK turi atitikti visi finansuojami projektai, nepriklausomai nuo projektų atrankos būdo.
- Specialieji atitikties atrankos kriterijai (SAAK) taikomi visiems projektams. SAAK yra rengiami remiantis BAK, pritaikytais konkrečiai priemonei, ir LR teisės aktais, kuriais nustatomi papildomi apribojimai pareiškėjams, taip pat finansuotinos veiklos, išlaidų tinkamumo finansuoti ir pan. apribojimai.
- SPAK taikomi tik konkurso būdu atrinkamiems projektams. SPAK nustatomi vadovaujantis atitinkamų ūkio sektorių plėtros strategijų ir programų tikslais ir uždaviniais¹. Naudos ir kokybės etapo vertinimo metu balais vertinama projektų paraiškų atitiktis SPAK.

Nors SPAK patvirtina Stebėsenos komitetas iki atitinkamų veiksmų programų priemonių įgyvendinimo pradžios, vadovaujantis LRV 2008 m. lapkričio 12 d. nutarimo Nr. 1225 „Dėl veiksmų programų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ 31 punktu, siekiant efektyvesnio veiksmų programų įgyvendinimo projektų atrankos kriterijai gali būti keičiami. Be to, LRV 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1443 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ 52 punktas numato ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms teisę detalizuoti Stebėsenos komiteto patvirtintus atrankos kriterijus.

Esant tokiam teisiniam pagrindui, skiriasi institucijų, priemonių, kurias įgyvendina ta pati institucija, SPAK detalumas, skaičius ir kiti parametrai. Esama situacija iš dalies susidarė dėl to, kad nėra parengtos SPAK nustatymo metodikos, gairių, taip pat neidentifikuota SPAK nustatymo geroji praktika ir neužtikrinta jos sklaida, todėl formuojasi skirtingos praktikos.

¹ LR Vyriausybės 2008-11-12 nutarimo Nr. 1225 „Dėl veiksmų programų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ 29.2.2. punktas.

1.1 Vertinimo tikslas ir uždaviniai

Atliekamo vertinimo tikslas – atsižvelgiant į veiksmų programų prioritetų (priemonių) tikslus įvertinti 2007–2013 m. veiksmų programų SPAK tinkamumą ir pakankamumą, pateikti rekomendacijas bei metodines tobulinimo priemones.

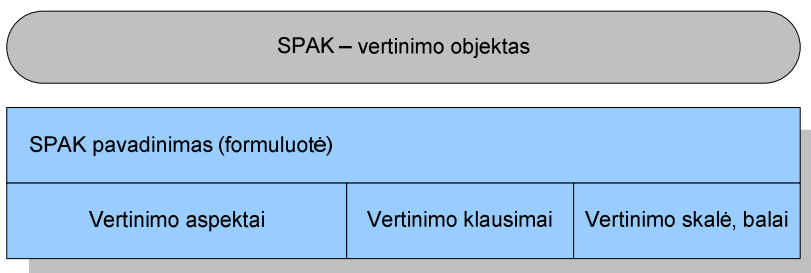
Vertinimo uždaviniai:

1. Atsižvelgiant į finansuojamas sritis detaliai įvertinti ŽIPVP priemonių SPAK tinkamumą ir identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius.
2. Atsižvelgiant į finansuojamas sritis įvertinti pasirinktų EAVP, SSVP priemonių SPAK tinkamumą ir identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius.
3. Pateikti pasiūlymus dėl atrankos kriterijų sistemos supaprastinamo galimybių.
4. Pasiūlyti SPAK kriterijų rengimo metodiką ir pateikti pasiūlymų dėl jų tinkamumo / pakankamumo įvertinimo.

1.2 Vertinimo objektas ir klausimai

Atliekamo vertinimo uždaviniai tiesiogiai orientuoti į SPAK tinkamumo / pakankamumo įvertinimą. Tai yra pagrindinis šio tyrimo objektas. SPAK sąvoka apima kriterijaus pavadinimą (formuluotę), kriterijaus vertinimo aspektus, vertinimo klausimus / teiginius bei kriterijaus vertinimo skalę (balus) ir (arba) kitus kriterijų apibūdinančius komponentus.

2 pav. Vertinimo objektas

Šaltinis: sudaryta autorių.

SPAK vertinamas taikant *tinkamumo vertinimo kriterijų*. ES programų vertinimo metodiniuose dokumentuose *tinkamumo vertinimo kriterijus* (angl. *Relevance criterion*) yra programos vertinimo kriterijus, pagal kurį vertinamas programos tikslų, uždavinių ir tikslinių grupių poreikių atitikimas, tinkamumas siekiant spręsti socialines ir ekonomines regiono problemas².

Šį programos tinkamumo vertinimo apibrėžimą galima pritaikyti ir žemesniu lygmeniu vertinant SPAK tinkamumą. Pagrindinis teisės aktas, nustatantis SPAK reikalavimus, yra LRV 2008 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1225 „Dėl veiksmų programų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“, kurio 29.2.2 punkte nurodyta, kad SPAK nustatomi vadovaujantis atitinkamų ūkio sektorių plėtros strategijų ir programų tikslais ir uždaviniais.

Taigi tinkami SPAK yra kriterijai, sudarantys projektų, kurie turėtų didžiausią poveikį įgyvendinant atitinkamų ūkio sektorių plėtros strategijas ir programas, atrankos prielaidas. SPAK tinkamumo / pakankamumo įvertinimas atliekamas pagal Techninėje specifikacijoje pateiktus vertinimo klausimus ir papildomai pasiūlytus vertinimo klausimus.

² Trumpai apie Europos Sąjungos finansuojamų programų vertinimą, 2007, Vilnius.

1 lentelė. Vertinimo klausimai.

Uždavinys	Vertinimo klausimai
SPAK tinkamumas	
Atsižvelgiant į finansuojamas sritis detalai įvertinti ŽIPVP priemonių projektų prioritetinių atrankos kriterijų tinkamumą ir identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius. Atsižvelgiant į finansuojamas sritis įvertinti pasirinktų EAVP, SSVP priemonių projektų prioritetinių atrankos kriterijų tinkamumą ir identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius.	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonių SPAK yra aiškūs, tiksliai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti?
	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK yra nuosekliai susieti su priemonių tikslais ir uždaviniais?
	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK yra nuosekliai susieti su veiksmų programos tikslais ir prioritetų uždaviniais?
	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK atsižvelgia į horizontaliuosius tikslus (aplinkosauga, lygios galimybės ir pan.)?
	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK leidžia siekti nustatytų stebėsenos rodiklių?
	Ar nustatytas tinkamas atrankos kriterijų balansas, t. y. koks skirtingiems kriterijams suteikiamas lyginamasis svoris projektų vertinimo ir atrankos procese?
	Ar paraiškų vertinimo skalėje nustatyti balai yra orientuoti (ir kaip tiksliai) į atitinkamos ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonės uždavinių ir remiamų veiklų tikslų siekimą?
	Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK yra pakankami?
	Ar nėra perteklinių ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK?
	<u>Papildomas vertinimo klausimas:</u>
	Ar SPAK yra objektyvūs, užtikrina lygias konkuravimo sąlygas?
	Kurie ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonių SPAK / jų rinkiniai galėtų būti laikomi gerosios praktikos pavyzdžiais?
	Kaip būtų galima patobulinti / patikslinti ŽIPVP, EAVP, SSVP SPAK?
	Kokia yra geriausia ŽIPVP SPAK nustatymo praktika ES?
SPAK rengimo ir įvertinimo metodika	
Pasiūlyti specialiųjų atrankos kriterijų rengimo metodiką ir pateikti pasiūlymų dėl jų tinkamumo / pakankamumo įvertinimo.	Kokie būtų tinkami SPAK nustatymo kriterijai (metakriterijai), kuriais būtų galima įvertinti specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų kokybę / pakankamumą?
	Koks priemonių SPAK detalumo ir griežtumo lygmuo yra optimalus (pateikti konkrečių gerų / blogų pavyzdžių)?
	Kaip nustatyti, ar vadovaujantis SPAK sudaromos projektų, kurie efektyviausiai prisidėtų siekiant veiksmų programoje nustatytų tikslų, atrankos prielaidos?
	Kaip tipologizuoti SPAK ir pagal skirtingus porūšius nustatyti optimalų detalumo ir griežtumo lygį?
	Kurie priemonių SPAK / jų rinkiniai pagal projektų konkurso atrankos būdą galėtų būti laikomi gerosios praktikos pavyzdžiais?
	Kokia yra geriausia SPAK rengimo praktika ES?
Projektų atrankos sistemos tinkamumas	
Išnagrinėti projektų atrankos sistemos supaprastinimo galimybę.	Ar projektų atrankos sistema yra aiški pareiškėjams?
	Kaip būtų galima supaprastinti projektų atrankos sistemą?
	Ar specialiųjų atrankos kriterijų sistemoje yra numatyti pakankami sinergijos ryšiai veiksmų programų viduje ir tarp veiksmų programų?

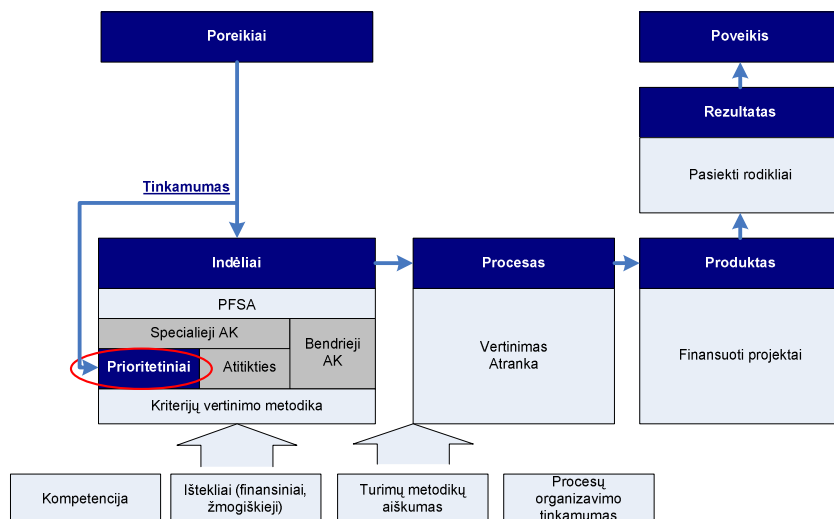
Šaltinis: techninė specifikacija.

1.3 Vertinimo metodologija

Vertinimo uždaviniai ir klausimai yra tiesiogiai orientuoti į SPAK tinkamumo įvertinimą. Tačiau SPAK ir jų nustatymas neturi būti savitiksliis – tai yra didžiausios pridėtinės vertės projektų atrankos ir vykdomos politikos įgyvendinimo priemonė. Pagrindinis SPAK bei vertinimo ir atrankos sistemos tikslas – atrinkti projektus, kurie geriausiai padėtų įgyvendinti konvergencijos tikslą ir atitinkamų veiksmų programų uždavinius. Vertinant SPAK tinkamumą reikia atsižvelgti į sisteminius elementus, SPAK kokybę veikiantį kontekstą, įvertinti priežasties ir pasekmės ryšius. Toliau iliustruojamas šis priežasties ir pasekmės vertinimo koncepcinis modelis. Visa sistema turi būti kuriama orientuojantis į poveikį – uždavinių, nustatytų veiksmų programose, įgyvendinimą. Jau yra pabaigtų kai kurių priemonių įgyvendinimo projektų, todėl jų rezultatyvumo ir poveikio vertinimas būtų papildomas šaltinis sprendžiant apie SPAK, projektų atrankos sistemos veiksmingumą.

Atliekant vertinimą svarbu atsižvelgti į tai, kad projektų finansavimo sąlygų aprašuose (ir jų prieduose) (toliau PFSA), be projektų atrankos ir vertinimo kriterijų, taip pat yra nustatomi projektams, pareiškėjams, finansuojamoms veikloms keliami reikalavimai. Taigi, siekiant atrinkti projektus, kurie geriausiai prisidėtų prie veiksmų programos įgyvendinimo, svarbūs elementai yra tiek PFSA, tiek atrankos kriterijų sistemos tinkamumas.

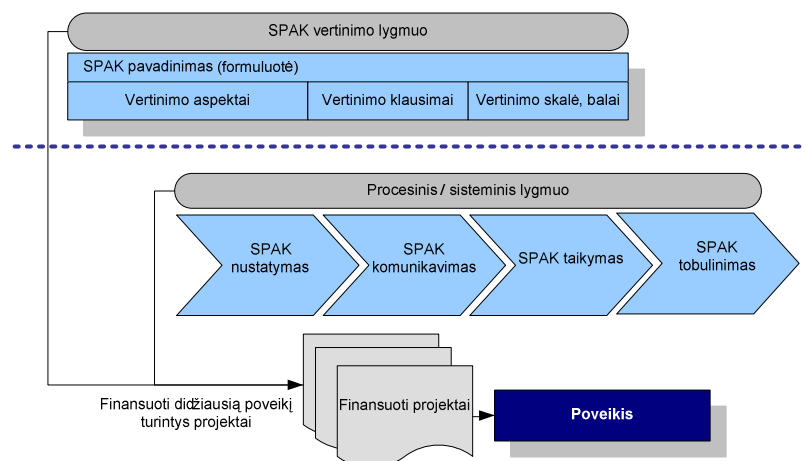
3 pav. Vertinimo loginis priežasties ir pasekmės modelis

Šaltinis: sudaryta autorių.

Atsižvelgiant į priežasties ir pasekmės vertinimo modelį ir techninės specifikacijos vertinimo klausimus, būtų galima išskirti du vertinimo lygmenis.

4 pav. SPAK vertinimo lygmuo ir procesinis / sisteminis vertinimo lygmuo

Šaltinis: sudaryta autorių.

1. **SPAK vertinimo lygmuo** – vertinami konkrečių SPAK ir SPAK rinkinių tinkamumas / pakankamumas.
2. **Vertinamas procesinis / sisteminis lygmuo.** Vertinami SPAK nustatymo, komunikavimo, taikymo ir tobulinimo procesiniai bei sisteminiai aspektai. Procesas vertinamas pagal PDCA (angl. *Plan, Do, Check, Act*) ciklą.
 - SPAK nustatymas. Svarbu įvertinti, ar efektyviai organizuojamas SPAK nustatymo procesas ir kaip jis galėtų būti tobulinamas.
 - SPAK komunikavimas. Su nustatytais SPAK turėtų būti aiškiai supažindinamos susijusios šalys – pareiškėjai ir paraiškų vertintojai. Net ir kokybiškai nustatyti SPAK, jeigu jie nebus deramai komunikuojami, gali būti netinkamai pritaikomi.
 - SPAK taikymas. SPAK tinkamumas turėtų būti vertinamas SPAK praktinio taikymo metu. Analizuojama, kaip SPAK tinkamumą vertina paraiškų vertintojai ir pareiškėjai. Tinkami SPAK turi sudaryti projektų, geriausiai padedančių įgyvendinti atitinkamų ūkio sektorių plėtros strategijas ir programas, atrankos prielaidas. SPAK turi būti nustatomi taip, kad jie būtų aiškūs ir suprantami pareiškėjams.
 - SPAK tobulinimas. Atlikus vertinimą bei projektų atranką reikėtų įvertinti pasiektą rezultatą, nustatyti problemines SPAK sritis ir atitinkamai SPAK patobulinti. Tobulinant SPAK labai svarbi praktikos sklaida ir suinteresuotų šalių bendradarbiavimas.

1.4 Duomenų rinkimo ir analizės metodai

Atsižvelgiant į vertinimo užduotis kompleksiskai naudojami toliau pateikti duomenų surinkimo ir analizės metodai.

1. *Atrinktų vertinti priemonių (reprezentacinės imties) SPAK tinkamumo ekspertinis vertinimas.* SPAK tinkamumo vertinimas iš esmės paremtas ekspertiniu vertinimu. Pagal sudarytą metodiką buvo ekspertiškai vertinama atrinktų priemonių (reprezentacinės imties) SPAK ir SPAK rinkinių atitiktis siūlomiesiems SPAK metakriterijams. Taikant šį metodą buvo vertinami visų ŽIPVP priemonių, kurių PFSA yra patvirtinti, SPAK. Taip pat vertinta EAVP ir SSVP iš kiekvieno prioriteto pasirinkus po vieną priemonę, kuriai įgyvendinti buvo suplanuota daugiausiai ES lėšų ir kurių PFSA yra patvirtinti. TPVP priemonės nebuvo nagrinėjamos, nes jos įgyvendinamos tik planavimo būdu, kai SPAK nėra nustatomi.
2. *Interviu.* Tai yra kokybinis tyrimo metodas, leidžiantis atskleisti skirtingus požiūrius, padedantis išryškinti svarbiausias tam tikroms suinteresuotoms grupėms temas.
 - *Giluminiai interviu su tarpinių institucijų darbuotojais,* atsakingais už SPAK sudarymą, PFSA ir jo priedų rengimą, vertintojų ir pareiškėjų konsultavimą ir mokymą (pvz., SADM, ŪM, ŠMM, AM, SAM atstovai). Interviu buvo siekiama įvertinti SPAK nustatymo procesą ir pateikti jo tobulinimo rekomendacijas.
 - *Giluminiai interviu su įgyvendinančių institucijų darbuotojais,* atsakingais už PFSA, SPAK derinimą su tarpinėmis institucijomis, vertinimo proceso organizavimą, vertintojų ir pareiškėjų konsultavimą (pvz., EFSA, LVPA, CPVA, APVA atstovai). Interviu buvo siekiama įvertinti SPAK nustatymo, bendradarbiavimo su tarpine institucija procesą, SPAK tinkamumą atliekant vertinimą, nustatyti tobulintinas sritis.
3. *Apklausa.* Šis vertinimo metodas buvo naudojamas siekiant nustatyti, kaip SPAK kriterijų tinkamumą vertina dvi skirtingos SPAK „naudotojų“ grupės – projektų pareiškėjai ir paraiškų vertintojai.
 - *Internetinė pareiškėjų apklausa.* Šiuo metodu buvo siekiama įvertinti, ar užtikrintas pakankamas SPAK komunikavimas, ar SPAK pareiškėjams yra aiškūs ir suprantami, ar pareiškėjams yra aiški ir suprantama projektų atrankos sistema. Apklausoje dalyvavo trys pareiškėjų grupės: pareiškėjai, kurių paraiškos buvo finansuotos, pareiškėjai, kurių paraiškos nesurinko minimalaus balų skaičiaus naudos ir kokybės vertinimo etapo metu, pareiškėjai, kurių paraiškos šiuo metu yra vertinamos ir sprendimas dėl finansavimo dar nėra priimtas. Iš viso apklausos anketas užpildė 341 pareiškėjas, daugiausia apklausiamieji, kurių paraiškos buvo finansuotos.
 - *Internetinė paraiškų vertintojų apklausa.* Šiuo metodu buvo siekiama įvertinti, kaip paraiškų vertintojai vertina mokymų, konsultacijų pakankamumą, bendradarbiavimą su tarpine institucija,

SPAK tinkamumą atliekant paraiškų vertinimą, praktikos, įgytos vertinimo etapo metu, sklaidą. Apklausos anketą užpildė 58 vertintojai, tarp kurių daugiausiai buvo ESFA vertintojų.

4. *Antrinių duomenų šaltinių analizė.* Vertinimo metu buvo išanalizuoti įvairūs antriniai šaltiniai (atlikti kiti susiję tyrimai, pareiškėjų skundai SPAK srityje, naudos ir kokybės vertinimo rezultatai ir kt.). Šių antrinių duomenų šaltinių analizė yra papildomas duomenų šaltinis vertinant SPAK tinkamumą.
5. *Diskusijų sesijos.* Diskusijų sesijomis siekiama suformuoti vieningą nuomonę dėl SPAK metodikos rengimo rekomendacijų, SPAK tobulinimo aspektų.
6. *ES šalių praktika.* Šio metodo tikslas – išanalizuoti SPAK nustatymo praktiką ES šalyse, ją palyginti su Lietuvoje taikoma praktika ir pritaikyti tobulinant SPAK, rengiant SPAK nustatymo ir įvertinimo metodiką. Vertinimo ataskaitoje pateikiama vienos naujosios ES narės – Estijos ir vienos brandžiosios ES narės – Olandijos praktika SPAK nustatymo srityje.

2. SPAK NUSTATYMO KONTEKSTAS

2.1 Praeities pamokos

Transparency International užsakymu 2005 m. atliktas ES struktūrinių fondų projektų atrankos proceso skaidrumo tyrimas nustatė, kad 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu specialieji projektų atrankos kriterijai buvo viena iš silpnesnių ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų projektų sistemos grandžių. Dėl nepakankamai tikslaus atrankos kriterijų formulavimo kriterijai buvo subjektyviai interpretuojami. Be to, gana prastai (0,4–0,5 balo iš 1) buvo vertinami įgyvendinančių institucijų ekspertiniai gebėjimai įvertinti projekto naudą ir kokybę³. *Transparency International* rekomendavo viešai paskelbti parengtas metodines rekomendacijas vertintojams, kuriose būtų detalizuojama, kaip vykdomas vertinimas pagal patvirtintus atrankos kriterijus. Buvo manoma, kad tai padidintų atrankos proceso skaidrumą ir pareiškėjų informatyvumą apie galimybes gauti paramą.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos teikimo laikotarpiu buvo įgyvendinta viena iš rekomendacijų – visi kvietimo dokumentai, įskaitant naudos ir kokybės vertinimo metodiką, yra pateikiami viešai. Taigi pareiškėjams buvo sudarytos sąlygos įsivertinti preliminarų galimą surinkti balų skaičių naudos ir kokybės vertinimo etapo metu bei galimybes gauti ES struktūrinių fondų finansavimą.

2005 m. LR finansų ministerijos užsakymu atliktas Lietuvos bendrojo programavimo sistemos įgyvendinimo vertinimo tyrimas atskleidė, kad specialieji projektų atrankos kriterijai taip pat buvo išskirti kaip viena silpniausių sričių įgyvendinant BPD, ypač dėl strateginio požiūrio atrenkant projektus stygiaus. Pažymėtina, kad specialieji atrankos kriterijai nepakankamai tiksliai suformuluoti, o jų vertinimo metodologija yra neišsami. Tai sukelia papildomų sunkumų, projektai atrenkami neefektyviai: nukenčia įgyvendinančių institucijų vertinimo ataskaitų kokybė, iškyla poreikis jas tikslinti papildomai apsverstant projektų atrankos komitetuose. Konkrečių balų nenustatymas kiekvienam iš atrankos kriterijų leidžia vertintojams savo asmenine nuožiūra interpretuoti atskirų kriterijų svarbą, mažina vertinimo objektyvumą, kartu sukelia potencialiems pareiškėjams abejonių viso atrankos proceso skaidrumu. Siekiant strategiškai pagrįsto ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo, būtina ne tik nustatyti tinkamus prioritetinius projektų atrankos kriterijus, bet kartu užtikrinti šių kriterijų taikymą sukuriant reikalingus įgyvendinimo mechanizmus. Taip pat rekomenduojama pasirūpinti, kad specialieji priemonių atrankos kriterijai aiškiai atspindėtų prioriteto teikimą projektams, reikšmingai prisidedantiems prie nacionalinių strategijų uždavinių įgyvendinimo⁴.

2006 m. *Transparency International* Lietuvos skyrius atliko tyrimą, kurio tikslas – ištirti ES struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumą. Tyrime metu buvo vertinamos ES struktūrinių fondų paramos Lietuvoje skyrimo arba įgyvendinimo problemos. Viena iš vertinamų problemų – projektų atrankos kriterijų neobjektyvumas, kuris buvo įvertintas vidutiniškai 2,56 balo iš 4 (pagal vertinimo skalę 1 – visiškai nesutinku, 4 – visiškai sutinku). Aukščiausiu vertinimo vidurkiu pagal administruojančias agentūras išsiskyrė LVPA (2,74 balo), o žemiausiu – TID (2,26 balo)⁵.

Veiksmų programų išlaidų bei valdymo ir kontrolės sistemos veikimo metinėje 2008 m. Valstybės kontrolės parengtoje audito ataskaitoje nurodoma, kad projektų kokybės ir atitikties atrankos kriterijams vertinimo procedūros ne visais atvejais yra pakankamos ir aiškios, vidaus kontrolės priemonės nėra pakankamos arba jos nefunkcionuoja. Ne visais atvejais nustatyti aiškūs projektų vertinimo kriterijai, o tai gali paskatinti subjektyvių sprendimų priėmimą.

³ *Transparency International* tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektų atrankos proceso Lietuvoje skaidrumo analizė“, 2005 m. gruodis.

⁴ VŠĮ „ESTEP“ tyrimas „Lietuvos Bendrojo programavimo sistemos įgyvendinimo vertinimas“, 2005 m. sausis.

⁵ *Transparency International* užsakymu *TNS Gallup* atliktas tyrimas „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“, 2006 m. spalio mėn.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

Akcentuojami šie pagrindiniai atrankos kriterijų trūkumai

- Atrankos kriterijai nepakankamai tiksliai suformuluoti, o jų vertinimo metodologija neišsami.
- Projektų atrankos kriterijų neobjektyvumas.
- Neatspindėtas prioriteto tiekimas projektams, reikšmingai prisidedantiems prie nacionalinių strategijų uždavinių įgyvendinimo.
- Valstybės kontrolė akcentavo kriterijų aiškumo trūkumą taip pat ir 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

2.2 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos SPAK

SPAK nustatymas tebėra probleminė sritis ir 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu. SPAK, kurias patvirtina Stebėsenos komitetas, dažnai yra keičiami, papildomi, koreguojami, keičiami ir suvienodinami kriterijų pavadinimai ir kt.

Institucijos, nustatančios SPAK, taiko skirtingą praktiką – skiriasi SPAK skaičius, detalumas; kai kurios tarpinės institucijos taiko griežtai apibrėžtą ir kiekybiškai išmatuojamą SPAK nustatymo praktiką, kitos tarpinės institucijos ne taip detalios apibrėžia SPAK ir palieka daugiau erdvės įgyvendinančioms institucijoms atliekant ekspertinį vertinimą. Naudos ir kokybės lyginamoji vertinimo metodikų analizė detalios pateikiama 1-ame priede.

SPAK skaičius

Didžiausiu SPAK skaičiumi pasižymi ŪM ir AM administruojamos priemonės. Mažiausias kriterijų SPAK skaičius būdingas ŠMM administruojamoms priemonėms.

2 lentelė. SPAK skaičiaus vidurkiai.

SPAK skaičius pagal tarpines institucijas ir veiksmų programas	Vidurkis
SPAK pagal tarpines institucijas	
ŪM	7,0
AM	8,0
ŠMM	3,4
SADM	5,4
SAM	5,0
SPAK skaičius pagal veiksmų programas	
1. ŽIPVP	4,1
1.1 prioritetas. Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis	5,4
1.2 prioritetas. Mokymasis visą gyvenimą	3,0
1.3 prioritetas. Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	2,0
2. EAVP	7,3
2.1 prioritetas. Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skatinti skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra	8,0
2.2 prioritetas. Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	5,3
2.4 prioritetas. Esminė ekonominė infrastruktūra	6,5
3. SSVP	6,3
3.1 prioritetas. Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	8,5
3.2 prioritetas. Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra	7,0
3.3 prioritetas. Aplinka ir darnus vystymasis	4,5

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis priemonių PFSA priedais.

Nors daugeliu atvejų PFSA buvo numatyta keletas finansuotinių veiklų, tačiau kiekvienai jų nebuvo atkirai nustatomi SPAK rinkiniai. Pastebėta, kad dviuose ŠMM priemonėse taikyta praktika, kai atskiroms finansuojamoms veikloms buvo nustatomi atskiri SPAK, kiekvienai veiklai sudaromos atskiros projektų eilės. Įgyvendinant priemonę „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ buvo finansuojamos 4 veiklos. Atsižvelgiant į veiklų skirtingumą, kiekvienai veiklai buvo suformuluoti atskiri SPAK rinkiniai. Įgyvendinant priemonę „MTTP tematinį tinklą, asociacijų veiklos stiprinimas“ buvo finansuojamos 2 veiklos, ir abiem buvo suformuoti atskiri SPAK rinkiniai. Be to, 8.2 punkte nurodytai veiklai buvo suformuluoti tik du SPAK, kurių vieno maksimalus įvertinimas siekė net 60 balų.

SPAK formulavimas kiekvienai veiklai atskirai sunkina naudos ir kokybės vertinimą, tinkamų finansuoti išlaidų apskaičiavimą⁶, todėl rekomenduojama skirtingoms veikloms organizuoti atskirus kvietimus. Be to, projektų konkursų organizavimas ir vykdymas pagal atskirus kvietimus, atliekant atitinkamus patikslinimus PFSA, taip pat yra tikslingas ir dėl pareiškėjų mokymų bei projektų įgyvendinimo efektyvumo: sudarant identiškų pagal organizacines formas (pvz., savivaldybių viešosios įstaigos, asociacijos ar mažos įmonės) pareiškėjų grupes, paraiškai teikti aktualūs klausimai ir mokymų temos tam tikroje tikslinėje grupėje bus panašios, todėl atitinkamai padidės mokymų efektyvumas.

Kiekybiniai SPAK ar ekspertiniu vertinimu pagrįsti SPAK?

- SADM administruojamų priemonių SPAK pasižymi detalumu, daugelis jų turi kiekybinę išraišką. SADM darbuotojų nuomone, ekspertinis vertinimas gali būti sunkiai pritaikomas, nes, nustačius mažiau apibrėžtus, ekspertinio vertinimo reikalaujančius SPAK, susilaukiama pareiškėjų skundų. Ypač tai tampa aktualu, kai tarp pareiškėjų yra didelė konkurencija.
- ŪM administruojamų priemonių SPAK formuojami paliekant daugiau erdvės ekspertiniam vertinimui. ŪM darbuotojai laikosi nuomonės, kad įgyvendinančioji institucija turi atlikti ekspertinio vertinimo funkciją, nes tik taip galima atrinkti aukščiausios pridėtinės vertės projektus.
- ŠMM administruojamų priemonių SPAK yra mažiau apibrėžti, ne tokie detalūs ir kiekybiškai išreikšti kaip SADM, taikomas platus vertinimo skalių diapazonas. Kadangi finansuojamos labai skirtingos veiklos, sunku tiksliai apibrėžti SPAK. Taikoma praktika, kai atskiroms finansuojamoms veikloms formuojami atskiri SPAK rinkiniai.

SADM praktika

Praktiškai visų SADM administruojamų priemonių SPAK pasižymi detalumu, aiškia apskaičiavimo galimybe, dauguma yra išreikšti kiekybiškai. Siekiama maksimaliai aiškiai detalizuoti SPAK, kad pareiškėjams nebūtų palikta neapibrėžtumų ir galimybių skirtingai interpretuoti SPAK. Į pirmuosius kvietimus buvo įtrauktas inovatyvumo SPAK, tačiau iškilo problemų apibrėžiant inovacijos sąvoką. Pareiškėjai skirtingai interpretavo inovatyvumą, buvo sulaukta daug skundų, todėl, siekiant išvengti neapibrėžtų situacijų, tolesniuose kvietimuose buvo šio kriterijaus atsisakyta⁷.

Atliktos skundų dėl naudos ir kokybės vertinimo rezultatų analizės duomenimis, absoliuti dauguma SADM gautų skundų buvo dėl priemonės „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ 7 SPAK, susijusio su naujų produktų kūrimu, naujų technologijų panaudojimu. Pareiškėjai motyvavo, kad šis kriterijus nebuvo objektyviai vertinamas, nes buvo taikomi papildomi vertinimo kriterijai, kurie nebuvo pateikti naudos ir kokybės vertinimo metodikoje.

Nors SADM pripažįsta, kad inovatyvumo kriterijus yra geras ir veiksmingas SPAK, tačiau tokių SPAK atsisakoma dėl sunkumų apibrėžiant inovatyvumo sąvoką. SADM darbuotojai mano, kad ekspertinio vertinimo galimybės labai ribotos, nes, palikus interpretavimo galimybę, sulaukiama skundų dėl vertinimo rezultatų. Ekspertinio vertinimo SPAK taikymas yra sudėtingas, ypač jei vyksta intensyvi pareiškėjų konkurencija dėl projektų finansavimo.

Tokia SPAK nustatymo praktika sumažina subjektyvumo galimybę atliekant naudos ir kokybės vertinimą, taip pat pareiškėjams sumažėja pagrindas teikti skundus motyvuojant neaiškiu kriterijų apibrėžimu. Kita vertus, tokia SPAK nustatymo praktika užkerta kelią inovacinių idėjų siūlymui, nes SPAK nustatymo metu aiškiai apibrėžiama, kokie projektai turi būti finansuojami. Paraiškos rengiamos tiksliai taip, kad atitiktų SPAK ir surinktų didžiausią balų skaičių. Šią problemą interviu bei atliktos apklausos metu įvardijo ir įgyvendinančių institucijų atstovai, projektų vertintojai. Daugelis jų nurodė, kad SPAK realiai neatspindi projekto poveikio.

⁶ UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su įgyvendinančių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis–vasaris.

⁷ UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su tarpinių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Siekiant išvengti skundų, atsisakoma inovatyvumo SPAK, kurie yra veiksmingi atrenkant projektus, nors ŽIPVP nurodoma, kad inovatyvumas, kaip vienas iš EQUAL principų, turi būti taikomas.
- Dauguma SPAK yra detalai apibrėžti ir išreikšti kiekybiškai. Tokia praktika suteikia skaidrumo ir sumažina vertinimo subjektyvumą, tačiau didina riziką, kad nebus finansuoti pateikti inovatyvūs projektai, kurių idėjų SPAK rengėjai nenumatė.

ŪM praktika

ŪM administruojamų priemonių SPAK detalumas labai priklauso nuo prioriteto, pvz., EAVP 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ bei SSVP 3 prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“ priemonių SPAK yra labai detalūs, išmatuojami, apibrėžiami formulėmis.

Kitų prioritetų daugelio priemonių SPAK nėra taip griežtai apibrėžti ir išreikšti kiekybiškai. Projekto atitiktis SPAK dažnai vertinama ekspertiškai pagal daug įvairių vertinimo aspektų, kurių sąrašas kartais nėra baigtinis, pvz.:

Kriterijus „Projekto strateginis pobūdis ir svarba Lietuvos ekonomikos plėtrai.“ Aukštesnis įvertinimas suteikiamas didesnę reikšmingumą turinčiam projektui. Reikšmingumas vertinamas atsižvelgiant į šiuos aspektus: Lietuvos priklausomybės nuo žaliavų ir energijos importo mažinimą, įtaką darbo našumui, sukuriamai pridėtinei vertei, produkcijos kokybei, eksporto mastui, plyno lauko tiesioginėms užsienio investicijoms, naujų įmonių steigimui, aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimui ir pan.⁸

Anot ŪM, ekspertinis vertinimas pasiteisina ir yra būtinas atrenkant projektus. Kita vertus, atliktos pareiškėjų apklausos rezultatai parodė, kad pareiškėjams dažnai būna neaiškūs SPAK ir balų skyrimo principai (pvz., už ką skiriami 2, už ką 5 balai). Be to, atlikdama vertinimą, LVPA formuoja vertinimo praktiką ir lygina gautas paraiškas tarpusavyje. Taigi pareiškėjai negali iš anksto žinoti, pagal kokius konkrečius parametrus bus vertinamas projektas, nes nėra galimybės susipažinti su kitomis paraiškėmis.

Formuojant SPAK, įskaitant ir vertinamus ekspertiškai, turi būti laikomasi išmatuojamumo ir aiškumo principo. Turi būti išmatuojamas kiekvienas SPAK arba būtina pateikti aiškų palyginimo standartą, kad būtų suprantama, pagal ką bus vertinami projektai. Neturėtų būti paliekamas nebaigtinis vertinimo aspektų sąrašas.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Trūksta tinkamo SPAK apibrėžimo, tam tikrais atvejais pateikiamas nebaigtinis vertinimo aspektų sąrašas. Vertinama keletas sudėtinių aspektų (pvz., poveikis ir svarba), neaišku, kuris iš vertimo aspektų yra svarbiausias.

Paraiškų vertintojų apklausos rezultatai parodė, kad pagrindinis ŪM administruojamų priemonių trūkumas – neaiški balų skyrimo sistema. Taip pat tarp silpniausių aspektų buvo nurodoma ŪM teikiamų konsultacijų ir mokymų trūkumas. Plačiu mastu taikant ekspertinį vertinimą itin svarbi vertintojų kompetencija ir pakankamo vertintojų konsultavimo užtikrinimas, kad ekspertiniai SPAK būtų tinkamai taikomi, atsižvelgiant į tarpinės institucijos nustatytus prioritetus.

ŠMM praktika

ŠMM administruojamų priemonių SPAK yra bendresni, paliekama daugiau erdvės ekspertiniam vertinimui. ŠMM atstovų nuomone, ekspertinis vertinimas būtinas, nes priemonės ir veiklos sritys yra labai plačios, todėl sunku detalai apibrėžti kriterijus. Intensyviai konsultuojamasi su įgyvendinančiomis institucijomis. Įgyvendinančiai institucijai ESFA buvo pateiktos papildomos detalizuotos rašytinės rekomendacijos, kuriose detalizuoti vertinimo aspektai ir balų skyrimo intervalai⁹.

Įgyvendinančių institucijų atstovai įvardijo pagrindinį trūkumą – SPAK yra per mažai detalūs, didelės balų intervalų skalės ir jos nėra išsamiai paaiškintos, todėl sunku atlikti paraiškų vertinimą¹⁰.

⁸ VP2-2.1-ŪM-01-K priemonės „Lyderis LT“ projektų finansavimo sąlygų aprašo 3 priedas.

⁹ UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su tarpinių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis.

¹⁰ UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su įgyvendinančių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis – vasaris.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Trūksta aiškesnio SPAK apibrėžimo. Pateikiamos rašytinės papildomos rekomendacijos įgyvendinančioms institucijoms, tačiau jos nėra viešos. SPAK turi būti formuluojami taip, kad jie būtų aiškūs tiek pareiškėjams, tiek vertintojams.

SAM, AM praktika

SAM administruoja tik vieną priemonę, įgyvendinamą projektų konkurso būdu. Šios priemonės SPAK buvo formuluojami gana detalai, buvo išmatuojami. Kita vertus, dauguma SPAK buvo orientuoti į pareiškėją, o ne į projektą ir jo būsimo poveikio įvertinimą. AM įgyvendina keletą priemonių projektų konkurso būdu, nustatyti SPAK yra gana detalūs ir išmatuojami.

SPAK svoriai, vertinimo sistema

Tarpinių institucijų taikoma SPAK vertinimo sistema yra skirtinga. SADM, AM, ŠMM SPAK suteikia SPAK skirtingus svorius įvertinę kriterijaus reikšmę atrenkant projektus. SADM maksimalus galimas surinkti vieno SPAK balų skaičius yra 45, o įgyvendinant ŠMM priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ 8.2 punkte nurodytą veiklą, kuriai yra formuojami atskiri SPAK, maksimalus vieno SPAK galimas surinkti balų skaičius yra 60.

3 lentelė. SPAK apžvalga.

VP	Prioritetas	Agentūra	Ministerija	Maksimalus vieno SPAK balas
1. ŽIPVP	1.1. Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse	ESFA	SADM	21
1. ŽIPVP	1.1. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	ESFA	SADM	30
1. ŽIPVP	1.1 Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje	ESFA	SADM	30
1. ŽIPVP	1.1. Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas	ESFA	SADM	45
1. ŽIPVP	1.1 Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	ESFA	SADM	35
1. ŽIPVP	1.2. Studijų sistemos efektyvumo didinimas	ESFA	ŠMM	45
1. ŽIPVP	1.2 Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	ESFA	ŠMM	Pagal šią priemonę finansuojamos 4 veiklos, tad skiriasi jų vertinimo kriterijai. Maksimalus vieno kriterijaus svoris – 60 balų.
1. ŽIPVP	1.3. MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas	ESFA	ŠMM	Pagal šią priemonę finansuojamos 2 veiklos, tad skiriasi jų vertinimo kriterijai
1. ŽIPVP	1.3. Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	ESFA	ŠMM	35
2. EAVP	2.1 Idėja LT; 2.1 Intelektas LT; 2.1 Inoklaster LT; 2.1 Inoklaster LT+; 2.1 Inogeb LT-1	LVPA	ŪM	Kiekvienas kriterijus vertinamas 0–5 balais. 80/20
2. EAVP	2.2 E-verslas LT	LVPA	ŪM	Kiekvienas kriterijus vertinamas 0–5 balais. Primaeiliai kriterijai sudaro 95 balus, antraeiliai – 5 balus.
2. EAVP	2.2 Procesas LT 2.2 Naujos galimybės	LVPA	ŪM	Kiekvienas kriterijus vertinamas 0–5 balais. Primaeiliai kriterijai sudaro 90, antraeiliai – 10 balų.
2. EAVP	2.4 Elektros skirstymo sistemos modernizavimas ir plėtra	LVPA	ŪM	Kiekvienas kriterijus vertinamas 0–5 balais. Primaeiliai kriterijai sudaro 35, antraeiliai – 65 balus
3. SSVP	3.3 Energijos gamybos efektyvumo didinimas	LVPA	ŪM	Kiekvienas kriterijus vertinamas 0–5 balais. Primaeiliai kriterijai sudaro 80, antraeiliai – 20 balų

Šaltinis: sudaryta autorių.

ŪM visiems kriterijams suteikia vienodą maksimalų balų skaičių (5 balus), tačiau kriterijų reikšmingumas įvertinamas kriterijus grupuojant į pirmaeilius ir antraeilius ir jiems priskiriant tam tikrą daugiklį. Pirmaeilių ir antraeilių vertinimo kriterijų skaičius gana žymiai varijuoja, taip pat labai skiriasi šių kriterijų svarba (svoriai). Pastebėta tendencija, kad pirmaeiliai vertinimo kriterijai akcentuoja projekto strateginį pobūdį, svarbą ekonomikos plėtrai, pareiškėjo patirtį ir pan., o antraeiliai kriterijai labiau orientuoti į tai, ar pareiškėjas yra jauna / maža įmonė, ar pareiškėjo indėlis į projekto finansavimą yra didesnis negu nustatytas privalomas, ar projektas įgyvendinamas savivaldybėje, LRV pripažintoje probleminėje teritorijoje arba regioniniame ekonomikos augimo centre, išskirtame Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje.

SAM taip pat yra pritaikiusi SPAK skirstymo į pirmaeilius ir antraeilius sistemą. Apibendrinus galima suformuluoti tokias pagrindines pastabas.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Skiriasi SPAK detalumas, jų skaičius pagal skirtingas administruojančias institucijas, priemones, o kartu skiriasi ir vertinimo aspektai, jų detalumas, balų suteikimo paaiškinimai. Pavyzdžiui, SADM administruojamų priemonių SPAK stengiamasi kuo labiau detalizuoti ir paremti objektyviais matais, kad vertintojams būtų visiškai aišku, kokį balą skirti vertinimo etapo metu. Siekiant išvengti SPAK interpretavimo ir siekiant pareiškėjų skundų, buvo atsisakyta inovatyvumo kriterijaus, kuris vis dėlto buvo veiksmingas atrinkant projektus. ŪM ir ŠMM administruojamų priemonių SPAK buvo daugiau paremti ekspertiniu vertinimu.
- Per daug detalūs arba pernelyg apibendrinti SPAK skirtingai veikia vertinimo kokybę: labai detalus kriterijus gali apriboti vertintoją ir sutrukdyti jam suteikti aukštus balus inovaciniams aukštos kokybės projektams, o pernelyg apibendrinti kriterijai reikalauja aukštos vertintojų kompetencijos, gali sudaryti prielaidas reikštingiems įvairioms kriterijų interpretacijoms. Taigi būtina rasti optimalų kriterijų griežtumo lygį. Visi SPAK turi būti tinkamai apibrėžti ir detalizuoti, kad jie būtų aiškūs tiek vertintojams, tiek pareiškėjams. Visi SPAK turi būti išmatuojami, pateikiami palyginimo standartai.
- Skiriasi priemonių SPAK svarba (svoriai) ir maksimalūs balų skaičiai tiek tarpusavyje tarp skirtingų priemonių, tiek tarp kitų programų priemonių. Kai kurios tarpinės institucijos taiko SPAK skirstymo į pirmaeilius ir antrinius praktiką. Parinkus pirmaeilių bei antraeilių kriterijų daugiklius visiems pirmaeiliams ir visiems antraeiliams kriterijams suteikiamas tas pats svoris.
- Kriterijų svarba (svoriai) labai varijuoja, todėl tikslinga nustatyti, kaip ir už ką skiriami kriterijų svoriai (daugikliai). Didžiausias svoris turi būti teikiamas SPAK, kurie orientuoti į priemonės tikslo ir veiksmų programos prioriteto įgyvendinimą.

3. PROCESINIAI SPAK NUSTATYMO IR TAIKYMO ASPEKTAI

Toliau nurodomi teisės aktai, reglamentuojantys su SPAK nustatymu susijusius aspektus.

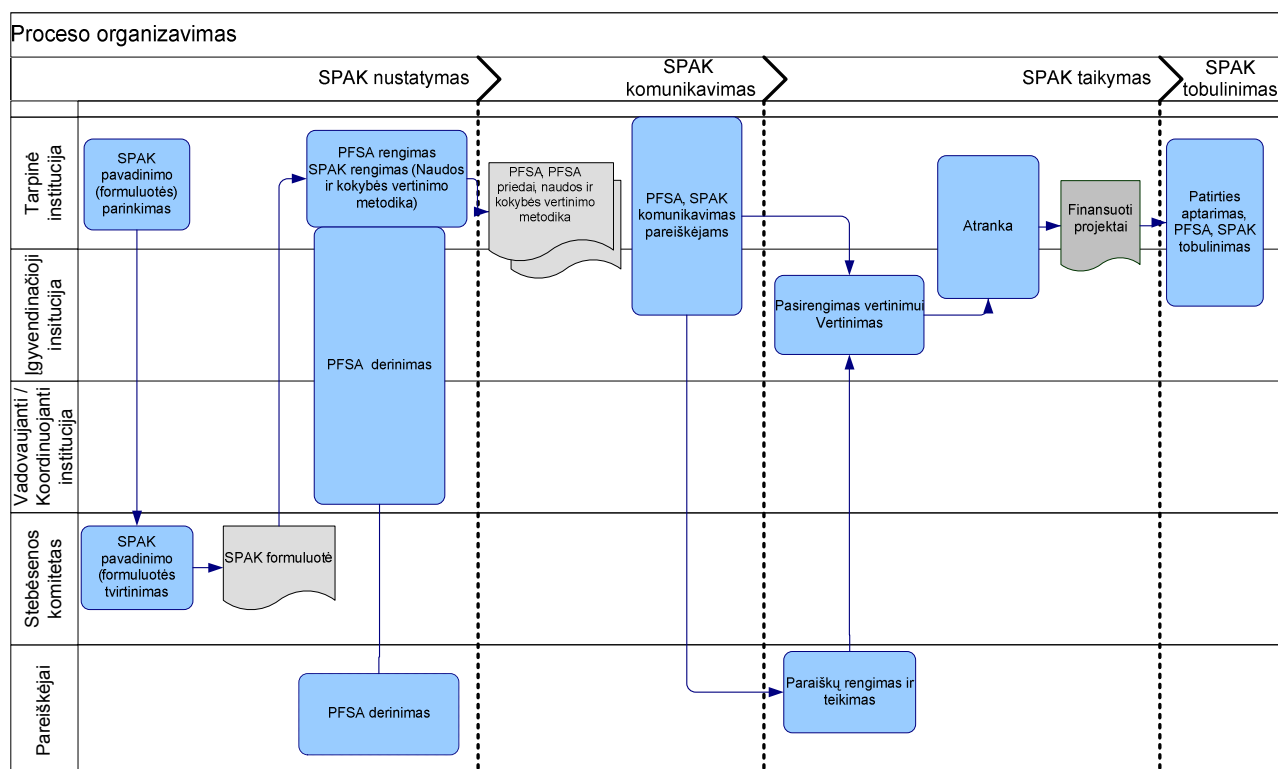
4 lentelė. SPAK nustatymo reglamentavimas.

Aspektas	Reglamentuojantis teisės aktas	Detalus aprašymas
BAK nustatymas SPAK nustatymas	2008 m. lapkričio 12 d. LRV nutarimo Nr. 1225 29.2.2 p.	BAK rengia koordinuojančioji institucija, o specialiuosius atitikties ir specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus – ministerijos ir (arba) kitos valstybės institucijos. SPAK rengia ministerijos ir (arba) kitos valstybės institucijos, vadovaudamosi atitinkamų ūkio sektorių plėtros strategijų ir programų tikslais ir uždaviniais.
SPAK tvirtinimas	2008 m. lapkričio 12 d. LRV nutarimo Nr. 1225 20 p.	SPAK turi būti parengti ir patvirtinti Stebėsenos komiteto iki atitinkamų veiksmų programos priemonių įgyvendinimo pradžios.
PFSA rengimas	PAFT 19 p.	Rengdama PFSA ministerija ir (arba) kita valstybės institucija bendradarbiauja su įgyvendinančia institucija. Vadovaujančios institucijos prašymu <...> ministerija ir (arba) kita valstybės institucija PFSA projektą turi raštu suderinti su vadovaujančia institucija arba įgyvendinančia institucija <...>
Naudos ir kokybės vertinimas	2007 m. spalio 17 d. LRV nutarimas Nr. 1139	Įgyvendinančiai institucijai pavesta atlikti administracinės atitikties bei tinkamumo finansuoti vertinimą, o naudos ir kokybės vertinimas ir atranka atliekama vadovaujantis tarpinės institucijos nustatyta tvarka ir esant tarpinės institucijos įgaliojimai

Šaltinis: sudaryta autorių.

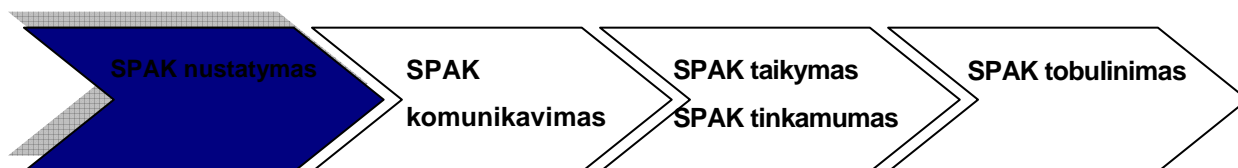
SPAK nustatymo bei taikymo procesas atliekant projektų vertinimą bei atranką iliustruojamas 5 pav. Tolesniuose skyriuose pateikiama šių procesų analizė ir procesų tobulinimo rekomendacijos.

5 pav. SPAK nustatymo bei taikymo procesas

Šaltinis: sudaryta autorių.

3.1 SPAK nustatymas

3.1.1. Metodiniai ir procedūriniai SPAK nustatymo aspektai

Tarpinių institucijų atstovai nurodė, kad nėra rašytinių metodinių principų ar gairių, reglamentuojančių SPAK nustatymo principus, naudos ir kokybės metodikos rengimą. Pagrindinis principas, kuriuo vadovaujasi nustatant SPAK ir rengiant naudos ir kokybės vertinimo metodiką, – SPAK nustatomi ir detalizuojami orientuojantis į priemonės tikslą ir paskirtį. Tarpinių institucijų atstovų nuomone, universali SPAK nustatymo metodika yra sunkiai pritaikoma ir netikslinga, nes priemonės labai skiriasi savo specifika, todėl kiekvienos priemonės SPAK nustatymas yra labai individualus.

Dalis ministerijų darbuotojų nurodė, kad dalyvavo Finansų ministerijos rengtuose kriterijų nustatymo mokymuose, tačiau kiekvienos priemonės SPAK parinkimas yra labai individualus, tad universalių taisyklių, principų taikymas nustatant SPAK sunkiai realizuojamas.

Daugelis ministerijų, nustatydamos SPAK, rėmėsi:

- BPD įgyvendinimo laikotarpio patirtimi;
- patirtimi, įgyta vykdant 2007–2013 m. laikotarpio paraiškų vertinimą;
- priemonės aprašymu, veiksmų programos priedu, veiksmų programa;
- srities strateginiais planavimo dokumentais, programomis;
- BAK detalizavimu;
- Jungtinės Karalystės praktika (ją pritaikė ŪM);
- darbuotojų ekspertine nuomone.

ŪM, rengdama administruojamų priemonių naudos ir kokybės vertinimo metodikas, pritaikė Jungtinės Karalystės praktiką. SPAK buvo suskirstyti į pirmaeilius ir antraeilius ir atitinkamai jiems buvo nustatomi skirtingą svorį suteikiantys daugikliai.

5 lentelė. SPAK nustatymo principai tarpinėse institucijose.

Tarpinė institucija	SPAK nustatymo metodinis pagrindas ir procedūros
ŪM	Ši ministerija buvo viena iš pirmųjų, pradėjusių formuoti PFSA rengimo praktiką 2007–2013 m. laikotarpiu. Kiekviena ministerijos administruojama priemonė buvo svarstoma ministerijos kolegijose. Gavus pritarimą dėl priemonės, buvo pereita prie PFSA rengimo. Ministerija neturi nustačiusi rašytinių metodinių SPAK nustatymo gairių. SPAK naudos ir kokybės vertinimo metodika rengiama remiantis priemonės aprašymu. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu rengiant projektų naudos ir kokybės vertinimo metodiką, buvo vadovautasi Jungtinės Karalystės praktika, įgyta stažuočių metu. Remiantis šia praktika, SPAK buvo grupuojami į pirmaeilius ir antraeilius kriterijus, jiems suteikiant skirtingus svorius (nustatant daugiklius). Rengiant PFSA pagal vėlesnius kvietimus buvo atsižvelgta ir į pasikeitusią ekonominę situaciją ir į šalį apėmusį ekonominį nuosmukį.
SADM	Nustatant SPAK, rengiant naudos ir kokybės vertinimo metodiką, remtasi BPD įgyvendinimo laikotarpio praktika. BPD įgyvendinimo laikotarpiu atrankos kriterijai buvo bendresnio pobūdžio, o 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo detalčiau apibrėžti. Taip pat remtasi patirtimi, įgyta administruojant 2007–2013 m. laikotarpio priemones. Pirmieji SPAK buvo bendresnio pobūdžio, vykdant kvietimus, raginančius teikti projektų paraiškas, jie yra tobulinami. Atsisakyta probleminių SPAK, dėl kurių buvo teikiama daugiausia skundų (novatoriškumo kriterijus). Nustatant SPAK, rengiant naudos ir kokybės metodiką, daugiausia vadovautasi priemonės aprašymu, strateginiais dokumentais, veiksmų programos priedu. Buvo nurodyta problema, kad strateginiuose dokumentuose nėra aiškiai suformuotų prioritetų. Formuojant SPAK stengiamasi pritaikyti protingumo, lygiateisiškumo, tikslumo, galimybės apskaičiuoti

Tarpinė institucija	SPAK nustatymo metodinis pagrindas ir procedūros
	principus. Svarbūs EQUAL principai: tarptautinis bendradarbiavimas, partnerystė ir inovatyvumas. Inovatyvumas yra svarbus kriterijus, tačiau jį labai sunku apibrėžti ir įvertinti, todėl šio SPAK, įvertinus praktiką, atsisakoma. Taikomi SPAK, orientuoti į pareiškėjo patirtį. Šiuo metu mažinamas tokio pobūdžio SPAK svoris, tačiau jie vis dar nustatomi. Sunku integruoti horizontaliuosius prioritetus (pvz., lyčių lygybės), nes ministerija ir taip įgyvendina horizontaliosios srities uždavinius. Procedūros, susijusios su SPAK rengimu, reglamentuotos procedūrų vadove. Procedūros neapima metodinės dalies, nes kriterijų rengimas – labai individuali ir specifinė veikla.
ŠMM	Rašytinių metodinių SPAK nustatymo gairių nėra. Kai buvo nustatomi SPAK rengiant PFSA, daugiausia vadovautasi nacionalinėmis švietimo sektorių programomis, kuriose nurodytos prioritetinės sritys. Kiekviena ŠMM priemonė atitinka nacionalinę programą. Taip pat remtasi BAK – juos detalizuojant buvo kuriami SPAK.
SAM	Rengdama specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus SAM vadovavosi „Sveikatos priežiūros sistemos reformos tęstinumo, sveikatos priežiūros infrastruktūros optimizavimo programa“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. V-160.
AM	Rašytinių metodinių SPAK nustatymo gairių nėra. Daugiausia remtasi BPD įgyvendinimo laikotarpio praktika, ypač formuojant priemonės VP3-1.4-AM-09-K „Visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką priemonių įgyvendinimas“ SPAK. SPAK yra labai individualūs ir formuojami taip, kad padėtų geriausiai pasiekti nustatytus tikslus. Dėl SPAK konsultuojamasi su LR finansų ministerija, analizuojama ir kitų ministerijų taikoma praktika, tačiau ji retai taikoma, nes SPAK yra labai individualūs.

Šaltinis: interviu su tarpinių institucijų darbuotojais, 2010 m. sausis.

Iškeltos pagrindinės problemos:

- SADM įvardijo strateginių planavimo dokumentų kokybės problemą. Abstrakčiai parengti strateginiai planavimo dokumentai, stokojantys prioritetinių sričių, tikslų įgyvendinimo rodiklių konkretumo.
- Paraiškų vertintojai įvardijo aiškios vizijos, atskleidžiančios, ką yra siekiama finansuoti, kas yra prioritetas, trūkumą. Tai įrodo pateikti komentarai¹¹:

- „Tarpinė institucija, rengdama PFSA, neturi vizijos, kokių projektų jie tikisi – dažnai kriterijai neatspindi projekto kokybės, yra atsitiktiniai, realiai neatspindi pačios paraiškos naudos ir kokybės.“
- „<...> svarbiausia nustatyti kriterijus ir įsisąmoninti, kokius projektus norima turėti naudingumo prasme. Turėti aiškią viziją ir atsižvelgiant į tai formuluoti prioritetinius kriterijus.“
- „Rengiant PFSA neapgalvotai suformuluoti naudos ir kokybės vertinimo kriterijai, vertinant tampa nebeaišku, ką vis dėlto norima paskatinti vienu ar kitu kriterijumi, koks dokumentas turėtų būti pateiktas ir pan.“

Bendrų metodinių SPAK formulavimo, naudos ir kokybės metodikos rengimo principų nebuvimas lemia skirtingų praktikų ministerijose formavimąsi. Kartu su šia vertinimo ataskaita teikiama SPAK nustatymo ir įvertinimo metodika pateiks SPAK nustatymo proceso, pavienių SPAK bei SPAK rinkinių reikalavimus, padės suvienodinti skirtingas SPAK nustatymo praktikas. Atsižvelgiant į tarpinių institucijų akcentuojamą priemonių skirtingumą, metodiką būtina pritaikyti atskiroms veiksmų programoms.

¹¹ UAB „PricewaterhouseCoopers“, paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

3.1.2. Bendradarbiavimas nustatant SPAK

Skirtingai nuo metodinių, procedūriniai ir funkciniai SPAK nustatymo aspektai dažniausiai būdavo reglamentuojami organizacijos procedūrų vadovuose arba skyrių nuostatuose¹².

- Dažniausiai SPAK nustatymo, naudos ir kokybės metodikos rengimo procese dalyvaudavo už ES strateginės paramos planavimą atsakingi darbuotojai, taip pat specialistai, atsakingi už atskiras šakines sritis.
- Ruošiant PFSA buvo bendradarbiaujama su įgyvendinančių institucijų darbuotojais.
- Kai kurios ministerijos neformaliai ir formaliai bendradarbiavo su įvairiais socialiniais partneriais.
- Su potencialiais pareiškėjais bendradarbiavo viena tarpinė institucija (LR ūkio ministerija). PFSA projektas buvo pateiktas viešai, buvo galima teikti komentarus ir pasiūlymus. Institucijos atstovai pažymėjo, kad buvo gauta vertingų pasiūlymų.

6 lentelė. Bendradarbiavimas nustatant SPAK.

Tarpinė institucija	Bendradarbiavimo formos
ŪM	PFSA derinamas su LVPA. LVPA konsultuojami už priemonę atsakingi specialistai. Rengiant PFSA dalyvauja Struktūrinės paramos politikos skyrius ir Struktūrinės paramos valdymo skyrius, pasiūlymus teikė šakiniai padaliniai, atsakingi už atskiras ūkio sritis (energetikos, pramonės, turizmo ir kt.). Atsakomybės dėl dalyvavimo rengiant SPAK, PFSA, yra nustatytos skyrių nuostatuose. Kai kurių priemonių SPAK nustatyti ir detalizuoti buvo kviečiami išoriniai ekspertai. Taip pat buvo bendradarbiaujama su kitomis ministerijomis dėl susijusių priemonių finansavimo atskyrimo.
SADM	Visais etapais bendradarbiaujama su įgyvendinančia institucija, konsultuojami įgyvendinančios institucijos darbuotojai, organizuojamos atvirų durų dienos. Taip pat rengiant PFSA neformaliai bendradarbiauta su įvairiais socialiniais partneriais, kai kuriomis ministerijomis.
ŠMM	Ruošiant PFSA dalyvavo turinio departamentai ir ES paramos koordinavimo departamentas. ES paramos koordinavimo departamentas daugiau atlieka tik koordinavimo funkciją. ES paramos koordinavimo departamentas sprendžia dėl PFSA tinkamumo bei pateikimo derinti LR įgyvendinančiai institucijai ir Finansų ministerijai. Vyksta intensyvi Agentūros konsultacija. Agentūros projektų vadovams buvo pristatomi kiekvieno kvietimo vertinimo kriterijai. ESFA buvo pateiktos papildomos rašytinės detalizuotos rekomendacijos, kaip vertinti kiekvieną kriterijų. Agentūrai paliekama daug erdvės ekspertiniam vertinimui atlikti, nors pripažįstama, kad Agentūra ne visais atvejais gali tinkamai suprasti ir interpretuoti nustatytus kriterijus.
AM	Vidinės procedūros dėl specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų nustatymo reglamentuotos procedūrų vadove. Už specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų nustatymą ir teikimą Stebėsenos komitetui yra atsakingas Europos Sąjungos paramos planavimo ir procedūrų skyrius. Už PFSA rengimą, vertinimo metodikos rengimą atsakingi kiti skyriai pagal atskirą sritį. Specialieji prioritetiniai priemonės VP3-1.4-AM-09-K „Visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką priemonių įgyvendinimas“ kriterijai prieš teikiant Stebėsenos komitetui buvo derinami su APVA, nes APVA įgijo didelę šios priemonės įgyvendinimo patirtį BPD įgyvendinimo laikotarpiu. PFSA vertinimo metodika derinama su įgyvendinančia institucija. Jeigu vertinimo etapo metu kyla neaiškumų, įgyvendinančios institucijos kreipiasi dėl išaiškinimo.
SAM	SPAK buvo svarstomi darbo grupėje, į kurią taip pat buvo įtraukti ir socialiniai partneriai, kaip antai Ligonių kasa, Lietuvos pacientų atstovų asociacijų taryba. BPD įgyvendinimo laikotarpiu SPAK nebuvo skirstomi į pirminius ir antrinius, 2007–2013 m. nuspręsta įvesti pirminių ir antrinių kriterijų grupes. Nustatant SPAK nebuvo kviečiama kviestinių ekspertų – nėra poreikio. Su Agentūra derintos PFSA techninės detalės, pvz., reikalingi pateikti dokumentai ir pan. Susisiekiama su Agentūros priemonės koordinatoriumi. Vyko susitikimai su Agentūros darbuotojais, diskusijos ir pan.

Šaltinis: interviu su tarpinių institucijų darbuotojais, 2010 m. sausis.

¹² UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su tarpinių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis.

Bendradarbiavimas su įgyvendinančiomis institucijomis

PFSA rengimo metu nustatant SPAK skyrėsi tarpinių ir įgyvendinančių institucijų bendradarbiavimo lygmuo.

Visi PFSA, jų priedai buvo derinami su įgyvendinančiomis institucijomis. Kai kuriais atvejais su įgyvendinančiomis institucijomis buvo bendradarbiaujama platesniu lygmeniu, jas įtraukiant į SPAK, kurie teikiami Stebėsenos komitetui, nustatymo procedūras. Kadangi įgyvendinančių institucijų atstovai gali pateikti vertingų praktinių pasiūlymų, toks bendradarbiavimas galėtų būti vertinamas kaip geroji praktika.

Dažniausiai PFSA buvo derinamas su įgyvendinančios institucijos darbuotojais, atsakingais už konkrečią priemonę. Bendradarbiavimas vyko įvairiomis formomis – dažniausiai PFSA būdavo derinamas daugiau neformaliai elektroniniu paštu, būdavo rengiami tarpinės ir įgyvendinančios institucijos susitikimai.

Per interviu su įgyvendinančių institucijų atstovais nustatyta, kad bendradarbiavimas vertinamas skirtingai, priklausomai nuo tarpinių institucijų.

- Daugelis įgyvendinančių darbuotojų, atsakingų už konkrečių priemonių vertinimo proceso koordinavimą, pripažino, kad PFSA derinimas yra ilgai trunkantis ir sudėtingas procesas.
- Pasitaikė atveju, kad nebuvo atsižvelgta į įgyvendinančių institucijų pateiktas pastabas dėl PFSA. Taip atsitiko todėl, kad įgyvendinančios institucijos nebuvo supažindintos su SPAK, kurie buvo teikiami Stebėsenos komitetui, o paskui, derinant PFSA, į įgyvendinančios institucijos pasiūlymus nebuvo atsižvelgta argumentuojant, kad kriterijai jau yra patvirtinti ir jų keisti negalima.
- Taip pat pasitaikė atveju, kai dar iki galo nesuderinus PFSA su įgyvendinančia institucija, šis buvo teikiamas suderinti Finansų ministerijai, todėl nebebuvo galima atsižvelgti į įgyvendinančios institucijos pateiktas pastabas.

Įgyvendinančios institucijos darbuotojai bendradarbiavimą su tarpine institucija vertina labai skirtingai, tai įrodo paraiškų vertintojų apklausos rezultatai (žr. 6 pav.).

- Probleminė sritis yra tarpinės institucijos teikiamų konsultacijų pakankamumas. Tai prasčiausiai įvertino visų įgyvendinančių institucijų respondentai. 52 proc. pareiškėjų nurodė, kad tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos, mokymai derinat PFSA ir jo priedus, taip pat vertinant paraiškas yra nepakankami. Labiausiai konsultacijų trūko LVPA vertintojams.

Svarbu atsižvelgti į tai, kad LVPA vertintojai, kurie vertina ŪM administruojamas priemones, pasižyminčias ekspertinio vertinimo taikymu, prastai vertina konsultacijų pakankumą. Tarpinės institucijos konsultacijų teikimas yra itin svarbus, kai atliekamas ekspertinio pobūdžio vertinimas.

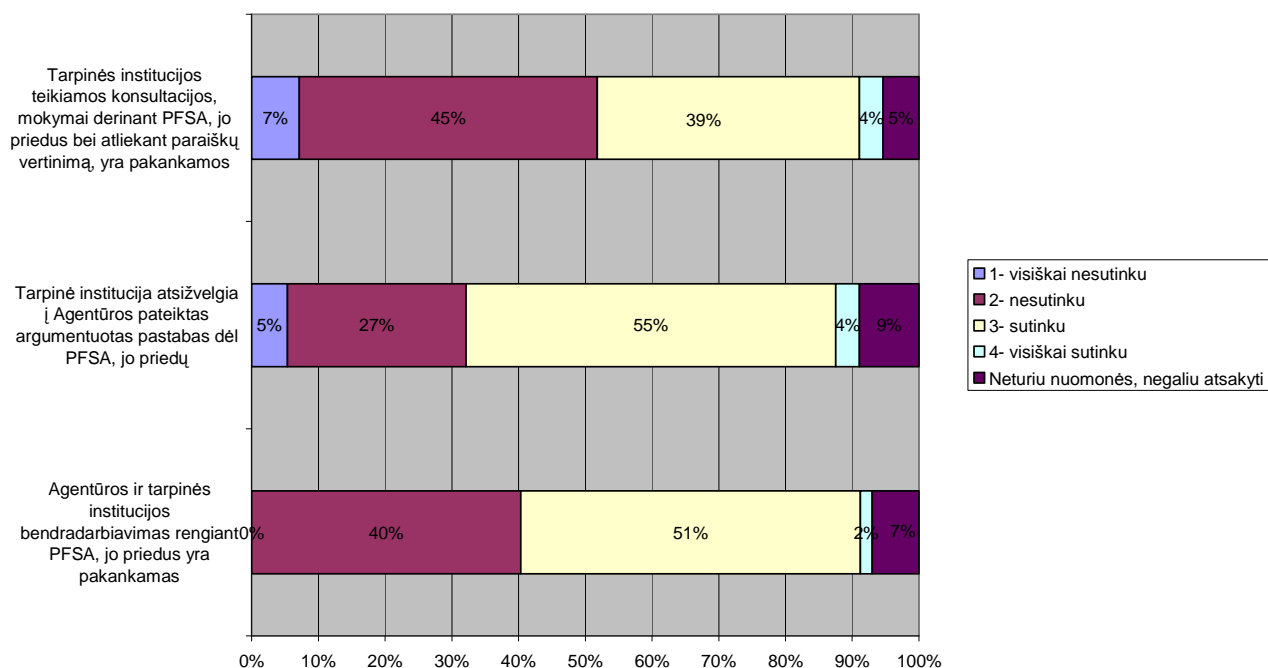
- Tik šiek tiek daugiau kaip 50 proc. respondentų atsakė sutinkantys, kad tarpinės ir įgyvendinančios institucijos bendradarbiavimas rengiant PFSA bei jo priedus yra pakankamas, kad tarpinė institucija atsižvelgia į įgyvendinančios institucijos pastabas dėl PFSA bei jo priedų. Vis dėlto labai didelė respondentų dalis (apie 40 proc.) nurodo, kad bendradarbiavimas nėra pakankamas.

- „Naudos ir kokybės vertinimo kriterijai buvo suplanuoti tik Ministerijos <...>, jie nebuvo derinti su agentūra <...>, pateikti tik po to, kai juos patvirtino Stebėsenos komitetas. Manome, kad į planavimo procedūrą reikėtų įtraukti ir agentūrą, nes pagal juos reikia vertinti.“
- „Kriterijai patvirtinti iki galo neišsiaiškinus, kaip pagal juos reikės atlikti vertinimą, todėl pats vertinimo procesas užtrunka, tikslinama informacija su pareiškėjais. Pats PFSA buvo derintas su Agentūra, į pastabas atsižvelgta.“
- „Kai ruošiantis atlikti ar atliekant naudos ir kokybės vertinimą ir konsultuojantis su tarpinės institucijos atstovais agentūros atsakingiems asmenims iškyla klausimų, neretai tarpinės institucijos negali pateikti konkrečių atsakymų ir palieka spręsti klausimus patiems.“¹³

¹³ UAB „PricewaterhouseCoopers“, paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

6 pav. Vertintojai: bendradarbiavimo su tarpinėmis institucijomis vertinimas (N=58)

3. Įvertinkite bendradarbiavimą su tarpine institucija derinant Projektų finansavimo sąlygų aprašą (PFSA), jo priedus bei atliekant paraiškų vertinimą šiais aspektais:

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

7 lentelė. Vertintojai: bendradarbiavimo su tarpinėmis institucijomis įvertinimas pagal įgyvendinančias institucijas (N=58)

Pateikiami vertinimų vidurkiai. 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – sutinku, 4 – visiškai sutinku.

Įvertinkite bendradarbiavimą su tarpine institucija derinant Projektų finansavimo sąlygų aprašą (PFSA), jo priedus bei atliekant paraiškų vertinimą šiais aspektais:	Bendras vidurkis	ESFA	LVPA	CPVA
Agentūros ir tarpinės institucijos bendradarbiavimas rengiant PFSA, jo priedus yra pakankamas	2,58	2,65	2,43	2,50
Tarpinė institucija atsižvelgia į Agentūros pateiktas argumentuotas pastabas dėl PFSA, jo priedų	2,63	2,60	2,71	2,50
Tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos, mokymai derinant PFSA, jo priedus bei atliekant paraiškų vertinimą yra pakankamas	2,42	2,51	2,14	2,50
Vidurkis	2,54	2,59	2,43	2,50

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

Bendradarbiavimas su išoriniais ekspertais, socialiniais partneriais

Daugeliu atvejų PFSA derinimo metu rengiant SPAK nebuvo konsultuojamasi su kviestiniais ekspertais; tarpinių institucijų darbuotojai nurodė, kad tam nebuvo poreikio. Kviestinių ekspertų įtraukimo praktika buvo taikoma Ūkio ministerijoje, įgyvendinant ŪM administruojamas priemones energetikos srityje. Šių priemonių SPAK nustatyme dalyvavo Lietuvos energetikos agentūros atstovai.

Kai kurios ministerijos neformaliai arba formaliai, bendradarbiavo su įvairiais socialiniais partneriais. Tokią praktiką taikė SADM (neformalios konsultacijos) bei SAM, kurios atstovai nurodė, kad į PFSA derinimo darbo grupę nustatant SPAK buvo įtraukti ir dalyvavo socialiniai partneriai (Ligonių kasa, Lietuvos pacientų atstovų asociacijų taryba).

Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais yra gera praktika. Bendradarbiavimo principas buvo taikomas rengiant veiksmų programas ir yra skatintinas nustatant SPAK. Jeigu priemonei skiriama pakankamai didelė prioritetui suplanuotų lėšų dalis (per 30 proc), rekomenduojama į darbo grupę įtraukti socialinį partnerį, nesusijusį su tarpine ir įgyvendinančia institucija.

Bendradarbiavimas su pareiškėjais

Rengiant PFSA bendradarbiavimo su potencialiais pareiškėjais metodą taikė tik viena ministerija (ŪM). Kai kurių priemonių dar nepatvirtinti PFSA projektai buvo viešai paskelbti interneto svetainėje, ir projektų pareiškėjai galėjo pateikti komentarus, pastabas ir pasiūlymus. Ministerijos atstovai pripažino, kad praktika pasiteisino – gauta naudingų pasiūlymų, į kuriuos buvo atsižvelgta koreguojant ir tvirtinant PFSA.

Stebėsenos komiteto vaidmuo

Specialieji atrankos kriterijai ir jų pakeitimai tvirtinami Stebėsenos komitete. Daugelis ministerijų atstovų pripažino, kad kriterijų keitimo procedūra yra sudėtinga, nes juos reikia tvirtinti Stebėsenos komitete, kuris posėdžiauja gana retai. Tai sudaro prielaidas tvirtinti mažiau apibrėžtus kriterijus, kuriuos būtų galima tikslinti detalizuojant. Taigi iškyla pavojus, kad patvirtinus per daug bendrus atrankos kriterijus, juos detalizuojant bus iškreipiama Stebėsenos komiteto patvirtintų kriterijų esmė.

Apibendrinant SPAK nustatymo praktiką išskiriami tokie pagrindiniai pranašumai, trūkumai ir tobulintinos sritys:

PRANAŠUMAI, GEROJI PRAKTIKA

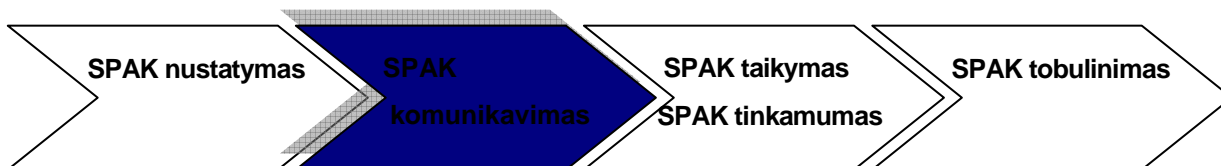
- Integruojama BPD įgyvendinimo laikotarpio, 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtis, pamokos.
- ŪM pritaikė Jungtinės Karalystės praktiką.
- Rengiant PFSA buvo bendradarbiaujama su įgyvendinančia institucija.
- Bendradarbiaujama su socialiniais partneriais.
- Bendradarbiavimas su potencialiais pareiškėjais – ŪM viešai publikavo PFSA ir jo priedų projektus interneto svetainėje, buvo atsižvelgta į pateiktas pastabas.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Nėra rašytinių SPAK formulavimo rekomendacijų. Daugiausia remtasi praeities patirtimi ir ekspertine darbuotojų nuomone.
- Trūksta strateginių tikslų aiškumo ir konkretumo. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais strateginiuose planavimo dokumentuose trūko strateginių prioritetų aiškumo ir konkretumo.
- Prastai buvo vertinamas tarpinės institucijos teikiamų konsultacijų pakankamumas. Konsultacijų pakankamumą nekaip vertino LVPA vertintojai, kurie daugiausia vertinantys ŪM administruojamas priemones. Nustatant ekspertinio vertinimo SPAK itin svarbu konsultuoti įgyvendinančios institucijos vertintojus, kad kriterijai būtų tinkamai suprasti bei teisingai taikomi.
- SPAK nustatymo planavimo ir koordinavimo trūkumas. Vertintojų apklausos bei interviu su įgyvendinančių institucijų atstovais metu buvo nustatyta, kad PFSA derinimas yra ilgai trunkantis procesas. Galima daryti prielaidą, kad tam tikrais atvejais trūko planavimo ir koordinavimo. Be to, nesuplanavus SPAK nustatyti reikiamo laiko, Stebėsenos komitetui gali būti teikiami prasčiau paruošti, abstraktūs, mažiau detalizuoti SPAK. Dėl to gali prireikti pakartotinio SPAK tvirtinimo Stebėsenos komitete.

3.2 SPAK komunikavimas

Kad nustatyti SPAK būtų tinkamai taikomi, būtina užtikrinti SPAK pristatymą SPAK „naudotojams“, t. y. paraiškų vertintojams ir pareiškėjams. Tolesniame skyriuje pateikiami atliktos paraiškų vertintojų ir pareiškėjų apklausos rezultatai, susiję su SPAK pristatymo, komunikavimo proceso vertinimu.

3.2.1. SPAK komunikavimas paraiškų vertintojams

Siekiant SPAK taikymo veiksmingumo, skaidrumo, objektyvumo, turėtų būti užtikrintas tinkamas ir efektyvus SPAK komunikavimo procesas, tinkamai planuojamas ir organizuojamas pasirengimas vertinimui.

Planavimas, pasirengimas atlikti vertinimą

Didžioji vertintojų dalis (66 proc.) nurodė buvę iš anksto informuoti, kad jie atliks naudos ir kokybės vertinimą. Vertintojai pažymėjo, kad dažniausiai tas pats vertintojas atlieka tinkamumo finansuoti bei naudos ir kokybės vertinimą. Visa tai įvertinus, galima daryti prielaidą, kad vertintojams pakako laiko susipažinti su SPAK ir pasirengti atlikti naudos ir kokybės vertinimą. Tačiau pateikti komentarai liudija, kad pasitaikė atvejų, kai pasirengimo atlikti vertinimą laikas buvo per trumpas.

8 lentelė. Vertintojai: žmoniškųjų išteklių planavimas rengiantis atlikti naudos ir kokybės vertinimą.

Prašome nurodyti, kaip ruošėtės atlikti paraiškų naudos ir kokybės vertinimą:	Bendrasis vertinimas		ESFA		LVPA		CPVA	
Iš anksto žinojau, kad turėsiu atlikti naudos ir kokybės vertinimą	38	65,52%	27	64,29%	9	64,29%	2	100,00%
Prieš prasidedant naudos ir kokybės vertinimo etapui sužinojau, kad turėsiu atlikti naudos ir kokybės vertinimą	15	25,86%	13	30,95%	2	14,29%	0	0,00%
Jau prasidėjus naudos ir kokybės vertinimo etapui sužinojau, kad turėsiu atlikti naudos ir kokybės vertinimą	2	3,45%	1	2,38%	1	7,14%	0	0,00%
Kita	3	5,17%	1	2,38%	2	14,29%	0	0,00%
Iš viso	58	100%	42,0	100%	14	100%	2	100%

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

Mokymai, konsultacijos, metodinė medžiaga

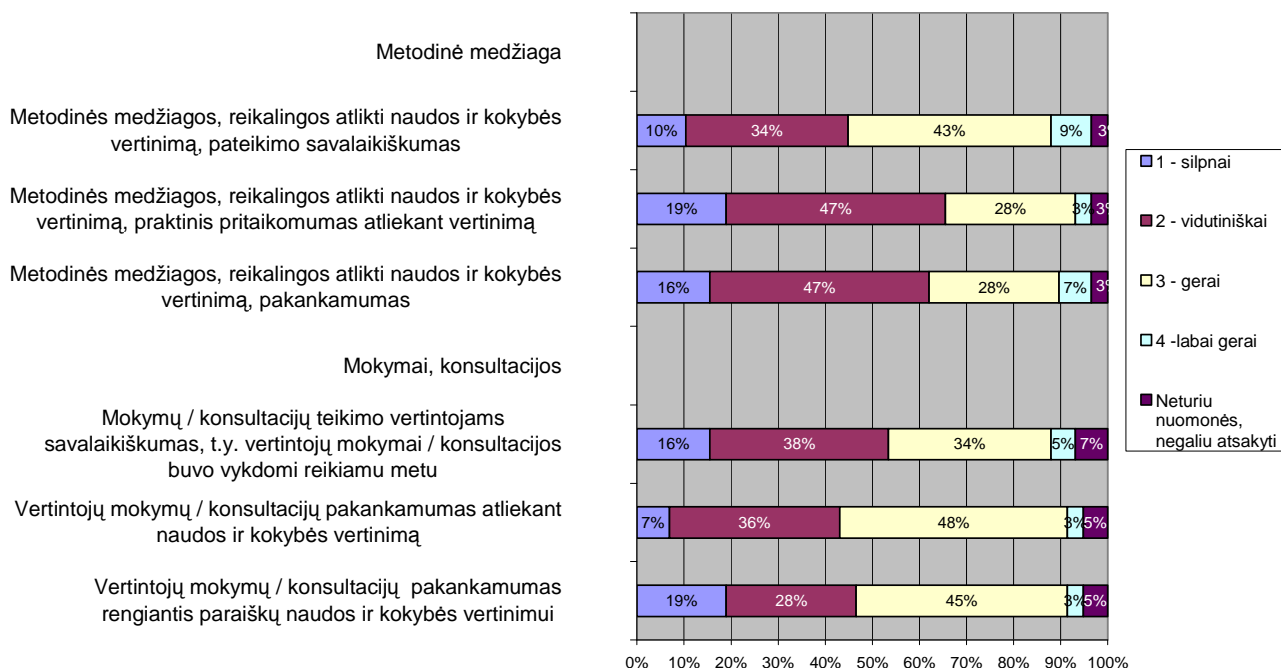
- Paprastai vertintojus konsultuodavo atsakingi įgyvendinančios institucijos darbuotojai, vykdavo vidiniai vertintojų mokymai–pasitarimai. Rečiau vertintojus konsultuodavo tarpinės institucijos darbuotojai¹⁴.
- Vertintojų pateikti komentarai rodo, kad, tiek ruošiantis naudos ir kokybės vertinimo etapui, tiek atliekant vertinimą, trūko vidinių vertintojų susitikimų vienodai vertinimo praktikai suformuoti. Didelė dalis respondentų nurodė, kad trūko laiku surengtų konsultacijų (žr. 7 pav.): prastai arba vidutiniškai konsultacijų savalaikiškumą vertino 53 proc. respondentų. Vertintojų komentarai įrodo, kad ne visais atvejais užteko laiko susipažinti su naudos ir kokybės vertinimo metodika, į ją įsigilinti.
- Kaip pagrindinė taisyтина pasirengimo atlikti naudos ir kokybės vertinimą sritis galėtų būti įvardijama metodinės medžiagos pakankamumas ir naudingumas bei jos praktinis pritaikomumas atliekant vertinimą. 63 proc. vertintojų nurodė prastai arba vidutiniškai vertinantys metodinės medžiagos pakankumą. 66 proc. vertintojų nurodė prastai arba vidutiniškai vertinantys metodinės medžiagos praktinį pritaikomumą atliekant vertinimą.

¹⁴ UAB „PricewaterhouseCoopers“, paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas; UAB „PricewaterhouseCoopers“, pusiau struktūrizuotų interviu su tarpinių institucijų darbuotojais programa, 2010 m. sausis.

Tokie rezultatai rodo, kad reikalinga SPAK nustatymo ir įvertinimo metodika, kuri būtų orientuota į praktiškai taikomų SPAK sudarymą. Taip pat tobulinant metodinę medžiagą, būtina užtikrinti praktikos sklaidą tarp tarpinės ir įgyvendinančios institucijų.

7 pav. Vertintojai: mokymų, konsultacijų, metodinės medžiagos pakankamumas atliekant naudos ir kokybės vertinimą (N=58)

Įvertinkite mokymų, konsultacijų bei metodinės medžiagos pakankamumą rengiantis atlikti bei atliekant Naudos ir kokybės vertinimą:

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

Konsultacijų trūkumą iliustruoja respondentų (vertintojų pateikti komentarai):

Konsultacijų trūkumas

- „Nebuvo galimybės susipažinti su kitais vertintojais, siekiant susiderinti bendrą vertinimo viziją.“
- „Apskritai, prieš vertinant pagal tam tikrą kvietimą pateiktas paraiškas, reikalingi tarpinės institucijos (ministerijos) darbuotojų vertintojams parengti mokymai, per kuriuos būtų paaiškinta, kokie projektai yra prioritetiniai. Naudos ir kokybės vertinimo kriterijai dažnai nebūna apibrėžti ir gali būti interpretuojami šiek tiek kitaip, negu rengėjų norėta nustatyti.“
- „Kiekvienas vertintojas yra asmenybė ir turi savo nuomonę. Didesnio ar mažesnio balo suteikimas pagal kai kuriuos vertinimo kriterijus priklauso ne nuo eksperto kvalifikacijos, o nuo vienodo paraiškoje pateiktos informacijos traktavimo, pvz., jei 5 stažuočės – tai 5 balai, jei 0 stažuočių – 0 balų. O jei keturios? Tiesiog norėtu, kad vertintojams seminario metu būtų atsakyta, kaip traktuoti netipines situacijas; vertinimas būtų teisingesnis, jei visi vertintojai objektyvius kriterijus traktuotų vienodai.“
- „Pasiruošimo metu sunku įvertinti visas galimas situacijas, t. y. paraiškose pateiktos informacijos įvairovė, todėl dažniausiai sunku suformuoti vienodą vertintojų poziciją visais klausimais arba ji būna formuojama susidūrus su situacija.“

Savalaikiškumo stygius:

- „Per vėlai pateikiami išaiškinimai, kaip praktiškai vertinti naudos ir kokybės kriterijus.“
- „Apie šio etapo vertinimą atsakingi asmenys turėtų informuoti anksčiau, kad būtų galima pastudijuoti PFSA.“
- „Rengiant PFSA nebuvo nuosekliai įsigilinta į naudos ir kokybės kriterijus. Atlikus tinkamumo vertinimą buvo tikslinami naudos kokybės kriterijai.“

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Vertinimo proceso ir mokymų planavimo trūkumai. Šiuo metu didžioji dalis vertintojų informuojami iš anksto apie naudos ir kokybės vertinimą, taigi daroma prielaida, kad jie turi laiko susipažinti su medžiaga ir pasirengti atlikti vertinimą. Vis dėlto pasitaiko atvejų, kai informavimas būna pavėluotas, trūksta laiko susipažinti su dokumentais. Be to, prastai buvo vertinamas mokymų savalaikiškumas. Pateikti komentarai parodė, kad pasitaikė atvejų, kai nebuvo galimybės susipažinti su kitų vertintojų nuomone ir suformuoti vieningos vertinimo pozicijos. Siekiant spręsti šias problemas, naudos ir kokybės vertinimas turi būti planuojamas numatant reikalingus žmogiškuosius išteklius ir sistemiškai planuojant jų mokymą. Prieš kiekvieną vertinimą turi būti organizuojami vidiniai vertintojų pasitarimai siekiant suformuoti vieningą vertinimo poziciją kiekvienam SPAK. Vidiniai vertintojų mokymai turi būti pagal poreikį organizuojami vertinimo etapo metu.
- Tarpinės institucijos parengti mokymai. Siekiant užtikrinti, kad SPAK būtų interpretuojami taip, kaip nustatyta tarpinės institucijos, vertintojams reikalingi tarpinės institucijos darbuotojų parengti mokymai, kurie būtų organizuojami prieš prasidedant naudos ir kokybės vertinimo etapui. Tokie mokymai ypač reikalingi tais atvejais, kai dauguma SPAK reikalauja ekspertinio vertinimo.
- Nepakankamą SPAK kokybę iliustruoja prastai vertinamas metodinės medžiagos pakankamumas ir praktinis pritaikomumas. Siekiant spręsti šią problemą, būtinas veiksmingesnis tarpinės ir įgyvendinančios institucijos bendradarbiavimas. Taip pat turėtų būti tobulinama vertinimo etapo metu įgytos praktikos sklaida, po kiekvieno vertinimo organizuojami aptarimai, apibendrinamos iškilusios problemos. Vertinimo rezultatai, projektų įgyvendinimo rezultatai turėtų būti pristatomi SPAK nustatymo darbo grupės nariams. Rekomenduojama į SPAK darbo grupę įtraukti bent vieną įgyvendinančios institucijos atstovą.

3.2.2. SPAK komunikavimas pareiškėjams

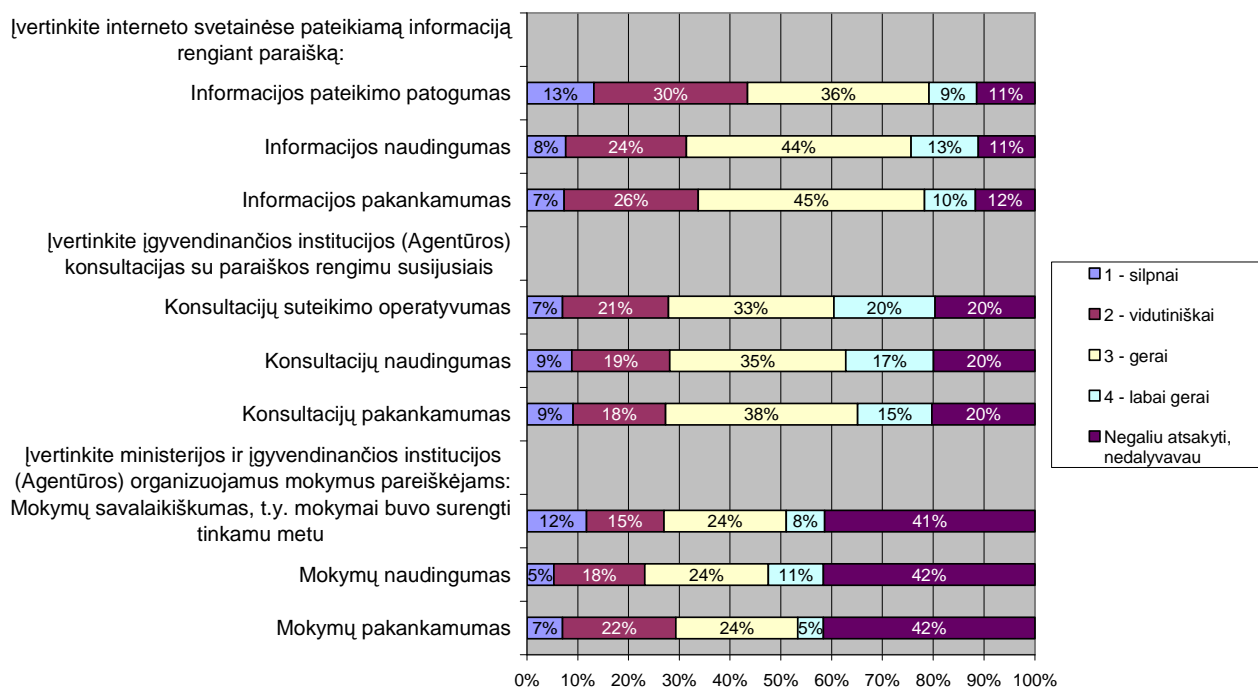
Kaip jau buvo minėta pirmiau, geroji taikoma praktika – bendradarbiavimas su potencialiais pareiškėjais PFSA rengimo etapo metu. PFSA projektas turėtų būti viešai skelbiamas potencialiems pareiškėjams, taip pat būtina atsižvelgti į pateiktus pasiūlymus. Rengiantis skelbti arba paskelbus kvietimus teikti paraiškas, pareiškėjams turi būti pateikiama išsami informacija apie ES paramos teikimą, paraiškų vertinimą.

Apklaustos duomenimis, išskiriami šie aspektai:

- Tarpinės ir įgyvendinančios institucijos organizuoja mokymus pareiškėjams. Praktikuojamas bendrų tarpinės ir įgyvendinančios institucijos mokymų organizavimas bei atskiri mokymai.
- Anot institucijų darbuotojų, surengti mokymai potencialiems pareiškėjams buvo labai naudingi pačioms institucijoms, nes, atsižvelgiant į pateiktus pareiškėjų klausimus bei pastabas, būdavo koreguojami PFSA ir jo priedai.
- Geriausiai buvo vertinamos įgyvendinančių institucijos teikiamos konsultacijos, susijusios su paraiškos rengimu. Daugiau kaip 50 proc. respondentų gerai arba labai gerai įvertino konsultacijų pakankumą, naudingumą bei operatyvumą.
- Taip pat teigiamai buvo vertinamas interneto svetainėse (oficialioje ES paramos svetainėje www.esparama.lt bei įgyvendinančių institucijų svetainėse) pateikiamos medžiagos, informacijos, kuri reikalinga rengiant paraišką, pakankamumas ir naudingumas. Silpnesnė sritis yra informacijos pateikimo patogumas – informacijos pateikimo patogumą prastai arba vidutiniškai vertino net 43 proc. respondentų.
- Didžioji dalis (daugiau kaip 40 proc.) respondentų nedalyvavo pareiškėjams rengiamuose mokymuose, o dalyvavusieji nurodė, kad mokymai buvo naudingi (35 proc. vertino gerai arba labai gerai, 23 proc. – prastai arba vidutiniškai), tačiau nepakankami ir organizuojami netinkamu metu (27 proc. ir 29 proc. respondentų prastai arba vidutiniškai įvertino mokymų pakankumą ir savalaikiškumą).

8 pav. Pareiškėjai: mokymų, konsultacijų, pateikiamos informacijos vertinimas (N=341)

Mokymų, konsultacijų, pateikiamos informacijos vertinimas

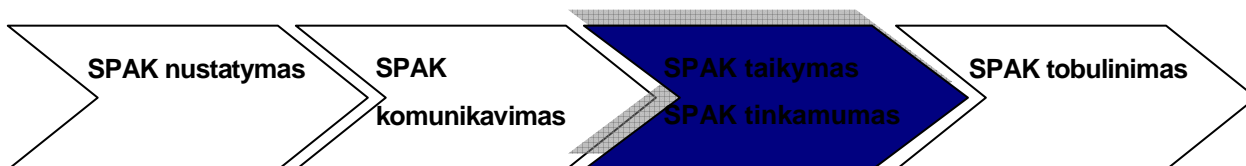
Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris – kovas.

PRANAŠUMAI

- Įgyvendinančių institucijų teikiamos konsultacijos yra naudingos, pakankamos ir operatyvios.
- Internetu pateikiama informacija yra pakankama ir laiku pateikiama.
- Pasitvirtino bendrai įgyvendinančių ir tarpinių institucijų organizuojamų mokymų nauda: tarpinė institucija daugiau gali akcentuoti strateginį pobūdį, o įgyvendinanti institucija – praktinius paraiškos rengimo, vertinimo, projekto įgyvendinimo aspektus.

3.3 SPAK taikymas, SPAK tinkamumo vertinimas

Šiame poskyryje pateikiama pareiškėjų ir paraiškų vertintojų nuomonė dėl SPAK tinkamumo, apibendrinant pareiškėjų bei projektų vertintojų apklausų rezultatus ir interviu su įgyvendinančių institucijų darbuotojais.

Pareiškėjai	Vertintojai
<ul style="list-style-type: none"> • SPAK vertinti teigiamai, tačiau tokiam rezultatui turėjo įtakos faktas, kad didžiosios dalis respondentų, dalyvavusių apklausoje, projektai buvo finansuojami ES lėšomis. • Dėl SPAK tinkamumo labai skiriasi atskirų pareiškėjų grupių pareiškėjų nuomonės. Pareiškėjai, kurių projektai gavo finansavimą, SPAK vertino teigiamai, tačiau pareiškėjai, kurių paraiškos buvo atmestos, neigiamai vertino SPAK. • Daugybė komentarų parodo, kad SPAK yra jautri sritis, reikalaujanti tobulinimo. • Pagrindiniai pareiškėjų įvardyti SPAK trūkumai – neapibrėžtumas, neaiški balų suteikimo sistema, vertinimo subjektyvumas, SPAK mažai orientuoti į projekto poveikio užtikrinimą. Taip pat buvo nurodoma, kad SPAK mažai orientuoti į pasikeitusiais ekonomines sąlygas. • Prasčiausiai buvo vertinami ŠMM administruojamų priemonių SPAK, geriausiai – ŪM administruojamų priemonių SPAK. • Tarp prasčiausiai vertinamų yra šių priemonių SPAK: PRIEMONĖ VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“, VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“, VP1-3.1-ŠMM-05-K MTTP tematinė tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas, VP1-2.1-ŠMM-04-K „Studijų sistemos efektyvumo didinimas“ SPAK. 	<ul style="list-style-type: none"> • Didžioji dalis respondentų nurodė, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, kad SPAK buvo formalūs, netinkami poveikiui įvertinti. • Prasčiausiai buvo vertinama SAM ir ŠMM administruojamų priemonių SPAK, geriausiai – ŪM administruojamų priemonių SPAK. • Tarp silpniausiai vertinamų šių priemonių SPAK: PRIEMONĖ VP1-3.2-SMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“, VP1-2.2-ŠMM-07-K „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“, VP1-3.1-ŠMM-05-K „MTTP tematinė tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“, VP2-1.3-ŪM-01-K „Idėja LT“, VP2-4.2-ŪM-02-K „Šilumos tiekimo sistemos modernizavimas ir plėtra“, VP3-2.1-SAM-12-K „Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionarinių paslaugų infrastruktūrą.“ • Dauguma projektų vertintojų nurodė, kad, tobulinant SPAK, svarbu akcentuoti projekto tikslingumą, rezultata, poveikį.

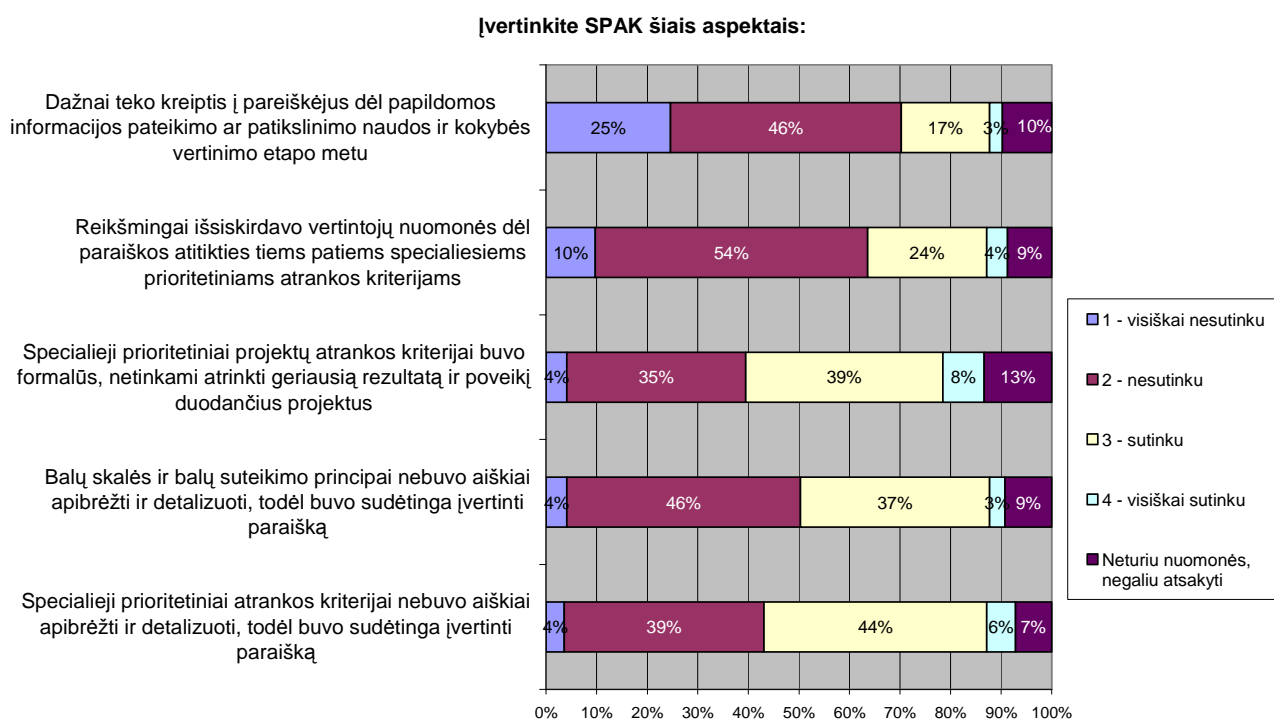
Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas; pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

3.3.1. Paraiškų vertintojų vertinamas SPAK tinkamumas

Remiantis atliktos paraiškų vertintojų apklausos duomenimis ir interviu su įgyvendinančių institucijų darbuotojais rezultatais, išskiriami šie aspektai:

- Neaiškūs ir netinkamai detalizuoti SPAK. Pagrindinis SPAK trūkumas atliekant vertinimą buvo tas, kad SPAK nebuvo tinkamai apibrėžti ir detalizuoti (su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko 51 proc. respondentų). Taip pat dažniausiai įvardytas SPAK trūkumas buvo toks – SPAK per daug abstraktūs, neapibrėžti, daugiaprasmiai.
- SPAK buvo netinkami projekto poveikiui įvertinti. Kad SPAK buvo netinkami projekto poveikiui įvertinti, nurodė didelė respondentų dalis (47 proc.) (žr. 9 pav.). ESFA ir CPVA respondentai kaip pagrindinius SPAK trūkumus nurodė SPAK formalumą, netinkamumą efektyviausiems projektams atrinkti. LVPA respondentai nurodė, kad pagrindiniai SPAK trūkumai yra SPAK neapibrėžtumas, netinkamas detalizavimas. Taip pat respondentai daugeliu atvejų pabrėžė, kad per mažai akcentuojama projekto kokybė ir poveikis, SPAK nėra objektyvūs visų pareiškėjų atžvilgiu, netinkamai nustatomi SPAK svoriai.
- Daugiau kaip trečdalis respondentų (vertintojų) nurodė, kad retkarčiais arba dažnai susidurdavo su situacijomis, kai atlikto vertinimo rezultatai netenkino: nebuvo finansuoti projektai, geriausiai padedantys įgyvendinti priemonės tikslą (žr. 10 lent.).
- Vertinant SPAK tinkamumą pagal administruojančias tarpines institucijas, prasčiausiai buvo vertinami SAM ir ŠMM administruojamų priemonių kriterijai (plačiau žr. 9 lent.). Vertinant pagal atskiras veiksmų programų priemones, prasčiausiai buvo įvertintas toliau nurodytų priemonių SPAK tinkamumas:
 - VP1-2.2-ŠMM-07-K „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“
 - VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“
 - VP1-3.1-ŠMM-05-K „MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“
 - VP2-1.3-ŪM-01-K „Idėja LT“
 - VP2-4.2-ŪM-02-K „Šilumos tiekimo sistemos modernizavimas ir plėtra“
 - VP3-2.1-SAM-12-K „Investicijos į privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą“

9 pav. Vertintojai: SPAK tinkamumo vertinimas (N=58)

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

9 lentelė. Vertintojai: SPAK tinkamumo vertinimas pagal veiksmų programas ir tarpines institucijas. (N=58)

Pateikiami įvertinimų vidurkiai. 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – sutinku, 4 – visiškai sutinku.

VP / tarpinė institucija	ŽIVP	EAVP	SSVP	SADM	ŠMM	ŪM	SAM
Nebuvo aiškiai apibrėžti ir detalizuoti specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai, todėl buvo sudėtinga įvertinti paraišką	2,65	2,55	2,49	2,48	2,82	2,46	3,5
Nebuvo aiškiai apibrėžti ir detalizuoti balų skalės ir balų suteikimo principai, todėl buvo sudėtinga įvertinti paraišką	2,47	2,34	2,26	2,50	2,43	2,30	2,5
Specialieji prioritetiniai projektų atrankos kriterijai buvo formalūs, netinkami atrinkti projektams, duodantiems geriausių rezultatų ir poveikį	2,70	2,54	2,62	2,48	2,93	2,45	4
Reikšmingai išsiskirdavo vertintojų nuomonės dėl paraiškos atitikties tiems patiems specialiesiems prioritetiniams atrankos kriterijams	2,57	2,05	1,68	2,63	2,51	1,98	1,5
Naudos ir kokybės vertinimo etapo metu dažnai tekdavo kreiptis į pareiškėjus dėl papildomos informacijos pateikimo ar patikslinimo	2,24	1,71	2,20	2,47	2,01	1,69	4
Vidurkis	2,53	2,24	2,25	2,51	2,54	2,18	3,10

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris – kovas.

10 lentelė. Vertintojai: SPAK tinkamumo įvertinimas – poveikio aspektas (N=58).

Ar teko ir kaip dažnai teko susidurti su situacija, kad, įvertinus projektus pagal nustatytus kriterijus, tapo akivaizdu, kad vertinimo rezultatai netenkina: atrinkti projektai, neįsiekiantys pasiekti planuoti priemonės tikslų, o liko nefinansuoti tie, kurie būtų efektyviausi siekiant priemonės ar prioriteto tikslo:	Bendras vertinimas		ESFA		LVPA	
Nebuvo tokių situacijų	7	12,07%	7	16,67%	0	0,00%
Buvo, tačiau labai retai (1 arba 2 atvejai)	14	24,14%	11	26,19%	3	21,43%
Retkarčiais būdavo (3-5 atvejai)	14	24,14%	7	16,67%	7	50,00%
Dažnai būdavo (daugiau nei 5 atvejai)	7	12,07%	4	9,52%	2	14,29%
Neturiu nuomonės, negaliu atsakyti	13	22,41%	10	23,81%	2	14,29%
Kita	3	5,17%	3	7,14%	0	0,00%
Iš viso	58		42		14	

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

11 lentelė. Vertintojai: SPAK trūkumų vertinimas (N=58).

Nurodykite, Jūsų nuomone, pagrindinius specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų trūkumus:	Bendras vertinimas		ESFA		LVPA	
Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai buvo per daug detalūs	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai buvo per daug abstraktūs, neapibrėžti, daugiaprasmiai	42	24,42%	27	24,11%	13	25,00%
Specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų detalizavimas neatitiko kriterijaus formuluotės, esmės	16	9,30%	8	7,14%	8	15,38%
Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai nebuvo objektyvūs visų pareiškėjų atžvilgiu	24	13,95%	16	14,29%	8	15,38%
Buvo netinkamai nustatyti atskirų specialiųjų atrankos kriterijų svoriai	21	12,21%	14	12,50%	7	13,46%
Buvo per daug akcentuojamas pareiškėjo pajėgumas	6	3,49%	2	1,79%	2	3,85%
Buvo per mažai akcentuojama projekto kokybė, rezultatas, poveikis	26	15,12%	20	17,86%	4	7,69%
Nebuvo skatinami inovaciniai projektai	7	4,07%	4	3,57%	1	1,92%
Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai dubliavo bendruosius atrankos kriterijus	9	5,23%	6	5,36%	3	5,77%
Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai nebuvo pritaikyti pasikeitusiai ekonominei situacijai	13	7,56%	9	8,04%	4	7,69%
Kita	8	4,65%	6	5,36%	2	3,85%

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

Iš vertintojų pateiktų komentarų matyti, kad SPAK taikymas vertinimo etapo metu buvo problemiškas. Nurodyti tokie trūkumai:

- Daugeliu atvejų buvo nurodoma, kad suformuluotieji SPAK yra netinkami atrinkti efektyviausiems projektams. Buvo nurodoma, kad finansavimą gauna „gerai parašytos“ paraiškos, formaliai atitinkančios SPAK.
- Daugelis komentarų įrodo, kad trūko kriterijų aiškumo, apibrėžimo detalumo ir balų skyrimo principų aiškumo.
- Atkreiptinas dėmesys, kad buvo tokių atvejų, kai dėl nepakankamai parengtų SPAK jau vertinimo etapo metu reikėjo kreiptis į pareiškėjus dėl papildomos informacijos pateikimo, be to, pasitaikė tokių SPAK, kurių įvertinimas buvo sudėtingas dėl informacijos, reikalingos patikrinimui, neprieinamumo. SPAK turėtų būti nustatomi taip, kad vertinimo procesas vyktų kuo sklandžiau ir greičiau, o atitikimas SPAK būtų vertinamas remiantis patikima ir prieinama informacija.

Atrankos kriterijai yra formalūs

- „Paprastai finansavimą gauna tie projektai, kurie kokybės ar naudos požiūriu tikrai nėra patys geriausi, tačiau formaliai surenka daugiausia balų.“
- „Logiška, kad, remiantis naudos ir kokybės kriterijais, turėtų būti atrenkami patys naudingiausi ir kokybiškiausi projektai, deja, realybėje yra kitaip. Pvz., gali būti labai tvarkingai ir kokybiškai parengta paraiška, bet, sakykim, pagal kriterijus surenka mažiausiai balų. Ši paraiška automatiškai negauna finansavimo. Labai dažnai finansavimą gauna netvarkingos ir nekokybiškos grandiozinės paraiškos, sudėliotos taip, kad gautų kuo daugiau balų.“
- „Naudos ir kokybės kriterijai ne visada atspindi pagrindinę projekto idėją, tikslą, tačiau skiriami balai. Geros paraiškos ne visada surenka reikiamą balų skaičių, kad gautų paramą, o prastos, dirbtinai išpūstos paraiškos surenka balus.“

SPAK neorientuoti į būsimą naudą

- „Naudos ir kokybės rodikliai dažnu atveju taikomi pareiškėjo statusui, tinkamumui įvertinti <...>, bet nėra susieti su būsimu projekto nauda, t. y. neatsižvelgiama į būsimą projekto naudą <...>.“

Trūksta aiškios vizijos, planavimo spragos

- „Tarpinė institucija, rengdama PFSA, neturi vizijos, kokių projektų jie tikisi: dažnai kriterijai neatspindi projekto kokybės, yra atsitiktiniai, realiai neatspindi pačios paraiškos naudos ir kokybės. Dažniausiai daugiausia balų surenka tos paraiškos, kurios ir buvo rašomos tam, kad surinktų daugiausia balų. Deja, dažniausiai tokie projektai naudos ir kokybės požiūriu būna labai skurdūs.“
- „Sunku įvardyti konkrečius kriterijus, nes priklauso nuo kiekvieno PFSA atskirai, svarbiausia nustatyti kriterijus ir įsisąmoninti, kokių projektų norima naudingumo prasme. Turėti aiškią viziją ir atsižvelgiant į tai formuluoti prioritetinius kriterijus.“
- „Rengiant PFSA neapgalvotai suformuluoti naudos ir kokybės vertinimo kriterijai, vertinant tampa nebeaišku, ką vis dėlto norima paskatinti vienu ar kitu kriterijumi, koks dokumentas turėtų būti pateiktas ir pan.“

Neaiškus apibrėžimas, detalizavimas, neaiškūs balų skyrimo principai

- „Naudos ir kokybės vertinimo kriterijai neretai būna labai apibendrinti, neaiškūs arba netinkamai parinkti / detalizuoti, ir dėl to didesnis balų skaičius gali būti suteikiamas ne geriausiems, o „gražiai parašytiems“ projektams.“
- „Kai kurie vertinimo aspektai nekonkretūs, paliekama galimybė interpretuoti, dėl to nukenčia kokybė.“
- „Vertinant naudą ir kokybę susiduriama su problemomis, nes kriterijai būna neaiškūs, dviprasmiški; neaišku, koks dokumentas galėtų pagrįsti kriterijų ir pan.“
- „PFSA nuostatos dėl kokybės ir naudos vertinimo (pvz., poveikis platesniam Lietuvos įmonių ratui) kriterijų kartais būna neaiškios ir įvairiai interpretuojamos.“

Patogumas, patikimumas

- „Informacija, kuria remiantis turi būti įvertintas vienas ar kitas kriterijus, neretai vertintojams yra sunkiai prieinama arba patikrinama. Vertinant kai kuriuos kriterijus suteikiamas balų skaičius išskaičiuojamas matematiškai, tačiau apskaičiuoti balai (konkretaus pavienio kriterijaus) ne visada objektyviai atspindi pareiškėjo potencialą bei jo projekto kokybę ir naudą.“
- „Nustatyti naudos ir kokybės vertinimo etapo kriterijai būna dviprasmiški, dažnai reikalaujantys nemažai papildomos informacijos, kurią reikia „gaudyti“ jau vertinimo etapo metu.“

- „Finansavimo sąlygų apraše patvirtinti vertinimo balai bei jų skaičiavimo metodika nesutampa su SFMIS duomenų bazėje numatyta skaičiavimo tvarka, todėl atlikus paraiškų naudos ir kokybės vertinimą ir norint į šią duomenų bazę įkelti informaciją, reikės perskaičiuoti kiekvieną kriterijui suteiktą balą, dėl to gali užtrukti šios informacijos įkėlimas.“

Kita

- „Naudos ir kokybės vertinimo kriterijai nepritaikyti sektoriams (pvz., „Lyderis Lt“), vertinimo kriterijai pagal priemonės „Intelektas LT“ ir „Intelektas LT +“ neorientuoti į pačius projektus, o orientuoti į pareiškėjus. Taip pat kai kurių vertinimo kriterijų aspektai plačiai interpretuojami, nesuskirstyti balais.“
- „Metodiniuose nurodymuose vertinimo aspektai kartais nesutampa su prioritetinio kriterijaus apibūdinimu.“

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

Respondentų nuomone, tobulinant SPAK svarbiausia orientuotis į projektą.

12 lentelė. Vertintojai: pasiūlymai dėl SPAK metakriterijų tobulinimo (N=58).

Jūsų nuomone, kurie kriterijai yra svarbiausi naudos ir kokybės etapo vertinimo etapo metu siekiant atrinkti projektus, kurie geriausiai padėtų įgyvendinti priemonės tikslą:	1 – visiškai nesvarbu	2 – nesvarbu	3 – svarbu	4 – labai svarbu	Neturiu nuomonės, negaliu atsakyti
Pareiškėjo patirtis	7%	21%	57%	10%	5%
Projekto tikslingumas, rezultatas, poveikis	0%	0%	19%	78%	3%
Projekto loginė struktūra	2%	5%	64%	26%	3%
Projekto inovatyvumas	0%	10%	55%	29%	5%
Projekto kaštų efektyvumas	0%	3%	50%	43%	3%
Projekto tęstinumo užtikrinimas	2%	9%	55%	31%	3%

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Netinkamas SPAK apibrėžimas ir detalizavimas. SPAK turi būti formuluojami taip, kad jie būtų aiškūs tiek vertintojams, tiek pareiškėjams.
- SPAK netinkami projekto poveikiui įvertinti, netinkami atrinkti efektyviausiems projektams. Vertintojų apklausos rezultatai rodo, kad SPAK dažnai nepasiekia tikslo, neatlieka politikos įgyvendinimo instrumento funkcijos. Pagal nustatytus SPAK dažnai buvo finansuojami „gerai parašyti“ projektai, bet ne didžiausią pridėtinę vertę sukuriantys projektai.
- Egzistuoja duomenų, reikalingų atitikties SPAK įvertinti problema. Dėl nepakankamo SPAK apibrėžimo tenka kreiptis į pareiškėjus su prašymu pateikti papildomos informacijos.

3.3.2. Pareiškėjų vertinamas SPAK tinkamumas

Atrankos sistemos vertinimas

Didžioji dalis respondentų paraiškų rengimą patikėjo konsultantams (40 proc.) arba rengė su konsultantais kartu, bendradarbiaudami (34 proc.). 26 proc. respondentų paraiškas rengė patys. Dažniausiai įvardytos priežastys, dėl kurių buvo naudotasi konsultantų paslaugomis, buvo laiko stygius (45 proc. respondentų), sudėtingas paraiškos parengimo procesas (39 proc. respondentų), sudėtinga vertinimo ir atrankos sistema (29 proc.). Konsultantų paslaugomis naudojasi dažna organizacija, teikianti paraišką pirmą kartą.

Didžiąją dalį pareiškėjų paraiškų vertinimo sistema atrodo sudėtinga ir nesuprantama (žr. 13 lent.). Kaip sudėtingiausias, neaiškiausias įvardijamas naudos ir kokybės vertinimo etapas. 50 proc. respondentų nurodė, kad naudos ir kokybės vertinimas yra sudėtingas arba labai sudėtingas, 41 proc. respondentų nurodė, kad naudos ir kokybės vertinimas yra visiškai neaiškus arba neaiškus. Kaip sudėtingas buvo įvardytas ir tinkamumo finansuoti vertinimo etapas.

13 lentelė. Pareiškėjai: paraiškų vertinimo sistemos vertinimas.

Prašome pateikti savo nuomonę dėl paraiškų vertinimo sistemos:	Skaičius	% (skaičius / N=379)
Paraiškų vertinimo sistemos patys nesupratome, todėl kreipėmės dėl išaiškinimo iš konsultantų	146	39%
Paraiškų vertinimo sistema mums iki šiol nesuprantama	78	21%
Paraiškų vertinimo sistemą gerai suprantame	104	27%
Paraiškų vertinimo sistema yra paprasta ir nesudėtinga	17	4%
Teikiame daug projektų, todėl projektų vertinimo sistemą gerai suprantame	34	9%
Iš viso	379	

Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

SPAK tinkamumo vertinimas

- Didžioji dalis respondentų teigiamai vertina SPAK tinkamumą, tačiau tokius rezultatus iš esmės nulėmė faktas, kad didžiosios dalies respondentų projektai buvo finansuoti. Didžioji dalyvavusių apklausoje respondentų dalis sutinka arba visiškai sutinka, kad atrankos kriterijai yra aiškūs, paprasti, suprantami. Dauguma respondentų sutinka, kad balų skyrimo skalė ir principai yra aiškūs. Didžioji dalis respondentų nurodė, kad SPAK leidžia objektyviai įsivertinti organizacijos galimybes gauti ES paramą prieš pradėdant rengti paraišką. Taigi SPAK pareiškėjai vertina teigiamai (daugiau žr. 14 lent.).
- SPAK tinkamumą respondentų grupės vertina labai skirtingai. SPAK bei balų skyrimo skalės aiškumą geriau vertina pareiškėjai, kurių projektai buvo finansuoti, o prasčiau – pareiškėjai, kurių paraiškos buvo atmestos. Didelis pareiškėjų pateiktų komentarų skaičius įrodo, kad SPAK yra svarbi bei tobulintina sritis.
- Vertinimo pagal veiksmų programas rezultatai tokie patys – didžioji dalis respondentų sutinka arba visiškai sutinka, kad kiekvienos veiksmų programos SPAK buvo paprasti, suprantami, aiškūs, taip pat buvo aiškios balų skyrimo skalės ir principai, o SPAK leido įsivertinti organizacijos galimybes gauti finansavimą. Prasčiau buvo įvertinti ŽIPVP SPAK, geriau – SSVP SPAK.
- Pagal tarpines institucijas prasčiausiai buvo vertinama ŠMM administruojamų priemonių SPAK. Prasčiausiai pareiškėjai vertina ŠMM priemonių SPAK balų skyrimo principų aiškumą.
- Prasčiausiai buvo vertinamos šios priemonės: PRIEMONĖ VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“, PRIEMONĖ VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“, PRIEMONĖ VP1-3.1-ŠMM-05-K „MTTP tematinių tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“, PRIEMONĖ VP1-2.1-ŠMM-04-K „Studijų sistemos efektyvumo didinimas.“

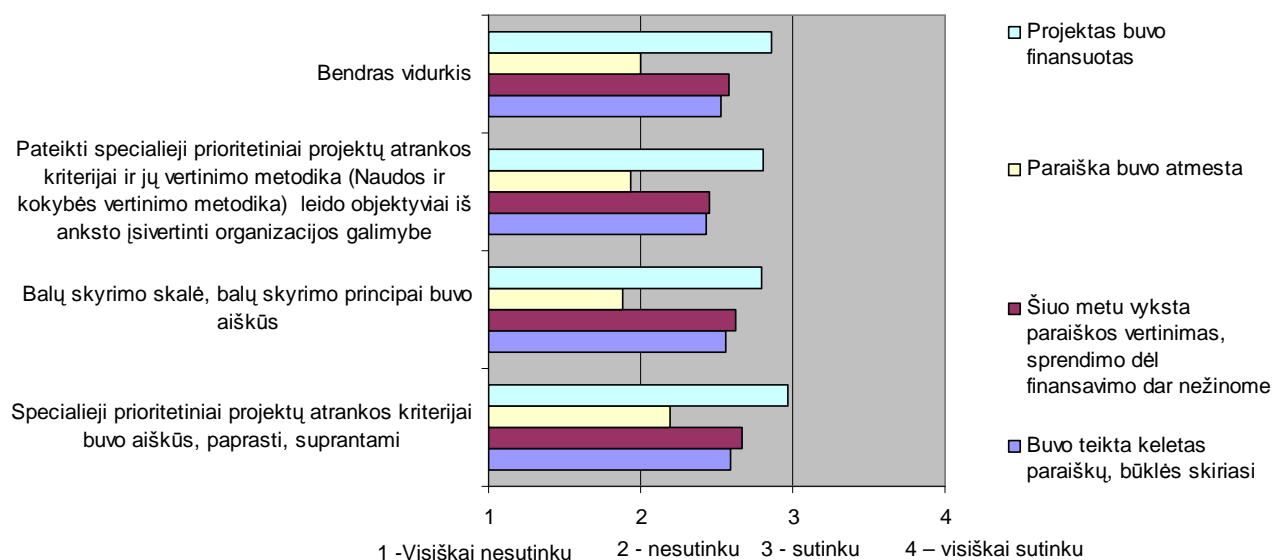
14 lentelė. Pareiškėjai: SPAK tinkamumo vertinimas.

Įvertinkite specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus šiais aspektais (N=341):	1 – visiškai nesutinku	2 – nesutinku	3 – sutinku	4 – visiškai sutinku	Neturiu nuomonės, negaliu atsakyti
Specialieji prioritetiniai projektų atrankos kriterijai buvo aiškūs, paprasti, suprantami	4,14%	21,66%	47,27%	8,10%	18,83%
Balų skyrimo skalė, balų skyrimo principai buvo aiškūs	6,78%	21,28%	45,20%	5,65%	21,09%
Pateikti specialieji prioritetiniai projektų atrankos kriterijai ir jų vertinimo metodika (naudos ir kokybės vertinimo metodika) leido objektyviai iš anksto įsivertinti organizacijos galimybes gauti ES paramą	8,29%	25,80%	37,29%	7,34%	21,28%

Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

10 pav. Pareiškėjai: SPAK tinkamumo vertinimas pagal pareiškėjų grupes (N=341)

Įvertinkite SPAK šiais aspektais:

Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

15 lentelė. Bendras SPAK tinkamumo vertinimas pagal veiksmų programas ir tarpines institucijas.

Pateikiamas atsakymų vidurkis. 1 – visiškai nesutinku; 2 – nesutinku; 3 – sutinku; 4 – visiškai sutinku.

Įvertinkite specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus šiais aspektais:	ŽIPVP	EAVP	SSVP	SADM	ŠMM	ŪM	Bendras vidurkis
Specialieji prioritetiniai projektų atrankos kriterijai buvo aiškūs, paprasti, suprantami	2,71	2,74	2,89	2,79	2,57	2,88	2,73
Balų skyrimo skalė, balų skyrimo principai buvo aiškūs	2,66	2,60	2,83	2,66	2,67	2,81	2,63
Pateikti specialieji prioritetiniai projektų atrankos kriterijai ir jų vertinimo metodika (naudos ir kokybės vertinimo metodika) leido objektyviai iš anksto įsivertinti organizacijos galimybes gauti ES paramą	2,50	2,58	2,89	2,58	2,34	2,88	2,56
Bendras vidurkis	2,63	2,64	2,87	2,68	2,53	2,85	2,64

Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

Nors didžioji dalis pareiškėjų gerai vertina SPAK, tačiau komentarų gausa ir išsamumas įrodo, kad egzistuoja itin daug probleminių sričių:

- SPAK apibrėžtumo stygius ir balų skyrimo sistema. Dažniausia respondentų įvardinta SPAK problema – apibrėžtumo trūkumas ir vertinimo subjektyvumas. Pareiškėjai nurodė, kad jiems nėra aiški balų skyrimo tvarka, neaišku, už ką vertinimo etapo metu skiriami balai. Taip pat įvardijama ir skaidrumo problema – gautos paraiškos buvo lyginamos tarpusavyje, o ši informacija yra konfidenciali ir pareiškėjams neprieinama, taigi stigo aiškaus išmatuojamumo, palyginimo standarto įvardijimo.
- Suformuluoti netinkami SPAK. Respondentai nurodė, kad kai kurie SPAK nebuvo tinkami vertinant projekto poveikį. Taip pat buvo nurodytas ir priemonės konteksto žinių stygius bei jo nulemti PFSA ir SPAK trūkumai.
- Pareiškėjo patirties neįvertinimas. Daug pareiškėjų nurodė, kad turėtų būti geriau vertinama pareiškėjų patirtis, kuri rodo pareiškėjo potencialią įgyvendinti projektą ir pasiekti realių rezultatų.
- SPAK nelanksčiai formuojami ir tobulinami pasikeitus šalies makroekonominiai situacijai.
- Pateikta labai svarbi pastaba, susijusi su projekto kaštų efektyvumo įvertinimu. Prioritetas turėtų būti teikiamas tiems projektams, kurie leistų tuos pačius rezultatus pasiekti mažesnėmis sąnaudomis. Šiuo metu tokie SPAK nėra nustatomi.
- Tarp dažniausiai respondentų nurodomų probleminių SPAK – tai SPAK, orientuotas į probleminių teritorijų plėtrą. Vienas pareiškėjams neaiškiausių kriterijų susijęs su inovacijomis.

Toliau pateikiama dalis pareiškėjų komentarų; visi komentarai pateikiami šios vertinimo ataskaitos prieduose.¹⁵

Kaštų ir naudos efektyvumo stygius

- „Pagrindinis trūkumas buvo tas, kad kriterijai, nors ir buvo aiškūs, tačiau neatspindėjo projektų ekonominio efektyvumo. Nebuvo kriterijaus, kiek investuotas arba prašomos paramos litas nurodomo produkto fiziniiais vienetais. Dėl šio trūkumo buvo finansuota daug mažų, brangių ir ekonomiškai mažai perspektyvių projektų, o dideliems (didžiausią efektą sukuriantiems) projektams dėl nustatyto paramos maksimumo reikia labai daug savų lėšų, ir jie tampa ekonomiškai mažiau patrauklūs vykdytojams.“

Lankstumo stygius, neatsižvelgta į makroekonominius veiksnius

- „Specialieji atrankos kriterijai, mūsų nuomone, buvo sudaryti kur kas anksčiau, negu buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas, todėl ne visada atitinka esamą ekonominę šalies situaciją ir ne visada yra tikrai aktualūs.“

Neapibrėžtumas, nepakankamai detalizuota vertinimo skalė

- „Daugelis vertinimo kriterijų neturi apibrėžtų skaitinių reikšmių. Todėl atsiranda tikimybė, kad minėti kriterijai gali būti įvertinti subjektyviai.“
- „Atkreipiau dėmesį į tai, kad vertinimo kriterijai yra sunkiai apskaičiuojami ir nepakankamai apibrėžti; realiai yra sunku įvertinti turistų srautus, praėjus 3 m. po projekto įgyvendinimo; vertinimo kriterijai nėra skaidrūs.“
- „Ypač neaiškus priemonės „Naujos galimybės“ specialusis kriterijus Nr. 1.1. Poveikis platesniam ratui Lietuvos įmonių. Paraiškos vertinimo metu buvo taikomos, aiškinamos ir interpretuojamos ne pagal projektų naudos ir kokybės vertinimo metodiką. Neaiškūs balų suteikimo principai. Neaišku, už ką skiriamas 1, už ką 2, o už ką 5 balai.“
- „Galimos įvairios interpretacijos, trūksta konkretumo ir apibrėžtumo, vertinimo aiškumo. Net ir konsultuojantis su LVPA ne visada išgirstami konkretūs, aiškūs ir užtikrinti paaiškinimai.“
- „Vertinimo metodika nepakankamai konkreiti, balai skiriami subjektyviai.“
- „Pagrindiniai trūkumai – dalis kriterijų apibrėžti neaiškiai, jų vertinimo skalė neaiški, paliekanti galimybę projektus vertinantiems ekspertams skirti balą nepagrįstai.“
- „Atrankos kriterijai pateikti abstrakčiai, ir sunku nuspręsti, kaip pateikti kuo konkurencingesnį projektą, norint laimėti atrankos konkursus. Todėl buvo samdyti konsultantai, kad pateiktų ir koreguotų ne tik projekto pateiktus duomenis, bet netgi mūsų parengtus tekstus, kad pridėtų kuo „brangesnių“ žodžių, o ne koncentruotųsi į teksto tikslumą. Konsultantai, remdamiesi savo patirtimi, koreguodavo tekstus, žinodami, kaip vertintojai į juos žiūrės.“

¹⁵ UAB „PricewaterhouseCoopers“, paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

Vertinimo subjektyvumas

- „Didžiausias trūkumas – vertinimo subjektyvumas. Įmonė, nors ir pati gali preliminariai apsiskaičiuoti vertinimo balą, tačiau vertinimo komisijos paskirtas balas gali būti nulemtas daugelio ir įvairių šalutinių vertinimo aspektų.“
- „Ypač žalingas balų suteikimas argumentuojant, kad yra lyginama su analogiškais paraiškoms, nes paraiškos būna konfidencialios ir su analogiškais susipažinti nėra galimybės, tad ir nėra galimybės patikrinti, buvo lyginama ar ne. Manau, kad būtina pateikti aiškią ir skaidrią formulę, kaip apskaičiuojami balai.“
- „Vertinimo kriterijai ir metodika buvo aiški, bet vertintojai juos taikė ir interpretavo taip, kaip jiems patogiau.“
- „„Naujų galimybių“ naudos / kokybės kriterijus: kriterijus „Projekto įtaka kitų įmonių konkurencingumui“ vertinamas LVPA subjektyviai (keisčiausias kriterijaus įvertinimo paaiškinimas (nes vertinama pagal pačios, o ne kitų įmonių rodiklių pokytį). Vienos įmonės rodomas eksporto augimas mažesnis, apyvartos augimas mažesnis, bet ji gauna didesnius balus. Po kelių projektų įvertinimo dingo buvęs pasitikėjimas sistema.“

SPAK yra formalūs, mažai orientuoti į projekto poveikį

- „Kadangi organizacija, remdamasi specialiaisiais prioritetiniais kriterijais ir jų vertinimo metodika, gali iš anksto įsivertinti savo galimybes gauti ES paramą, tai organizacijai tikslinga rengti projektą taip, kad ji maksimaliai atitiktų specialiuosius kriterijus ir surinktų daugiau balų. Projekto rengėjai daug mažiau koncentruojasi į projekto ilgalaikį poveikį tikslinėms grupėms, projektų rezultatų ilgalaikiškumo užtikrinimą, inovacijas ir kt. (t. y. projekto turinį).“
- „Specialieji atrankos kriterijai orientuoti tik į ministerijos nacionalinius tikslus, kurie ne visada atitinka organizacijos tikslus, todėl rengiant paraiškas atitiktis specialiesiems kriterijams dėl pirmiau minėtos priežasties būna dirbtinė.“
- „Neremiamos tradicinės veiklos, remiami tik inovaciniai projektai.“

Neobjektyvūs, neaktualūs SPAK

- „PRIEMONĖS VP1-1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ visi vertinimo kriterijai buvo parašyti asociacijoms, o ne įmonėms. Juokinga, kai Someljė asociacija gauna finansavimą, o įmonė, kurianti realią pridėtinę vertę ir inžinerinės pramonės sektoriuje generuojanti 1,5 % viso Lietuvos eksporto, finansavimo iš ESF negauna.“
- „ESFA atsisakydavo konsultuoti dėl specialiųjų atrankos kriterijų. Suformuluoti kriterijai buvo neaktualūs, mažai susiję su kvietime nurodytų veiklų (8.3.2 veikla) problematika, neįvertinant projekto finansuojamų veiklų specifiškumo. Taip pat šioje veikloje nebuvo leidžiama dalyvauti „Simulith“ centrui, ir tai rodo Aprašo rengėjų nekompetenciją šioje srityje bei informacijos apie Lietuvos situaciją spragas. Manau, kad kriterijus ir Aprašą rengė asmenys, mažai susipažinę su Apraše sprendžiamų temų problematika bei esama situacija ir teisine baze (ne teisės aktai, tačiau veiklos nuostatai, taisyklės, dalyvavimo renginiuose apribojimai), reglamentuojančia pagrindines šios veiklos nuostatas.“
- „Didelė dauguma pareiškėjų negalėjo atitikti kriterijų dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių (problemos slypi ŠMM, t. y. valstybės, veikloje); vienodi kriterijai, taikyti visoms studijų / mokslo sritims, kas iš principo yra neįmanoma. Nebuvo (ir vis dar nėra) naujajį Mokslo ir studijų įstatymą atitinkančių svarbiausių studijas reglamentuojančių dokumentų, kuriais jau reikėjo pagrįsti paraišką (t. y. suplanavome veiklas „iš oro“). Neaišku, kaip (ar) galėsime realizuoti projektą, kai šie dokumentai bus parengti. Projektiniai šaukimai vyksta nenuosekliai, neparengus reikiamos teisinės bazės.“
- „Kriterijai suformuluoti vienašališkai, dažnu atveju (8.3, 8.2 ir 8.1 veiklos) nebuvo įvertinta bendravimo su užsienio partneriais specifika. Aprašo siaurumas neleido planuoti aktualių veiklų, kriterijai parinkti neaktualūs (kadangi už juos skiriama papildomų balų, daugelis pareiškėjų šias veiklas įsitraukė į projektų planus). Nustatytos galimos išlaidos nekoreliavo su specialiaisiais kriterijais (jei tenkinamas kriterijus, jam pasiekti skirtos veiklos išlaidos netinkamos finansuoti).“
- „VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, kaip specialus kriterijus, buvo įtrauktas savivaldybių administracijų, kuriose planuojamos projekto veiklos, pritarimo raštai, tačiau kai kurios Lietuvos savivaldybės iš principo atsisako duoti pritarimo raštus, net jei neprašoma jų finansinio įsipareigojimo. Taip pat, pvz., surinkus 4 pritarimo raštus iš reikalingų 6 (nes 6 savivaldybėse vyktų projekto veiklos), projektui nebuvo skiriama nė vieno balo, t. y. neišlaikomas proporcingumo principas.“

Neįvertinamas pareiškėjo potencialas įgyvendinti projektą

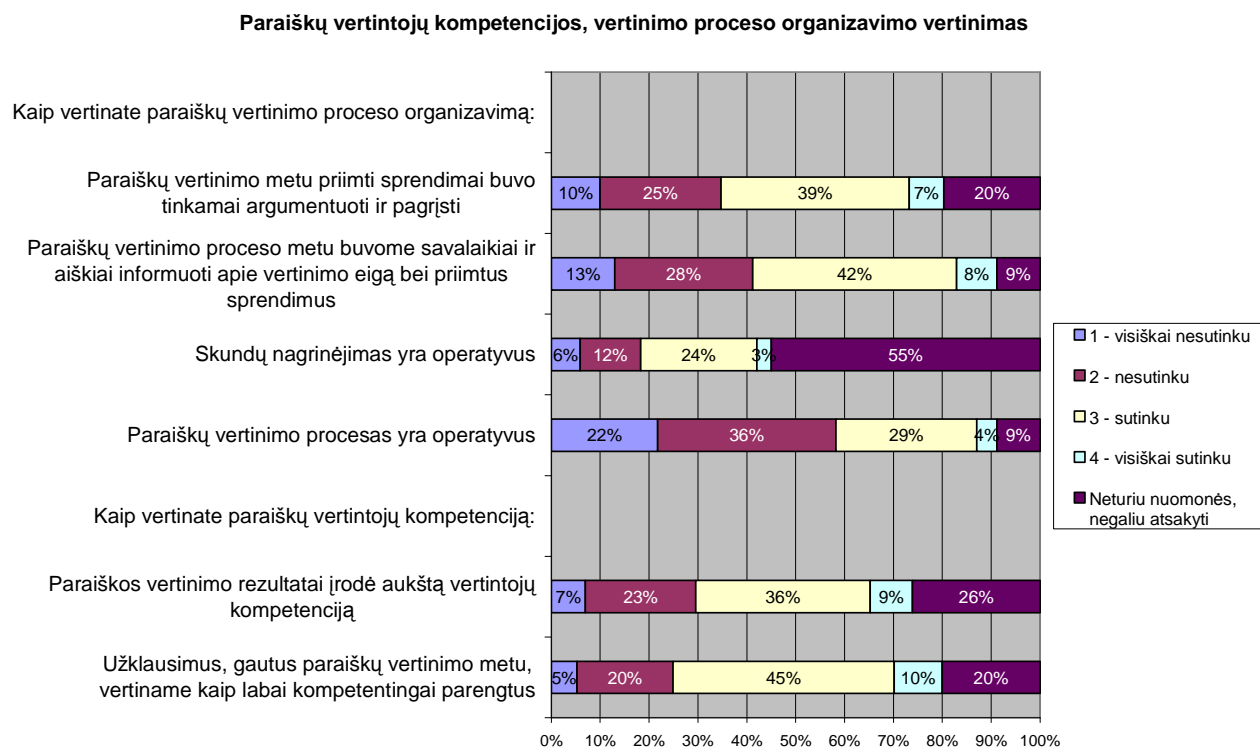
- „Atrankos kriterijai neleidžia įvertinti projektų potencialo, įmonių realios būklės, dažnai kertasi su verslo logika. Dažna įmonė, esanti „tik popieriuje“, gali surinkti daugiau balų nei 15 metų sėkmingai dirbanti įmonė, ūkio šakos rinkos lyderė. Visiškai nelogiškai duodama papildomų balų už teritoriją ir priklausymą „hi tech“ sričiai, neįvertinant, ar tas verslas turi realius pamatus, ar tai tik kūrybingas rašinėlis ir svajonės. Galime prioritetiškai remti probleminiuose regionuose esančias įmones ir informacines technologijas, tačiau tai gali būti tušti projektai ir ES paramos lėšų švaistymas, nes nėra įdirbio, patirties, tikrų sugebėjimų, finansinių išteklių.“
- „Turėtų būti vertinama įmonių patirtis, vadovų kompetencija, konkretūs pasiekimai, produktai, konkurencinė aplinka, rinkodara. Svarbiausia paramą skirti tiems, kas sugebės ją teisingai panaudoti ir sukurti produktus, kurių iš tikrųjų reikia rinkai ir kurie galės konkuruoti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, nepridedant papildomų balų už regioną, ūkio sritį ar dar ką nors.“

Kita

- „Dažnai buvo minima, kad nebuvo tinkamai apibrėžta probleminė teritorija, nebuvo skiriama balų, jeigu įmonė turi padalinių probleminėse teritorijose. Taip pat pasitaikė atvejų, kai probleminė teritorija nebuvo tinkamas priemonės „Probleminių regionų finansavimas“ kriterijus – nors ir yra ES prioritetas, jis tikrai neatspindi socialinių problemų sprendimo poreikių, t. y. pagal 02-K priemonę socialinės atskirties integracijos į darbo rinką problemos yra aktualesnės didmiesčiuose, todėl skiriami balai yra neadekvatūs priemonei.“
- „Pagrindinės problemos iškyla vertinant inovatyvumą ir inovatyvumo lygį.“

Paraiškų vertintojų kompetencija, proceso organizavimo vertinimas

Respondentai teigiamai vertina paraiškų vertintojų kompetenciją. Prasčiausiai buvo vertinamas paraiškų vertinimo proceso operatyvumas. Respondentai nurodė, kad viena didžiausių problemų – ilga paraiškų vertinimo trukmė.

11 pav. Pareiškėjai: paraiškų vertintojų kompetencijos ir vertinimo proceso organizavimo vertinimas

Šaltinis: pareiškėjų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

Analizuojant pagal atskiras pareiškėjų grupes, pareiškėjai, kurių projektai buvo atmesti, neigiamai vertina vertintojų kompetenciją ir priimtų sprendimų pagrįstumą. Dauguma pareiškėjų (67 proc.), kurių projektai buvo atmesti, nurodė, kad vertinimo etapo metu priimti sprendimai nebuvo tinkamai argumentuoti ir pagrįsti. Taip pat kai kurie pareiškėjai nurodė, kad jiems trūko grįžtamojo ryšio, informuojančio apie vertinimo rezultatus.

PRANAŠUMAI, GEROJI PRAKTIKA

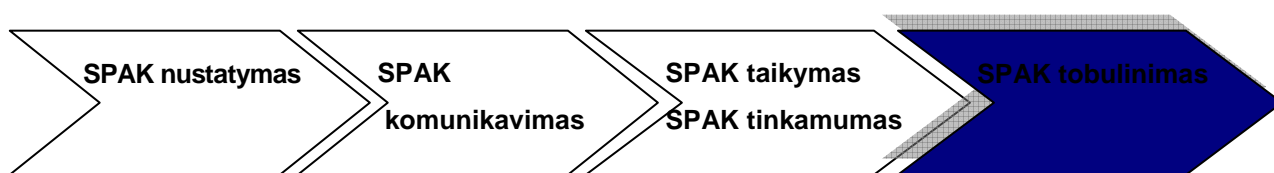
- Gerai vertinama vertintojų kompetencija.
- Gerai informuojama apie priimtus sprendimus.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

- Sudėtinga projektų atrankos sistema, mažai aiškus naudos ir kokybės vertinimo etapas.
- Sudėtingas ir daug laiko atimantis paraiškos parengimas, reikalaujantis naudotis konsultantų paslaugomis.
- SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, nebuvo visiškai aiškūs balų skyrimo principai, vertinimas atliekamas subjektyviai. Visi SPAK, įskaitant ir tuos SPAK, kurie vertinami ekspertškai, turi būti aiškiai apibrėžti ir išmatuojami. Jeigu nepateikiamos kiekybinės išraiškos, turėtų būti pateikti aiškūs palyginimo standartai.
- SPAK buvo formalūs, mažai orientuoti į projekto poveikį.
- Tarp įvardijamų SPAK trūkumų – SPAK neapibrėžtumas, vertinimo subjektyvumas, kaštų ir naudos efektyvumo SPAK trūkumas, lankstumo, atsižvelgiant į ekonominę šalies situaciją, stygius, priemonės konteksto žinių stygius.
- Tarp labiausiai probleminių SPAK – kriterijai, susiję su inovacijomis. Daugiausia SADM gautų skundų buvo susiję su šiuo kriterijumi.

3.4 SPAK tobulinimas

Rengiant tolesnių kvietimų dokumentus, labai svarbus tobulinimo aspektas yra mokymasis iš praeities klaidų. Galimi toliau nurodyti informacijos apie tobulinimą šaltiniai:

- Skundai. Viena iš tarpinės institucijos funkcijų – skundų, susijusių su specialiaisiais atrankos kriterijais, analizė. Tarpinės institucijos pažymėjo, kad institucijos, rengdamos naujų kvietimų dokumentus, atsižvelgia į skundus, pvz., SADM atsisakė inovacijų kriterijaus, nes dėl jo buvo gauta daug skundų.
- Įgyvendinančios institucijos darbuotojų praktinė patirtis. Daug praktinės informacijos bei pasiūlymų PFSA rengimo darbo grupei galėtų suteikti paraiškų vertintojai.
- Socialiniai partneriai, potencialūs pareiškėjai.

Remiantis vertintojų apklausos rezultatų duomenimis galima daryti išvadą, kad vis dėlto nėra pakankamai išnaudojama tarpinės institucijos darbuotojų patirtis, įgyta paraiškų vertinimo metu. Daugeliu atvejų tarpinė institucija būdavo informuojama apie vertinimo etapo metu iškilusias problemas, kartu su tarpine institucija buvo aptariami pateikti skundai. Tai naudingi tobulinimo šaltiniai, tačiau jie apima pavienius probleminius atvejus. Atlikus vertinimą būtų tikslinga tarpinei institucijai pristatyti kvietimo patirties, iškilusių problemų susistemintą apžvalgą, pavyzdžiui, formaliuose arba neformaliuose susitikimuose, iniciatyvą rodant tiek tarpinei, tiek įgyvendinančiai institucijai. Šiuo metu tokia dalijimosi patirtimi praktika taikoma labai retai. Atgalinio ryšio trūkumą iliustruoja keletas pateiktų komentarų.

„Man, kaip vertintojai, nebuvo suteiktas grįžtamasis ryšys, informuojantis apie vertinimo rezultatus ir atlikto darbo kokybę“, „Institucijai visiškai neįdomi vertintojų patirtis. Blogai. O juk galima būtų gauti tiek naujų idėjų, tačiau to nedaroma <...>. Įdomu ir tai, kad vertintojai savo patirtimi, žiniomis ir idėjomis dalintųsi ir už dyką, tik kad nei ŠMM, nei agentūra nereiškia jokio noro“¹⁶.

16 lentelė. Vertintojai: vertinimo rezultatų sklaida tobulinant SPAK (N=58).

Koks yra atgalinis ryšys su tarpine institucija atliekant (atlikus) paraiškų vertinimą? Kaip dalijamasi patirtimi, kokie kriterijai buvo problematiški vertinant paraišką, ką reikėtų keisti:	Bendras įvertinimas		ESFA		LVPA		CPVA	
Organizuojame kiekvieno kvietimo vertinimo patirties apžvalgą, pristatymą tarpinei institucijai	5	7,04%	5	9,62%	0	0,00%	0	0,00%
Su tarpine institucija aptariami konkretūs skundai, gauti dėl paraiškų įvertinimo rezultatų	27	38,03%	18	34,62%	9	56,25%	0	0,00%
Apie iškilusias problemas informuojame tarpinę instituciją vertinimo eigos metu	33	46,48%	26	50,00%	5	31,25%	2	66,67%
Kita	6	8,45%	3	5,77%	2	12,50%	1	33,33%

Šaltinis: paraiškų vertintojų apklausa, 2010 m. vasaris–kovas.

TOBULINTINOS SRITYS

- Nepakankamai išnaudojama įgyvendinančios institucijos darbuotojų patirtis, įgyta paraiškų vertinimo etapo metu.

¹⁶ UAB „PricewaterhouseCoopers“, paraiškų vertintojų apklausa internetu, 2010 m. vasaris–kovas.

Apibendrinus SPAK nustatymo, komunikavimo, taikymo ir tobulinimo analizės rezultatus, išskiriami toliau nurodyti aspektai:

PAGRINDINIAI PRANAŠUMAI, GEROJI PRAKTIKA

- Rengiant PFSA buvo bendradarbiaujama su įgyvendinančia institucija, rengiant SPAK dažniausiai dalyvaudavo už ES paramos planavimą atsakingi darbuotojai bei šakinių / teminių sričių darbuotojai.
- Kai kuriais atvejais buvo bendradarbiaujama su socialiniais partneriais.
- ŪM publikavo PFSA ir jo priedų projektus internete, buvo atsižvelgta į pateiktas pastabas.
- Įgyvendinančių institucijų pareiškėjams teikiamos konsultacijos yra naudingos, pakankamos ir operatyvios.
- Internetu informacija pateikiama laiku ir ji yra pakankama.
- Pasitvirtino bendrai įgyvendinančios ir tarpinės institucijos organizuojamų mokymų nauda, nes tarpinė institucija daugiau gali akcentuoti strateginį pobūdį, o įgyvendinanti institucija – praktinį paraiškos rengimo, vertinimo, projekto įgyvendinimo aspektą.
- Gerai vertinama vertintojų kompetencija.
- Gerai vertinamas informavimas apie priimtus sprendimus.

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

SPAK nustatymas

- Nėra rašytinių SPAK formulavimo rekomendacijų. Daugiausia remtasi praeities patirtimi ir ekspertine darbuotojų nuomone.
- Strateginių tikslų aiškumo ir konkretumo trūkumas. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais strateginiuose planavimo dokumentuose buvo susiduriama su strateginių prioritetų aiškumo ir konkretumo trūkumu.
- SPAK nustatymo planavimo ir koordinavimo trūkumas. PFSA derinimas yra ilgai trunkantis procesas. Tam tikrais atvejais trūko SPAK nustatymo laiko planavimo. Be to, nesuplanavus laiko, reikiamo SPAK nustatyti, Stebėsenos komitetui gali būti teikiami prasčiau paruošti ir mažiau aptarti, abstraktūs, mažiau detalizuoti SPAK. Dėl to gali tekti pakartotinai tvirtinti SPAK Stebėsenos komitete.

SPAK komunikavimas

- Prasčiau buvo vertinamas tarpinės institucijos teikiamų konsultacijų pakankamumas. Nustatant ekspertinio vertinimo SPAK itin svarbu konsultuoti įgyvendinančios institucijos vertintojus, kad kriterijai būtų tinkamai suprasti ir teisingai taikomi.
- Tam tikrais atvejais buvo nurodyta, kad, siekiant suformuoti bendrą vertinimo poziciją, trūko vidinių vertintojų pasitarimų. Būtina vertintojus konsultuoti, rengti vertintojų pasitarimus ne tik per pasirengimo vertinimui etapą, bet ir atliekant vertinimą.
- Vertinimo proceso ir mokymų planavimo trūkumai. Šiuo metu didžioji dalis vertintojų iš anksto informuojami apie naudos ir kokybės vertinimą, taigi, manytina, kad jie turi laiko susipažinti su medžiaga ir pasirengti atlikti vertinimą. Tačiau pasitaiko atvejų, kai informavimas pavėluoja ir pritrūksta laiko susipažinti su dokumentais. Be to, prasčiau buvo vertinama praktika surengti mokymus laiku.

SPAK taikymas

- Esminis SPAK trūkumas – SPAK buvo formalūs ir netinkami realiam projekto poveikiui įvertinti. Paraiškos kokybė dažnai neatspindėdavo projekto kokybės. Aukštus balus gaudavo projektai, formaliai gerai atitinkantys SPAK. Todėl SPAK, kaip politikos įgyvendinimo instrumentas, turėjo trūkumų įgyvendinant siekiamus tikslus.
- Apibendrinus tiek paraiškų vertintojų, tiek pareiškėjų apklausos rezultatus, interviu su įgyvendinančiu

TRŪKUMAI, TOBULINTINOS SRITYS

institucijų atstovais, daroma išvada, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, nebuvo visiškai aiškūs balų skyrimo principai.

- Tarp nurodytų SPAK trūkumų – SPAK formalumas, maža orientacija į būsimą naudą ir poveikį, SPAK aiškumo trūkumas, SPAK planavimo ir vizijos spragos, SPAK išmatuojamumo ir palyginimo standartų trūkumas.
- Tarp labiausiai probleminių SPAK – kriterijai, susiję su inovacijomis. Daugiausia skundų, kuriuos gavo SADM, buvo susiję su šiuo kriterijumi.

SPAK tobulinimas

- Galėtų būti geriau panaudojama įgyvendinančios institucijos turima patirtis tobulinant SPAK.

4. ES ŠALIŲ GEROJI PRAKTIKA

Gerosios praktikos pavyzdžiais nustatant SPAK buvo pasirinktos Estijos ir Olandijos šalys. Estija pasižymi gera ES struktūrinės paramos, skirtos žmogiškųjų išteklių veiksmų programai, įsisavinimo sparta. Be to, tai kaimyninė Baltijos valstybė, kartu su Lietuva tapusi ES nare, tad SPAK nustatymo patirtis gali būti lengviau pritaikoma Lietuvos praktikoje. Olandija turi ilgesnę praktinę SPAK, kurių vertinimas yra ekspertinis, nustatymo patirtį. Todėl, nustatant ir vertinant SPAK, naudinga atsižvelgti į šios šalies praktiką, nes Lietuvoje trūksta SPAK, kurie būtų vertinami ekspertiškai.

4.1 Estijos geroji praktika nustatant SPAK

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos prioritetinės kryptys

Estija perorientuoja savo augančią ekonomiką ir siekia vystyti aukštųjų technologijų ir žiniomis paremtą pramonę, o Europos socialinio fondo (toliau – ESF) lėšos naudojamos siekiant padėti darbuotojams prisitaikyti prie naujų poreikių. ES struktūrinių fondų parama esamiems darbuotojams teikia naujų galimybių organizuojant mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą, įtraukiant tam tikras asmenų grupes į darbo rinką, ugdant jaunimą.

ESF įgyvendinimą Estijoje 2007–2013 m. reglamentuoja žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. Programa nustato remiamas veiklos sritis ir apibrėžia paramos biudžetą. Programoje išskiriamos penkios prioritetinės remiamų sričių kryptys:

- 1) Visą gyvenimą trunkantis mokymasis;
- 2) Žmogiškųjų išteklių plėtra MTTP;
- 3) Geros kokybės ir ilga darbo trukmė;
- 4) Inovacinio verslumo žinios ir įgūdžiai;
- 5) Administracinių gebėjimų tobulinimas.

Estija, akcentavusi švietimo standartų tobulinimą, kvalifikacijos suteikimą, visą gyvenimą trunkančio mokymosi skatinimą, įgūdžių vystymą, parengė minėtus prioritetus ESF lėšoms įsisavinti. Žemiau pateikiamas kiekvieno prioriteto trumpas aprašymas.

1 prioritetas: Mokymasis visą gyvenimą

Siekama skatinti mokymąsi visą gyvenimą. Tam moderniomis, lanksčiomis mokymosi galimybėmis bus siekiama patenkinti suaugusiųjų poreikius. Bus vystomos jaunimui skirtos paslaugos, įskaitant kuriama neformalaus mokymosi aplinką ir skatinant darbo rinkai reikalingų įgūdžių įgijimą. Bus sukurta mokymuisi visą gyvenimą reikalinga paramos struktūra, t. y. tinkama mokymosi medžiaga, akreditavimo sistemos. Tikslinė grupė yra ir ne estų tautybės žmonės, taip pat žmonės, neturintys pagrindinio išsilavinimo ar turintys specialiųjų poreikių.

2 prioritetas: Žmogiškųjų išteklių plėtra MTTP

Kad Estija galėtų įvykdyti Lisabonos strategijoje numatytus tikslus (sukurti daugiau darbo vietų, skatinti ekonomikos augimą bei pasiekti tarptautinę sėkmę), jos MTTP ir aukštojo mokslo sistemas reikia reikšmingai pagerinti kokybiškai, taip pat sustiprinti žmogiškuosius ir materialinius išteklius, specializavimąsi. Akcentuojamas pagrindinių technologijų vystymas ir plėtra (pvz., biotechnologijos, informacinės ir komunikacijos technologijos), išskiriamos svarbios sritys: energetika, sveikata ir gerovė, aplinkosaugos technologijos.

3 prioritetas: Geros kokybės ir ilga darbinė veikla

Nedarbas ir neveiklumas mažina gyvenimo kokybę, todėl žmonės turi būti skatinami sugrįžti į darbo rinką, sukuriant daugiau darbo vietų, užtikrinant geresnės kokybės darbinę veiklą ir veiksmingą konsultavimo sistemą ieškantiems darbo ir dirbantiesiems asmenims. Be to, skatinamos lanksčios darbo formos, pvz., nuotolinis darbas ir darbas ne visą darbo dieną, taip pat gerinamos vaikų priežiūros ne namie paslaugos, priežiūra priklausomiems šeimos nariams. Padidinti žmonių informuotumą apie saugias darbo sąlygas ir sveikatos klausimus yra šio prioriteto dalis.

4 prioritetas: Inovacinio verslumo žinios ir įgūdžiai

Daugelis Estijos įmonių yra sėkmingai įdiegusios žemomis sąnaudomis paremtą gamybą, tačiau dabar įmonės siekdamos užtikrinti gamybos išlikimą ir tolesnį vystymąsi ateityje, turi padidinti kuriamą pridėtinę vertę.

Kūrybiškumas, novatoriškumas bus skatinamas keliant kvalifikaciją ir užtikrinant, kad įgūdžiai atitiktų sparčiai kintančius rinkos poreikius. Siekiant užtikrinti mokymo prieinamumą, bus teikiama parama su tuo susijusioms išlaidoms padengti.

5 prioritetas: Administracinių gebėjimų tobulinimas

Šis prioritetas prisidės kuriant ir sėkmingai įgyvendinant viešojo sektoriaus politiką. Labiau koordinuotas ir analitiškas strateginis planavimas ir reguliavimas leis patobulinti politikos formavimą, planavimą ir valdymą viešojo administravimo srityje¹⁷.

Projektų paraiškų vertinimas ir pagrindiniai SPAK

Estijoje projektų paraiškos vertinimo procesas yra skirstomas į dvi stadijas:

- paraiškos techninės ir finansinės atitikties vertinimas;
- paraiškos kokybės vertinimas.

Projektų paraiškų techninę ir finansinę atitiktį įvertina įgyvendinančiosios agentūros. Pirminis, arba techninis, vertinimas atliekamas siekiant nustatyti, ar projektų paraiškos atitinka priemonės projektų atrankos kriterijus.

Vadovaudamasis veiksnių programomis kiekvienas iš struktūrinių fondų lėšų finansuojamas projektas turi atitikti šešis toliau nurodytus pagrindinius kriterijus:

- projektas turi atitikti nacionalinius strateginių kryptių planus ir prioritetinės krypties tikslus;
- projektas turi būti aktualus savo turiniu ir laiko pasirinkimu, t. y. turi būti grindžiamas atitinkamais tyrimais, plėtros planais ir argumentuotais poreikiais;
- projektas turi būti ekonomiškai ir socialiai veiksmingas;
- projektas turi būti tvarus ir sukurti tęstinę ar ilgalaikę pridėtinę vertę;
- projektui įgyvendinti turi būti būtina parama;
- pareiškėjas turi būti pajėgus įgyvendinti projektą.

Estijos 2007–2013 m. žmogiškųjų išteklių plėtros veiksnių programa taip pat nurodo šiuos šešis bendruosius principus, kurių turi būti laikomasi nustatant atrankos kriterijus ir vertinant projektus, be to, įtraukia septintąjį kriterijų – projektas turi padėti įgyvendinti horizontaliuosius prioritetus. Šiuos minėtus principus turi iš esmės atspindėti ir prioritetiniai kriterijai, kuriuos patvirtina Stebėsenos komitetas. Atrankos kriterijais taip pat atsižvelgiama į prioritetinės krypties galimą poveikį horizontaliesiems tikslams, jų svarbą.

Paraiškos, kurios perėjo visus techninio vertinimo etapus, toliau patenka į projektų paraiškų kokybės vertinimo etapą. Nelygu priemonė, paraišką vertina vertinimo komitetas arba vertinimo specialistų grupė, kurią sudaro nepriklausomi ekspertai. Paraiškos reitinguojamos atsižvelgiant į vertinimo kriterijus, nustatytus priemonės sąlygų apraše. Konkrečią vertinimo metodiką, kuri yra projektų atrankos pagrindas, rengia tarpinė įstaiga arba įgyvendinančioji agentūra atskirai kiekvienai priemonei. Kad vertinimas būtų objektyvus, įgyvendinanti agentūra turi užtikrinti, kad visi kriterijai, veikiantys kaip atrankos pagrindas, bus aiškiai apibrėžti ir nedviprasmiški. Visas projektų paraiškų vertinimo ir atrankos procesas turi būti dokumentuotas.

Priemonės 1.3.1. „Didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas“ SPAK ir jų vertinimas

Bendras priemonės 1.3.1. „Didėjantis kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas“ tikslas – taikant aktyvias darbo rinkos priemones padidinti kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumą ir šitaip pagerinti įdarbinimo paslaugų prieinamumą ir kokybę.

Siekiant išvengti nedarbo bei neveiklumo bus toliau plėtojamas ir plečiamas aktyvių darbo rinkos priemonių prieinamumas darbuotojams (tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo galimybės, įdarbinimo tarpininkavimas, karjeros paslaugos). Be to, siekiant sumažinti nedirbančiųjų pasitraukimą iš darbo rinkos, bus tobulinamos ir įgyvendinamos paslaugos, skirtos atleistiems darbuotojams (pvz., individualios konsultacijos, operatyvus tarpininkavimas įdarbinant). Aktyvios darbo rinkos priemonės bus remiamos, atsižvelgiant į asmenų individualius poreikius, siekiant nedirbančius ir neaktyvius žmones įtraukti į darbo rinką. Darbo rinkos rizikos grupės (jaunimas, pagyvenę žmonės, neįgalūs ilgalaikiai nedirbantieji ir kt.) – tai svarbiausias šios priemonės prioritetas. Platus įvairių lanksčių darbo formų ir veiklų įgyvendinimas, kuriuo siekiama veiksmingiau panaudoti

¹⁷ Šaltinis: *European Social Fund (Estonia)* <http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/ee_en.htm>.

imigrantų bei emigrantų darbuotojų potencialą, taip pat remiamas šia priemone. Priemonės 1.3.1. specialieji prioritetiniai kriterijai suskirstyti į šešias toliau pateikiamas grupes:

- 1) projekto poveikis priemonės krypties tikslams, nacionalinėms ir teritorinėms strategijoms bei planams – ne daugiau kaip 15 balų;
- 2) projekto loginis pagrįstumas – ne daugiau kaip 20 balų;
- 3) projekto įgyvendinamumas – ne daugiau kaip 19 balų;
- 4) projekto ekonominis efektyvumas – ne daugiau kaip 25 balai;
- 5) projekto poveikis – ne daugiau kaip 17 balų;
- 6) projekto tvarumas – ne daugiau kaip 4 balai.

17 lentelė. Priemonės 1.3.1 SPAK ir jų vertinimas balais.

Kriterijus	Kriterijaus detalizavimas	Maksimalus balų skaičius	Pastabos, komentarai
1. Projekto veiklos, orientuotos į prioritetinės krypties tikslus, nacionalines ir sektorių strategijas bei plėtros planus	1.1. Projekto tikslai ir laukiami rezultatai padės įgyvendinti priemonės tikslus.	5	Iš viso šiam kriterijui – 15 balų
	1.2. Projektas padės išspręsti atitinkamus nacionalinius, regioninius ir vietos gyventojų poreikius ir prisidės įgyvendinant nacionalinių, regioninių strateginių dokumentų planus, tikslus	5	
	1.3. Projekto veiklos ir tikslų trukmė, projekto rezultatai orientuoti į problemos išsprendimą	5	
2. Projekto loginis pagrįstumas	2.1. Projekto struktūra ir planuojamos veiklos pagrįstos remiantis problemų analize, moksliniais tyrimais ir statistinių duomenų analizės rezultatais.	15	Iš viso šiam kriterijui – 20 balų
	2.2. Identifikuoti projekto išorinės įtakos veiksniai ir atliktas rizikos įvertinimas, realistiška rizikos analizė	5	
3. Projekto įgyvendinamumas	3.1. Pareiškėjo patirtis įgyvendinant projektus	3	Iš viso šiam kriterijui – 19 balų
	3.2. Projekto partnerių patirtis įgyvendinant planuojamas veiklas	2	
	3.3. projekto veiksmų planas ir jo įvykdomumas	7	
	3.4. Projekto tikslinės grupės tinkamumas, siūlomas dydis, tikslinių veiksmų problemai spręsti tinkamumas.	7	
4. Projekto ekonominis efektyvumas	4.1. Planuojamos išlaidos yra priimtinos. Išlaidų santykis, įvertinant planuojamas veiklas ir numatomus rezultatus	9	Iš viso šiam kriterijui – 25 balai
	4.2. Planuojamų išlaidų būtinumas ir pagrįstumas įgyvendinant projektą	8	
	4.3. Planuojamų išteklių užtikrinimas	8	
5. Projekto poveikis	5.1 Projekto poveikis skatinant lygias galimybes	1	Iš viso šiam kriterijui – 17 balų
	5.2. Projekto poveikis skatinant informacinės visuomenės plėtrą. Projektas skatina informacinės visuomenės plėtrą	1	
	5.3. Projekto poveikis aplinkosaugai. Teigiamas projekto poveikis	1	
	5.4. Projekto poveikis regioninei plėtrai. Projektas skatina regioninę plėtrą	1	
	5.5. Projekto poveikis kuriant pilietinę visuomenę. Projektas skatina pilietinės visuomenės vystymąsi	1	
	5.6. Projektų veikla savo prigimtimi yra inovacinė	4	
	5.7. Projekto galimybės išspręsti tikslinės auditorijos sudėtingas problemas	4	
	5.8. Projektu skatinama partnerystė	2	
	5.9. Pareiškėjas sėkmingai įgyvendino ES struktūrinių fondų finansuojamą (-us) projektą (-us).	2	
6. Projekto tvarumas	6.1. Projekto veikla galės tęstis po to, kai projektas bus pabaigtas, planuojama finansuoti projekto veiklas pasibaigus ES finansavimui. Aiškūs projekto rezultatai	3	Iš viso šiam kriterijui – 4 balai
	6.2. Projektas suteiks platesnę naudą visuomenei (ekonominę naudą regionui / savivaldybei, leis gauti daugiau mokesčių įplaukų ir kt.)	1	
	Iš viso balų skaičius:	100	

Saltinis: įgyvendinančios institucijos InnoVe Estijoje PwC pateikta informacija, 2010 m. sausis.

Estijos 1.3.1. priemonės SPAK ir jų vertinimo metodika pateikiama 5 priede. Estijoje siekiama, kad kriterijai, kurių paskirtis yra padėti atrinkti geriausius projektus, būtų aiškūs ir nedviprasmiški. Šios šalies žmogiškųjų išteklių priemonių specialieji prioritetiniai kriterijai orientuoti į konkrečios priemonės tikslą, projekto pagrįstumą, jo veiklų tikslingumą ir kryptingumą. Taip pat kriterijai yra suformuluoti taip, kad būtų vertinamas konkretus projektas, jo tikslinė grupė, veiklų pagrįstumas ir galimybės projekto veiklomis išspręsti konkrečias problemas, o ne pats pareiškėjas.

Svarbu pažymėti, kad vienas iš kriterijų yra sąnaudų ir naudos įvertinimas, kuriuo siekiama nustatyti išlaidų santykį ir planuojamus pasiekti rezultatus. Ekonominiam efektyvumo kriterijui teikiama gana didelė svarba, nes jam suteikiamas maksimalus galimas balų skaičius yra 25 iš 100. Taigi kriterijumi siekiama, kad ES struktūrinių fondų finansavimas būtų skiriamas ekonomiškai efektyviausiems, turintiems užtikrintus projektų finansavimo šaltinius.

Kita svarbi kriterijų grupė yra tiesiogiai susijusi su ES horizontaliaisiais prioritetais: lyčių lygybe ir nediskriminavimu, informacine visuomene, regionine plėtra ir pan. Tuo siekiama, kad į horizontaliuosius prioritetus atsižvelgtų projektų rengėjai ir juos įgyvendintų vykdydami projekto veiklas.

Estijoje į specialiųjų prioritetinių kriterijų rinkinį įtraukiamas inovacijų kriterijus. Šis kriterijus suprantamas kaip naujoviškų modelių taikymas sprendžiant tikslinės grupės problemas, kuriant pridėtinę vertę. Taip skatinamos novatoriškos veiklos nacionaliniu mastu.

Kriterijai suformuoti nuosekliai: pradedant atitiktimi priemonės tikslams, nacionalinėms / regioninėms strategijoms, baigiant projekto veiklų tęstinumu pasibaigus projekto įgyvendinimo laikotarpiui, jo suteikiama nauda visuomenei plačiąja prasme. Itin svarbu, kad vertinami projekto planuojami pasiekti rezultatai, veiklų tęstinumas pasibaigus ES struktūrinių fondų finansavimui. Tuo siekiama užtikrinti projekto visapusiškumą ir kuriamą realią pridėtinę vertę.

Specialiųjų prioritetinių kriterijų vertinimo balais sistema yra aiški, pateikiami tarpiniai balai bei paaiškinimai, už ką jie skiriami. Be to, kriterijų detalizavimas yra tikslus ir nedviprasmiškas, aiškiai suformuluoti išmatuojami ir nuoseklūs subkriterijai.

4.2 Olandijos geroji praktika nustatant SPAK

ESF finansavimo prioritetinės kryptys Olandijoje

ESF finansavimo prioritetais Olandijoje siekiama daugiau žmonių įtraukti į darbo rinką, ypač iš grupių, kurios yra už darbo rinkos ribų, ir tobulinti žemos kvalifikacijos darbuotojų įgūdžius. Sukūrus šioms tikslinėms grupėms daugiau ir geresnių galimybių, padidės ir pagerės esama darbo jėga, todėl paspartės ekonomikos augimas, ateityje padidės našumas.

Olandijos ESF finansavimo strategija siekiama padidinti darbo našumą ir dalyvavimą darbo rinkoje. ESF finansavimo tikslas – visų pirma pagalbą suteikti žmonėms, kurie nutolę nuo darbo rinkos, taip pat teikti švietimo ir mokymo paslaugas, ypač mažiausiai kvalifikuotiems asmenims. Tuo tikslu finansavimu iš ESF Olandijoje remiami trys prioritetai, pateikiami toliau. Kiekvieną prioritetą sudaro viena arba daugiau priemonių.

1 prioritetas: Darbo jėgos pasiūlos padidinimas

Auganti ekonomika ir didėjantis užimtumas suteikia daugiau galimybių visiems žmonėms, įskaitant ir tuos, kurie yra už darbo rinkos ribų. Pagalba tokiems žmonėms integruojantis į darbo rinką padės įveikti socialinę atskirtį. Šio tikslo galima pasiekti geriau parengiant asmenis, kuriems sunku rasti darbo, sudarant galimybes įgyti reikalingų įgūdžių, taip užtikrinant tvarų užimtumą. Parama taip pat bus skiriama veikloms, kurių tikslinėms grupėms valdžios institucijos, užimtumo paslaugas teikiančios įstaigos skirdavo mažiau dėmesio, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus darbuotojams, moterims, siekiančioms grįžti į darbo rinką.

2 prioritetas: Socialiai remtinų asmenų įtraukimo į darbo rinką skatinimas

ESF finansavimas gali padėti integruotis į darbo rinką ir socialiai pažeidžiamiems piliečiams. Viena iš grupių, kuriai retai taikomos įprastos reintegracijos į darbo rinką priemonės, yra kaliniai. Kitas pavyzdys susijęs su specialiųjų poreikių turinčių vaikų (su proto ir (arba) fizine negalia) mokyklomis. Šios mokyklos gali glaudžiai bendradarbiauti su įdarbinimo tarnybomis ir užpildyti spragą, kuri susidarė atsiradus atotrūkiui tarp darbo rinkos ir įdarbinimo galimybių.

3 prioritetas: Gebėjimo prisitaikyti ir investavimo į žmogiškąjį kapitalą skatinimas

Olandijos darbo rinkos analizė parodė, kad 22 metų amžiaus jaunimo, siekiančio pradėti darbinę veiklą, kvalifikacijos lygis yra žemesnis už ES siektiną lygį. Į šią grupę patenka anksti paliekantieji mokyklas, ypač jaunuoliai iš imigrantų šeimų. Kita prastais rodikliais pasižyminti sritis yra žemas dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą procese lygmuo tarp žemos kvalifikacijos ir vyresnio amžiaus darbuotojų, tik prastos kokybės darbo vietų prieinamumas žmonėms, turintiems žemesnį išsilavinimo lygį. Darbo jėgos atnaujinimas – nuolatinis remiamas tikslas. Taip pat remiami mokymai, skatinantys mobilumą tarp sektorių – suteikiant darbuotojams galimybę pakeisti darbo vietą, pvz., vyresnio amžiaus darbuotojams persikelti į mažiau įtampos reikalaujančias darbo vietas. Laiku perkvalifikuoti vyresnio amžiaus darbuotojai gali pereiti dirbti į tinkamesnius sektorius, taip išsaugant darbo jėgą. Trečiuoju prioritetu taip pat siekiama remti novatoriškus socialinius požiūrius į darbo našumo Olandijoje didinimą, pavyzdžiui, reorganizuojant darbo procesus, geriau panaudojant darbuotojų talentus ir pajėgumus¹⁸.

A priemonės „Asmenų, turinčių sunkumų integruojantis į darbo rinką, papildomas nedarbingų asmenų aprūpinimas“ SPAK ir jų vertinimas

Socialinių reikalų ir darbo ministras paskiria ekspertų komitetą, kuris pagal nustatytus kokybinius kriterijus, aprašytus toliau, konsultuoja dėl paraiškų vertinimo. Pirmojo prioriteto A priemonės „Asmenų, turinčių sunkumų integruojantis į darbo rinką, papildomas nedarbingų asmenų aprūpinimas“ kokybės kriterijai pateikiami toliau. Kiekvienas iš keturių kokybės kriterijų turi vienodą svorį ir ekspertų vertinamas balais nuo 0 iki 30.

1. Integracijos į darbo rinką tvarumas

Integracijos į darbo rinką tvarumas vertinamas, atsižvelgiant į tai, ar yra orientacija į paklausą (įdarbinimo galimybes). Taip pat vertinami siekiai, nukreipti į aktyvumą, t. y. remiamos stažuotės, gamybinės praktikos, amato mokymasis. Galiausiai atsižvelgiama į tai, ar projekto veiklos garantuoja darbo vietą ne trumpesiam kaip šešių mėnesių laikotarpiui.

2. Projekto veiklų konkretumas

Projekto veiklų konkretumo kriterijus apibūdinamas taip: „nagrinėjamas konkrečios išsamios veiklos mastas ir planuojamų rezultatų pasiekimas (kas yra daroma, kiek tai kainuos, planuojami pasiekti rodikliai)“. Ypač atsižvelgiama į tai, kaip aprašytos projekto veiklos yra susijusios su konkrečiomis aktyviomis priemonėmis, kurių bus imtasi, t. y. stažuočių, gamybinės praktikos organizavimas. Taip pat vertinama, ar projekto veiklos yra nukreiptos į konkrečias darbo vietas.

3. Veiklomis siekiama įgyvendinti projekto tikslus

Šis kriterijus vertina aiškiai apibrėžtus veiksmus, padedančius siekti projekto tikslų. Vertinamas realumas, kad numatomos projekto veiklos (turinio ir biudžeto prasme) sudarys tinkamas sąlygas užsibrėžtiems tikslams pasiekti per projekto įgyvendinimo laikotarpį. Taip pat atsižvelgiama į tai, ar projektas apima papildomas veiklas, jei kiltų grėsmių.

4. Tikslinės grupės apimtis

Šiuo kriterijumi analizuojama, koku mastu projektas nukreiptas į dalyvius iš kiekvienos iš trijų skirtingų grupių (nedirbančius, turinčius kliūčių įsitraukti į darbo rinką (pvz., neigaliuosius) ir vyresnius kaip 55 metų žmones)¹⁹.

Ekspertų komitetas įvertina, kaip projektų paraiškos atitinka šiuos keturis kokybės kriterijus. Projektai, daugiausiai atitinkantys kriterijus, vertinami geriau už projektus, kurie mažiau juos tenkina. Komitetas parengia paraiškų įvertinimą ir per keturias savaites nuo paraiškų teikimo laikotarpio pabaigos pateikia rekomendaciją ministrai.

Olandija yra pažengusi ES senbuvė narė, turinti didelę patirtį įgyvendindama ESF lėšomis finansuojamus projektus, todėl šioje šalyje projektų atrankos kokybės kriterijai yra vos keturi. Balų skyrimas nedetalizuojamas, nes juos vertina ekspertai. Kriterijai yra bendro pobūdžio, tačiau akcentuojantys esminius reikalavimus projektų paraiškų rengėjams. Kokybės kriterijai orientuoti į konkrečias projekto veiklas: jų mastą, aktyvumą, tikslingumą, planuojamus pasiekti rezultatus, tikslinės grupės pasirinkimą. Olandijoje taip pat skatinamos inovacijos. Tai aiškiai numatyta trečiuoju prioritetu, kuriuo siekiama remti novatoriškas darbo našumą leidiančias padidinti priemones. Šalyje siekiama plėtoti socialines veiklas, orientuotas į inovacijų naudojimą, skatinamas platesnis sėkmingų naujų metodų pritaikymas su žmogiškųjų išteklių plėtra susijusiuose projektuose.

¹⁸ Šaltinis: *European Social Fund (Netherlands)* <http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/nl_en.htm>.

¹⁹ Šaltinis: UAB „PricewaterhouseCoopers“ pateikta Nyderlandų socialinių reikalų ir darbo ministerijos informacija, 2010 m. kovas.

4.3 Gerosios praktikos pranašumai ir trūkumai

Estijos ir Olandijos SPAK skiriasi detalumu, skaičiumi, vertinimo balų sistema. Pagrindiniai bendri SPAK teigiami bruožai – orientaciją į projekto veiklas, jų tikslingumą, poreikį, mastą, planuojamus pasiekti rezultatus. Taip pat vertinamos realios projekto galimybės įvykdyti numatytus tikslus, projekto rizikos valdymas. Taigi šiose šalyse SPAK yra orientuoti ne į pareiškėją, o į projekto konkrečias aktyvias veiklas bei siekiamus įgyvendinti rezultatus.

Olandijoje SPAK vertina ministro sudarytas ekspertų komitetas, o Estijoje – vertinimo komitetas arba vertinimo specialistų grupė, kurią sudaro nepriklausomi ekspertai, užtikrinantys objektyvų ir kokybišką paraiškų įvertinimą.

Estijoje pagrindiniai projektų paraiškų atrankos kriterijai nurodyti žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje, tad potencialiems pareiškėjams yra aišku, į ką turi būti orientuoti projektai, siekiantys ES struktūrinių fondų finansavimo.

Olandijos gerosios praktikos trūkumas – kokybės kriterijų abstraktumas ir vertinimo balais nedetalizavimas. Kvalifikuotas ekspertinis vertinimas lemia bendresnio pobūdžio kokybės kriterijų nustatymą ir įvertinimo sistemos sudarymą. Estijoje nagrinėtos priemonės SPAK yra suskirstyti į šešias grupes, taigi susidaro nemažas kriterijų skaičius, reikalaujantis detaliai įvertinti subkriterijus, pagrįsti tarpinių balų skyrimą, todėl vertinimo procesas gali būti imlus laiko ir žmoniškųjų išteklių. Gerosios praktikos pranašumai ir jų pritaikomumas Lietuvoje detalčiau nagrinėjami tolesniame poskyryje.

4.4 Gerosios praktikos pritaikomumas Lietuvoje

Lietuvoje naudinga pritaikyti Estijos ir Olandijos patirtį nustatant SPAK, kurie orientuoti į projekto veiklas ir jų tikslinį poreikį, nes šiuo metu Lietuvoje vyrauja SPAK, kuriais atsižvelgiama tik į pareiškėją, jo finansinį indėlį į projekto biudžetą, patirtį administruojant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus. Nustatant SPAK rinkinį būtų tikslinga įtraukti kriterijus, susijusius su inovacijomis, ES horizontaliaisiais prioritetais. Dabartinėje Lietuvos praktikoje trūksta tokių kriterijų, jie vangiai įdiegiami. Taip pat galėtų būti nustatomas SPAK, įvertinantis projekto veiklų tęstinumą po ES struktūrinių fondų finansavimo pabaigos, ir taip skatinti kurti didesnę ilgalaikę pridėtinę vertę. Svarbu pažymėti, kad Lietuvos praktikoje būtina įdiegti ekonominio efektyvumo SPAK, kuris įvertintų išlaidas ir projekto veiklomis planuojamus pasiekti rezultatus – būtų atrankami ekonomiškai efektyviausi, pažangūs projektai.

Lietuvoje gali būti pritaikomas SPAK rinkinio formulavimo nuoseklumas, pradedant SPAK, vertinančiais projekto paraiškos atitiktį nacionalinėms strategijoms, tęsiant projekto įgyvendinamumo būtinumu, veiklų tikslingumu, baigiant SPAK, apimančiu veiklų tęstinumą pasibaigus projektui.

Taip pat Lietuvoje galėtų būti panaudojama aiški Estijos SPAK vertinimo balų sistema, paaiškinimai, kaip skiriami tarpiniai balai, nes šiuo metu SPAK vertinimas balais turi esminių trūkumų, ypač dėl tarpinių balų skyrimo, labai skirtingų vertinimo skalių. Be to, reikalinga nustatyti SPAK, kurie būtų vertinami ekspertiškai.

Apibendrinus Estijos ir Olandijos SPAK analizės rezultatus, išskiriami toliau nurodyti pranašumai:

PAGRINDINIAI PRANAŠUMAI, GEROJI PRAKTIKA

- Estijos ir Olandijos SPAK orientuoti į projekto veiklas, jų pagrįstumą, tikslingumą, gebėjimą išspręsti tikslinės grupės problemas.
- Estijoje nustatomas ekonominio efektyvumo SPAK, įvertinama projekto teikiama nauda visuomenei.
- Remiamas ir skatinamas inovacijų taikymas įgyvendinant projektus.
- Nustatomas SPAK, susijęs su ES horizontaliaisiais prioritetais.
- Į SPAK rinkinį įtraukiamas kriterijus, vertinantis veiklų tęstinumą pabaigus projektui.
- SPAK rinkinys suformuotas nuosekliai.
- Aiški kriterijų vertinimo balais sistema, pagrindžiami tarpiniai balai.
- Ekspertų komiteto sudarymas projektų paraiškoms vertinti.

5. SPAK TINKAMUMO VERTINIMAS

Skundų analizė

Atlikus SADM administruojamų priemonių naudos ir kokybės rezultatų skundų analizę nustatyta, kad nepakankamai apibrėžtas ir mažiausiai pareiškėjams aiškus buvo priemonės VP1-1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ 7-asis SPAK „Mokymai, kurie prisideda prie naujų technologijų perėmimo ir diegimo, naujų produktų kūrimo ir siekia padidinti įmonių konkurencingumą ir aktyvumą tarptautinėse rinkose“, – absoliuti dauguma SADM gautų skundų (apie 80 proc.) buvo dėl šio SPAK. Šį SPAK apskundė daugiau kaip 60 pareiškėjų. Nors didžioji skundų dalis nebuvo patenkinta, vis dėlto didelis skundų skaičius rodo, kad SPAK buvo nepakankamai išsamiai apibrėžtas, neapskaičiuojamas ir nulėmė įvairias pareiškėjų interpretacijas. Tą įrodo pareiškėjų skundų ištraukos²⁰:

- „Objektyviai įvertinami yra dauguma atliekant naudos ir kokybės vertinimą naudojamų kriterijų, išskyrus kriterijų „Mokymai, kurie prisideda prie naujų technologijų perėmimo ir diegimo, naujų produktų kūrimo ir siekia padidinti įmonių konkurencingumą bei aktyvumą tarptautinėse rinkose“. Tokiam kriterijui įvertinti nėra jokios kiekybinės reikšmės, ir tai lėmė netinkamą mūsų bei kitų pareiškėjų pateiktų paraiškų įvertinimą. Pažymėtina, kad vertinimas buvo atliekamas taikant nežinomus ir iš anksto neskelbtus vertinimo kriterijus.“
- „Susipažinę su paraiškos teikimo metu paskelbta informacija apie naudos ir kokybės vertinimo kriterijus, norime pareikšti, kad nesutinkame su vertinimo rezultatais, nes vertinimas atliktas nepakankamai objektyviai, taikant naujus, iš anksto nepaskelbtus vertinimo principus, ir neatitinka nustatytų vertinimo kriterijų.“

Vertindami pareiškėjų atitiktį šiam kriterijui, vertintojai turėdavo kreiptis į pareiškėjus dėl papildomos informacijos suteikimo. Dažnos užklauskos didino vertintojų darbo krūvį bei paraiškų vertinimo laiką. Pareiškėjai, į kuriuos nebuvo kreipiamasi, skunduose minėjo, kad sudaromos nevienodos sąlygos, nes į vienus pareiškėjus kreipiamasi dėl informacijos patikslinimo, į kitus nesikreipama ir neskiriama balų. Atlikus pareiškėjų internetinę apklausą, respondentai taip pat nurodė, kad vienas probleminių ir sunkiausiai įvertinamų kriterijų yra susijęs su inovacijomis.

Kitas SADM kriterijus, dėl kurio gauta daugiau skundų, buvo „Projektai, kurie įgyvendinami savivaldybėje <...>, pripažintoje problemine teritorija, arba regioniniame centre <...>“, kuris taikomas praktiškai visose SADM priemonėse. Tačiau šie skundai buvo daugiau susiję su pačiu vertinimu, o ne su kriterijaus apibrėžimu. Šis kriterijus yra tinkamas ir turėtų būti taikomas, nes leidžia investicijas nukreipti į periferinius, mažiausiai išsivysčiusius regionus bei skatina socialinę regioninę sanglaudą. Apibrėžiant šį SPAK balai turėtų būti skiriami už veiklų įgyvendinimą probleminėse teritorijose, o ne už pareiškėjo registracijos vietą. ŠMM atstovai interviu metu pažymėjo, kad skundų dėl ŠMM administruojamų priemonių naudos ir kokybės vertinimo praktiškai nebuvo gauta.

TOBULINTINOS SRITYS

- Buvo gauta daug skundų dėl priemonės 1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ 7-ojo SPAK „Mokymai, kurie prisideda prie naujų technologijų perėmimo ir diegimo, naujų produktų kūrimo ir siekia padidinti įmonių konkurencingumą ir aktyvumą tarptautinėse rinkose.“ Skundų pobūdis rodo, kad šis kriterijus nebuvo tinkamai apibrėžtas ir detalizuotas, nebuvo aiškiai apibrėžti balų skyrimo principai. Apskritai SPAK, susiję su inovacijomis, buvo nurodomi kaip vieni mažiausiai aiškių.

Minimalus balas

Atlikta analizė rodo, kad tais atvejais, kai tarp pareiškėjų yra nedidelė konkurencija, SPAK neatlieka savo funkcijos, o naudos ir kokybės vertinimas yra formalus, privalomas atlikti veiksmas. Buvo finansuojamos paraiškos, surinkusios, pvz., tik po 5, 8, 10, 11 balų. Šie gauti balai nebuvo orientuoti į priemonės tikslų įgyvendinimą, taigi buvo finansuojami projektai, neorientuoti į poveikį. Pvz., pagal priemonę „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“ buvo finansuota paraiška, surinkusi vos penkis balus (balas už

²⁰ SADM gauti skundai dėl NK vertinimo pagal 2007–2013 m. kvietimus rezultatų, žiūrėta 2010 m. gegužės 4 d.

asmenų, įtrauktų į mokymus, skaičių). Taigi buvo finansuota paraiška, kuri neprisideda prie siekiamų tikslų įgyvendinimo, o tėra orientuota į kiekybę, visiškai neatspindimas kokybinis ir mokymų poreikio aspektas. Dauguma pagal priemonę „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (1 kvietimas) teiktų paraiškų, kurios surinko tik 10 balų ir buvo finansuotos, šiuos balus gavo už atitiktį 2-ajam SPAK „Lyčių lygybės aspekto integravimas“. Taigi buvo finansuotos paraiškos, kurios atitiko tik horizontalųjį prioritetą. Pastebėta, kad lyčių lygybės principo integravimas gali būti formalus, nes užtenka numatyti bent vieną veiklą (pvz., surengti seminarą lyčių lygybės tema ir pan.) ir realiai turinti menką poveikį principo įgyvendinimui. Kad šis SPAK galėjo būti formalus, iliustruoja ir atlikta vertinimo rezultatų analizė. Pagal antrą šios priemonės kvietimą visos paraiškos 100 procentų atitiko šį kriterijų. Taip pat keletas paraiškų, kurios surinko vos 10 balų, juos gavo už atitiktį 3-iajam SPAK „Tarptautinis bendradarbiavimas“, taigi realiai tokie projektai nebuvo orientuoti į priemonės tikslą, poveikį, tačiau jiems buvo skiriamas finansavimas.

18 lentelė. Naudos ir kokybės vertinimo rezultatų analizė – mažiausias pereinamasis balas.

Priemonė	Naudos ir kokybės etapo metu vertinta paraiškų	Rekomenduota finansuoti paraiškų	Mažiausias pereinamasis balas
Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“	127	122	5 (finansuota 1 paraiška surinkusi 5 balus, 5 paraiškos po 8 balus.
Priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“	58	20	
Priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (1 kvietimas).	111	110	10 (finansuotos net 9 paraiškos, surinkusios po 10 balų, 3 paraiškos – po 15 balų, 16 paraiškų, surinkusių po 20 balų)
Priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (2 kvietimas).	13	50	20,5
Priemonė „MTTP tematinį tinklą, asociacijų veiklos stiprinimas“ (8.1 veikla, 1 kvietimas)	27	27	20
8.1 veikla	13	13	20,5
8.2 veikla	14	14	25
Priemonė „Studijų sistemos kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (1 kvietimas)	83	83	10
8.1 veikla	43	43	11
8.2 veikla	9	9	46,5
8.3.1 veikla	15	15	10
8.3.2 veikla	16	16	40
Priemonė „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“	1	1	20

Šaltinis: naudos ir kokybės vertinimo ataskaitos

TOBULINTINOS SRITYS

- Esant nedidelei konkurencijai (arba kai ji visai neegzistuoja) SPAK neatlieka savo funkcijos, todėl naudos ir kokybės vertinimas yra tik formali privaloma procedūra. ES lėšos yra ribotas išteklius ir jos turi būti naudojamos tikslingai. Jeigu nepateikiama tinkamų projektų, kurie prisidėtų prie priemonės tikslo įgyvendinimo ir atitiktų suformuotus SPAK, geriau tokių projektų nefinansuoti, o lėšos galėtų būti perskirstytos ir panaudotos efektyvesnėms sritims finansuoti.
- Siekiant išvengti situacijos, kai esant mažai konkurencijai (arba visai jos nesant) finansuojami projektai, visai nepadedantys įgyvendinti priemonės ir prioriteto (uždavinio), būtina nustatyti mažiausią reikalaujamą surinkti balų skaičių naudos ir kokybės vertinimo etapo metu.

5.1 SPAK tarpusavio sąsajų analizė

SPAK turi būti formuluojami taip, kad padėtų atrinkti projektus, geriausiai padedančius pasiekti priemonės tikslus. SPAK turėtų būti tarpusavyje suderinti, tačiau nereikia, kad jie labai teigiamai ar neigiamai koreliuotų tarpusavyje, pvz., paraiškos, kurių atitiktis 1-ajam SPAK vertinama maksimaliu balų skaičiumi, taip pat surenka maksimalų balų skaičių už n-ąjį SPAK. Labai tarpusavyje koreliuojantys kriterijai vertinami kaip pertekliniai – juos galėtų pakeisti vienas kriterijus, sukuriantis tą patį efektą. Be to, labai tarpusavyje koreliuojantys SPAK gali būti neobjektyvūs tam tikrų grupių pareiškėjų atžvilgiu.

Siekiant įvertinti priemonių atskirų SPAK tarpusavio sąsajas taikant koreliacijos metodą buvo atlikta naudos ir kokybės vertinimo rezultatų analizė. Analizuota 1 veiksmų programos konkursų projektų naudos ir kokybės vertinimo rezultatai:

- Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ (1 kvietimas).
- Priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas (1 kvietimas).
- Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“ (1 kvietimas).
- Priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (1 ir 2 kvietimas).
- Priemonė „MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“ (8.1 veikla, 1 kvietimas).
- Priemonė „Studijų sistemos kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (8.1, 8.2, 8.3.1, 8.3.2. veikla).
- Priemonė „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ neanalizuota, nes pateikta tik viena paraiška, kurią rekomenduota finansuoti.

Daugeliu atvejų nebuvo nustatyta didelės koreliacijos tarp atskirų priemonės SPAK, o nustatyti didesnės koreliacijos atvejai daugiau yra atsitiktiniai, neturintys priežastingumo pagrindimo.

19 lentelė. SPAK porinės koreliacijos analizės rezultatai.

Priemonė	Kriterijų tarpusavio sąsajos
Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ (1 kvietimas) N=521	Didelės koreliacijos tarp priemonės SPAK nenustatyta. Tačiau nustatyta labai didelė koreliacija tarp 1 SPAK subkriterijų: 1.1.1 ir 1.2.1 subkriterijų koreliacijos koef. =1. Taip pat labai aukštas koreliacijos koeficientas tarp 1.1.2 ir 1.1.3 bei 1.1.1 ir 1.1.3 subkriterijų. Tai reiškia, kad paraiškos, kurios atitiko 1.1.1 kriterijų, automatiškai 100 proc. gavo maksimalų balų skaičių už 1.2.1 kriterijų, o tos, kurios neatitiko 1.1.1 subkriterijaus, visiškai negavo balų už 1.1.2 bei 1.1.3 subkriterijus.
Priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ (1 kvietimas) N=57	Nustatyta didesnė koreliacija (0.537631) tarp 2 SPAK „Pareiškėjas ir (arba) partneris turi teigiamos patirties, įgyvendinant projektus, finansuojamus iš LR biudžeto, savivaldybių, PHARE, BPD lėšomis ir pan.“ ir 3 SPAK „Aprašo 14.1 p. nustatyta veikla skirta asmenims, kurie priklauso vienai iš šių grupių <...>“. Ši koreliacija yra daugiau atsitiktinio pobūdžio, nes kriterijai savo esme nėra susiję.
Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“ (1 kvietimas) N=127	Nustatyta didelė koreliacija (0.799418) tarp 1 SPAK „Jungtiniai kelių viešojo sektoriaus įstaigų arba asocijuotų struktūrų projektai, kurie galėtų lemti kokybinius pokyčius konkrečiame sektoriuje <...>“ ir 4 SPAK „Projektas įgyvendinamas savivaldybėje, <...> pripažinta problemine teritorija, arba regioniniame centre <...>“. Ši koreliacija yra daugiau atsitiktinio pobūdžio, nes kriterijai savo esme nėra susiję.
Priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (1 ir 2 kvietimai). 1 kvietimas: N=111 2 kvietimas: N=13	Didelės koreliacijos tarp SPAK nenustatyta.
Priemonė „MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“ (1.1 veikla, 1 kvietimas) N=13	Stiprių koreliacijų tarp SPAK nenustatyta.
Priemonė „Studijų sistemos kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (8.1 veikla N=42, 8.2 veikla N=9, 8.3.1 N=15 veikla, 8.3.2. N=16 veikla)	Stiprių koreliacijų tarp SPAK nenustatyta.

Šaltinis: sudaryta autorių

5.2 SPAK vertinimo rezultatai

Tiek paraiškų vertintojai, tiek pareiškėjai (kurių projektai nebuvo finansuoti) prastai vertino SPAK ir SPAK vertinimo sistemos aiškumą.

Tiek paraiškų vertintojai, tiek pareiškėjai prasčiausiai vertinimo SPAK aiškumą, balų skyrimo sistemos aiškumą. Apie 50 proc. paraiškų vertintojų, dalyvavusių apklausoje, nurodė sutinkantys su teiginiu, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir detalizuoti, todėl buvo sudėtinga įvertinti paraišką. Taip pat apie 40 proc. atsakiusiųjų nurodė sutinkantys su teiginiu, kad balų skyrimo skalės ir balų suteikimo principai nebuvo aiškiai apibrėžti. SPAK aiškumo trūkumą kaip didžiausią trūkumą vertino visų įgyvendinančių institucijų vertintojai.

SPAK aiškumą skirtingai vertino atskiros pareiškėjų grupės. Didžioji dalis pareiškėjų, kurių paraiškos buvo atmestos, nesutiko, kad SPAK buvo aiškūs, paprasti ir suprantami (apie 50 proc.), taip pat nesutiko su tuo, kad balų skyrimo skalė bei principai yra aiškūs (apie 60 proc.). Vienas dažniausiai nurodomų trūkumų – SPAK apibrėžtumo trūkumas ir to nulemtas vertinimo subjektyvumas.

Atliekant ekspertinį vertinimą buvo vertinta SPAK atitiktis šiems sisteminiams kriterijams (metakriterijams):

1. **Vientisumas** – nustatomas SPAK turėtų sudaryti ne daugiau kaip vienas vertinimo komponentas, t. y. SPAK negali būti sudarytas iš kelių vienuolių, jungtuku „ir“ sujungtų sakinio dalių, nes gali būti neaišku, kaip vertinama kiekviena sudedamoji dalis, kurios dalies svarba yra didesnė.
2. **Aiškumas** – SPAK turi būti apibrėžiamas vienareikšmiškai ir aiškiai, be dviprasmybių. Negali būti naudojami neapibrėžti ir skirtingai suvokiami terminai.
3. **Išmatuojamumas** – SPAK yra išmatuojami arba apibrėžiami aiškūs projektų kokybės palyginimo kriterijai.
4. **Papildomumas** – visuose vertinimo etapuose taikomi kriterijai turi būti suderinti ir papildantys, o ne dubliuojantys vieni kitus.
5. **Orientacija į projektą** – visi SPAK turi būti orientuoti į projekto esmę, tikslus, pagrindimą, tikslines grupes, uždavinius, veiklas, fizinius rodiklius.

Pirmieji trys metakriterijai glaudžiai susiję su SPAK aiškumu, jo detalizavimu ir galimybe objektyviai, pagal iš anksto nustatytus aiškius palyginimo standartus, įvertinti projektus.

Ekspertinio vertinimo metu nustatytas SPAK aiškumo trūkumas

Atlikus ekspertinį vertinimą nustatyta, kad pasitaikė nevientisų, neišmatuojamų, neaiškių SPAK. Buvo SPAK, kurie buvo formuluojami iš kelių sudėtinių komponentų, taip pat keletas atvejų, kai detalizuojant SPAK buvo paliktas nebaigtinis vertinimo aspektų sąrašas, taigi tiek vertintojui, tiek pareiškėjui galėjo būti neaišku kokie aspektai bus vertinami. Taip pat buvo SPAK, kurių vertinimo aspektai ne visada atitiko SPAK formuluotę, tad tokie SPAK nebuvo pristatomi vienareikšmiškai. Kriterijų aiškumo trūkumas bei neaiški vertinimo sistema, galimas dalykas, susidarė dėl to, kad kai kurie SPAK buvo sunkiai išmatuojami, arba, jeigu buvo lyginamos kokybinės projektų savybės, nebuvo nustatomi palyginamumo kriterijai.

Kai kurių SPAK vartojamos sąvokos nebuvo tinkamai apibrėžtos, tad galėjo būti įvairiai interpretuojamos. Kaip vienas labiausiai probleminių apibrėžimo prasme nurodomas *inovatyvumo* SPAK. Apibrėžiant šį SPAK svarbu nurodyti palyginamumo kriterijus, pvz., inovacija šalies, regiono, pasaulio mastu ir pan. Taip pat rekomenduojama konsultuotis su išoriniais ekspertais, pvz., Lietuvos inovacijų centru. Toliau pateikiama keletas SPAK pavyzdžių, kurie neatitiko šių SPAK metakriterijų.

V – vientisas I – išmatuojamas
A – aiškus OP – orientuotas į projektą
P – papildantis

SPAK numeris ir pavadinimas	V	A	P	I	OP	Pastabos
Priemonė „Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas“						
2.1 Projektų administravimo patirtis. Pareiškėjas turi bent vieno Europos socialinio fondo lėšomis finansuoto projekto administravimo patirtį						Pavadinime nurodyta, kad vertinama ir pareiškėjo, ir partnerio patirtis, o vertinimo aspektuose – tik pareiškėjo patirtis. SPAK aprašyme minimi „sėkmingi projektai“, tačiau vertinimo aspektuose tai nedetalizuojama ir suteikiant balus neatsižvelgiama. Pareiškėjo patirtis vertinama BAK 7.2.1, administravimo gebėjimai – 7.2.2. SPAK orientuotas į praeitį. Siejasi su 3.2 SPAK, bet 3.2 SPAK orientuotas į pareiškėjo patirtį

Galutinė vertinimo ataskaita

SPAK numeris ir pavadinimas	V	A	P	I	OP	Pastabos
įgyvendinant su projektu susijusias veiklas.						
Priemonė „MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“						
1.1 ir 2.1 projektai, stiprinantys mokslininkų ir tyrėjų organizacijas, skatinantys įvairias dialogo tarp mokslinių tyrimų institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimo iniciatyvas (technologines platformas, kompleksines programas, slėnius ir pan.)	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	SPAK sudaro 3 dalys, todėl neatitinka vientisumo metakriterijaus. Neapibrėžta bendradarbiavimo forma, dalyvavimo projekte teisės. SPAK formuluotė ir detalizavimas prieštarangi. Neužtikrintas objektyvus projektų palyginamumas.
1.2. Projektai, užtikrinantys darbo organizavimo kokybę ir didinantys MTEP sektoriaus našumą ir efektyvumą	Ne	Ne	Iš dalies	Ne	Iš dalies	SPAK sudaro 2 dalys: darbo organizavimo kokybė ir MTEP sektoriaus našumas. SPAK formuluotė neatitinka vertinimo aspektų ir jiems prieštarauja: vertinama, ar projekto veiklomis pareiškėjas užsitikrina dalyvavimo ankstesniuose projektuose papildomumą, tačiau vertinama tik projektų, kuriuose pareiškėjas dalyvavo, skaičius, jų nesusiejant su vertinamu projektu. SPAK dubliuoja reikalavimus pareiškėjams, nustatomus kaip imperatyvios PFSA sąlygos (įstatų, jungimosi plano ir pan. reikalavimai). Rizikų vertinimas dubliuoja SPAK 9.1.7. Neužtikrintas objektyvus projektų palyginamumas.
2.2. Projektai, užtikrinantys darbo organizavimo kokybę ir didinantys MTEP sektoriaus našumą ir efektyvumą.	Ne	Ne	Ne	Iš dalies	Iš dalies	SPAK sudaro 2 dalys: darbo organizavimo kokybė ir MTEP sektoriaus našumas. SPAK formuluotė neatitinka vertinimo aspektų. Rizikų vertinimas dubliuoja SPAK 9.1.7. Neužtikrintas objektyvus projektų palyginamumas.
Priemonė „Intelektas LT+“						
1.1. Pareiškėjo patirtis atliekant mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau – MTTP) veiklas ir bendradarbiaujant su mokslo bei studijų institucijomis.	Ne	Ne	Iš dalies	Ne	Iš dalies	SPAK kompleksinis: pagal vieną kriterijų vertinama ir bendradarbiavimo, ir MTTP veiklos patirtis. Nėra aišku, kuri vertinamo SPAK dalis turi didesnę reikšmę balų skaičiui, nes vertinimo aspektai pavieniai, nesujungti, jų svaris neapertas. Neaišku, kaip bus vertinama bendradarbiavimo patirtis ir aktyvumas: neapibrėžta ir nepaaiškinta. SPAK orientuotas į praeitį, o ne į projekto veiklas. Nėra vertinimo kriterijaus ir pagrindinių vertinimo aspektų nuoseklumo. Pareiškėjo patirtis vertinama BAK 7.2.1.
1.3. Projekto strateginis pobūdis ir svarba Lietuvos ekonomikos plėtrai.	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	SPAK kompleksinis: vertinamas ir strateginis pobūdis, ir svarba. SPAK vertinimo aspektai nebaigtiniai – naudojama sąvoka „ir panašiai“. Neaišku, kiek balų turi būti skirta, jeigu bus pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos į aukštųjų technologijų, o kiek – jei į vidutiniškai aukštųjų technologijų veiklas.
1.4. Projekto strateginis pobūdis ir svarba Lietuvos ekonomikos plėtrai	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	SPAK kompleksinis: vertinamas ir strateginis pobūdis, ir svarba. SPAK vertinimo aspektai nebaigtiniai – naudojama sąvoka „ir panašiai“. Nėra aiškūs projektų palyginamumo tarpusavyje principai.
Priemonė „Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“						
Projektas padės sumažinti turizmo veiklos sezoniskumą ir pailginti turistų viešnagės Lietuvoje trukmę.	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	SPAK yra kompleksinis: jį sudaro du aspektai: turizmo veiklos sezoniskumo mažinimas ir turistų viešnagės Lietuvoje ilginimas. Nepateikti turizmo produktų, ilginančių turistų viešnagę ir mažinančių sezoniskumą, kriterijai. Nepristatyti projektų palyginamumo tarpusavyje principai.

Ekspercinio vertinimo metu nustatyta, kad buvo perteklinių SPAK, daugiausia susijusių su pareiškėjo pajėgumo vertinimu, kurie dubliavo BAK 7 dalį. Tokie SPAK buvo netinkami projekto rezultatui, poreikiui, poveikiui įvertinti, taigi nebuvo pritaikyti didžiausią pridėtinę vertę sukuriantiems projektams atrinkti. Nebuvo užtikrintos lygiavertės konkuravimo sąlygos.

Pagrindinė naudos ir kokybės vertinimo etapo funkcija – atrinkti didžiausios pridėtinės vertės projektus, kurie geriausiai prisidėtų prie priemonės tikslų įgyvendinimo. Todėl visi SPAK turėtų leisti įvertinti projekto vertę ir kokybę, t. y. turi būti orientuoti į projektą. SPAK orientacija į projektą taip pat yra pagrįsta užsienio šalių praktika.

Vienas pagrindinių nustatytų SPAK trūkumų – nustatomi į pareiškėjo patirties įvertinimą orientuoti SPAK, pvz.:

Priemonė „Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas“. 2.1 Projektų administravimo patirtis. Pareiškėjas turi bent vieno Europos socialinio fondo lėšomis finansuoto projekto administravimo patirtį.

Priemonė. „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“. 1.1. Projektų administravimo patirtis.

Taip pat vertinimo etapo metu nustatyta, kad buvo naudojami SPAK, orientuoti į pareiškėjo statusą. Kai kuriais atvejais SPAK, kurie orientuoti į pareiškėjo statusą, buvo suteikiamas didelis balų skaičius, pvz., 35, 30 balų. Toliau pateikiama keletas pavyzdžių:

Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“. 1.1 Projekto vykdytojo statusas. Projektą vykdo asociacija, vienijanti konkretaus sektoriaus įmones.

Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“. 1.1 Pareiškėjo tipas.

Priemonė „Intelektas LT+“. 2.1. Pareiškėjas yra jauna įmonė. 2.2. Pareiškėjas priskirtinas labai mažos, mažos, vidutinės įmonės kategorijai.

Tokie SPAK proteguoja tam tikrą pareiškėjų grupę ir neužtikrina projekto kokybės. Be to, pareiškėjų ir partnerių tinkamumo reikalavimai visų pirma yra nustatomi PFSA, o jų atitikimas vertinamas – 7 BAK kriterijų dalyje. 7.1 BAK dalyje vertinama, ar „Pareiškėjas (partneriai) atitinka formaliuosius reikalavimus“, 7.2 BAK dalyje vertinama, ar „Pareiškėjas yra pajėgus įgyvendinti projektą“.

SPAK, orientuoti į pareiškėjo pajėgumą ar statusą, yra netinkami projekto pridėtinei vertei įvertinti, orientuoti į praeities duomenis; pareiškėjo pajėgumas vertinamas kelis kartus, sudarant perteklines užduotis vertintojams. BAK 7.2.1–7.2.3, kurie yra orientuoti į pareiškėjo patirtį, gali būti detalizuojami nustatant SPAK ir vertinami naudos ir kokybės vertinimo etapo metu, tačiau detalizuojant šiuos BAK rekomenduojama juos detalizuoti kitaip, orientuojant į projektą. Pavyzdžių pateikiama toliau:

- BAK 7.2.1. Pareiškėjas turi pakankamai patirties įgyvendinti projekte numatytas veiklas (jei taikoma).
Rekomenduojama šį BAK kriterijų panaudoti projektų veiklų tęstinumui skatinti, etapais suskirstytiems projektams įgyvendinti. Nustatant SPAK rekomenduojama nurodyti, kad prioritetas teikiamas projektams, kuriais numatyta vykdyti tolesnius anksčiau sėkmingai įgyvendintų projektų etapus, patobulinti anksčiau įgyvendintų projektų rezultatus, atsižvelgiant į pasikeitusius rinkų poreikius ir pan.
- 7.2.2. Pareiškėjas turi (turi užtikrinti) pakankamus administravimo gebėjimus vykdyti projektą (pakankama komanda).
Nerekomenduojama naudoti šio kriterijaus nustatant SPAK, nes administravimo komanda nesant gebėjimų gali būti suformuota iš išorinių ekspertų, kurių kompetencija, neįvykdžius viešųjų pirkimų procedūrų, nėra žinoma.
- 7.2.3. Pareiškėjas gali įgyvendinti projekto tikslus, veiklas ir uždavinius per projekto įgyvendinimo laikotarpį. Projekto įgyvendinimo trukmė, vieta, parengtumas atitinka Projektų finansavimo sąlygų apraše nustatytus reikalavimus.
Geriau parengtam projektui turi būti skiriami aukštesni balai: pvz., jeigu PFSA nenustatyta kaip privalomas veiksnys, balai skiriami, jei parengtas techninis projektas, jei pareiškėjas yra gavęs statybų leidimą, jeigu įvykdęs viešuosius pirkimus.

Pareiškėjų statuso reikalavimai turi būti nustatyti PFSA. Vadovaujantis veiksmų programų administravimo ir finansavimo taisyklėmis, sudarant veiksmų programų priedus būtina nurodyti galimus pareiškėjus (p. 24.4.3). Jeigu prioritetas teikiamas tam tikram sektoriui ar įmonių dydžiui (pvz., SVV, jaunoms įmonėms), tai turi būti atlikta segmentuojant kvietimus ir nustatant šias sąlygas PFSA. Taip bus užtikrintos lygiavertės konkuravimo sąlygos tarp to paties statuso organizacijų projektų.

SPAK, orientuoti į praeitį, netinka projektų teikiamai vertei įvertinti siekiant priemonės tikslų įgyvendinimo. Tokie kriterijai neatlieka funkcijos atrinkti didžiausios pridėtinės vertės projektus, geriausiai padedančius įgyvendinti priemonės tikslus.

Vertintų priemonių SPAK buvo susieti su priemonių bei veiksmų programų tikslais, remiamomis tikslinėmis grupėmis bei veiklomis. Keletas gerosios praktikos pavyzdžių:

Iniciatyvos, skirtos paskatinti gyventojų virš 45 metų ir (ar) kaimo vietovių gyventojų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) gebėjimų ugdymą.

Iniciatyvos, skirtos paskatinti neturinčių kvalifikacijos ir žemos kvalifikacijos bei vyresnio amžiaus (45+) darbuotojų mokymąsi.

Šio aprašo <...> nustatyta veikla skirta asmenims, kurie priklauso vienai iš šių grupių: vieniša moteris ar vyras, auginantis vaikus (vieną ar daugiau); vieniši asmenys, slaugantys neįgalų ar senyvo amžiaus šeimos narį ar artimą giminaitį (tėvą, senelį, brolių ar seserį).

Tokie SPAK įgalino didesnę balų skaičių skirti projektams, kurie didesniu laipsniu prisideda prie priemonės tikslų įgyvendinimo. Tačiau šiuo atveju SPAK iki galo neatliko pagrindinės funkcijos – atrinkti didžiausią pridėtinę vertę kuriančius projektus, kurie geriausiai padėtų įgyvendinti tikslus. Pažymėtina, kad paraiškų vertintojai nurodė, kad dažnai SPAK neatlieka pagrindinės funkcijos. Apie 47 proc. paraiškų vertintojų, dalyvavusių apklausoje, nurodė, kad SPAK buvo formalūs, netinkami atrinkti projektams, duodantiems didžiausią rezultatą ir poveikį.

Ekspertinio vertinimo metu nustatyti SPAK, kurie nebuvo orientuoti į projektą, taigi jie neužtikrino aukščiausios pridėtinės vertės projektų, kuriais siekiama priemonės tikslų įgyvendinimo, atrankos. Keletas tokių SPAK pavyzdžių:

Projektų administravimo patirtis. Pareiškėjo patirtis vertinama BAK 7.2.1, administravimo gebėjimai – BAK 7.2.2. SAK yra orientuotas į praeitį.

Pareiškėjo registracijos vieta. Pareiškėjas – juridinis asmuo, registruotas probleminėje teritorijoje. Balai skiriami už registracijos vietą, o ne už veiklą įgyvendinimą probleminėje teritorijoje, taigi SPAK neorientuojamas į projektą, orientuojamas į pareiškėją.

Projekto parengtumas ilgalaikės socialinės psichologinės reabilitacijos paslaugoms teikti. Nors pats SPAK yra orientuotas į projektą, bet jo detalizavimas „Pareiškėjas turi Higienos pasą“ neatitinka SPAK formuluotės „Projekto parengtumas“. SPAK yra orientuotas į pareiškėją.

Pareiškėjas turi MTEP projektų patirties bendradarbiaujant su mokslo ir studijų institucijomis. Vertinama pareiškėjo patirtis dubliuoja BAK 7.2.1. Vertinami iki paraiškos pateikimo pareiškėjo atlikti veiksmai (pasirašytos bendradarbiavimo sutartys).

Kaštų ir naudos SPAK trūkumas

Nustatyta, kad nė vienos vertintos priemonės SPAK rinkinys neturėjo SPAK, kurie leistų įvertinti projektų efektyvumą kaštų ir naudos atžvilgiu. Poreikis suformuluoti šį SPAK remiasi dviem pagrindiniais teiginiais:

- ES struktūrinių fondų ištekliai yra riboti.
- Prioritetas turi būti teikiamas projektams, kurie naudodami ES SF lėšas efektyviausiai pasiekia priemonės rodiklius.

BAK 3.1 dalyje vertinama, ar projektas padeda siekti veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonės rodiklių. BAK 9 dalis skirta įvertinti lėšų, reikalingų projektui įgyvendinti, panaudojimo efektyvumui. Didelė dalis 9 BAK gali būti detalizuojami ir vertinami naudos ir kokybės vertinimo etapo metu, tačiau ši praktika retai taikoma, 9 BAK dalis mažai plėtojama. Kaštų ir naudos SPAK sujungtų ir papildytų šiuos kriterijus, nes jis leistų apskaičiuoti efektyvumo laipsnį. Kaštų ir naudos SPAK paskirtis – užtikrinti, kad, tarpusavyje konkuruojant keliems projektams, prioritetą būtų teikiamas tiems projektams, kurie pasiekia tuos pačius priemonės rodiklius mažesnėmis išlaidomis. Sąnaudų ir naudos SPAK poreikis pagrįstas atsižvelgiant ir į užsienio šalių (Estijos) praktiką. Estijoje nustatomi ekonominio efektyvumo SPAK, ir jam skiriamas santykinai didelis balų svoris. Taigi kaštų ir naudos SPAK turėtų būti kiekvienos priemonės SPAK rinkinyje. Kaštų ir naudos SPAK nustatymo principai plačiau pristatomi SPAK nustatymo ir įvertinimo metodikoje.

Horizontaliųjų sričių įgyvendinimas

Projekto atitiktis darnaus vystymosi principo įgyvendinimui vertinama BAK 4 dalyje, o atitiktis lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo įgyvendinimui – BAK 5 dalyje, paliekant galimybę šiuos BAK detalizuoti ir papildomai skirti balų naudos ir kokybės vertinimo etapo metu. Taigi atitiktis horizontaliesiems prioritetams yra įvertinama tinkamumo finansuoti vertinimo metu.

Siekiant mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir jų viduje, probleminėms teritorijoms – teritorijoms, kurių gyventojai susiduria su didžiausiomis socialinėmis problemomis, skiriama ypač daug

dėmesio. 2007 m. sausio 31 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 112 (Žin., 2007, Nr. 15-555) išskirtos probleminės savivaldybės, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 3 d. nutarimu Nr. 922 (Žin., 2008, Nr. 111-4232) ir 2008 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1160 (Žin., 2008, Nr. 134-5196) buvo patvirtintos probleminių teritorijų plėtros programos. Taip pat 2005 m. gegužės 23 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 575 patvirtinta Lietuvos regioninės politikos iki 2013 m. strategija. Regioninei plėtrai skatinti suplanuota 2007–2013 m. veiksmų programų priemonių. Taigi regioninė plėtra yra itin svarbi Lietuvos prioritetinė sritis.

Užtikrinant regioninės plėtros tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, priemonių SPAK rinkinyje turi būti nustatomi į regioninės plėtros skatinimą orientuoti SPAK. Daugelis vertintų priemonių rinkinių tokį SPAK turėjo (išimtis – ŠMM administruojamos ŽIPVP priemonės). Svarbu pažymėti, kad formuluojant ir vertinant tokius SPAK, būtų akcentuojama veiklų vykdymas probleminėse teritorijose, o ne pareiškėjo registracijos vieta probleminėje teritorijoje. Gali būti atvejų, kai pareiškėjas registruotas ne probleminėje teritorijoje, tačiau projekto veiklos vyks probleminėse teritorijose ir turės joms poveikį.

Kita Lietuvai svarbi prioritetinė sritis, akcentuojama nacionalinėse strategijose, – informacinės visuomenės plėtra. 2005 m. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 625 patvirtinta Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategija. Žinių visuomenė – vienas iš trijų ilgalaikių valstybės raidos prioritetų. Taigi šis prioritetas irgi turėtų būti integruojamas sudarant SPAK rinkinius. Šis SPAK buvo integruotas ne į visas priemones.

Į lyčių lygybės principo įgyvendinimą orientuotas SPAK buvo nustatytas vienos vertintos priemonės SPAK rinkinyje. Tačiau šis SPAK buvo daugiau formalus, balai suteikiami, jeigu į projektą buvo įtrauktos į lyčių lygybę orientuotos veiklos, pvz., seminaras lyčių lygybės tema. Šį SPAK atitiko visi projektai (įsitraukė seminarus lyčių lygybės tema), taigi jis neatliko atrankos funkcijos.

Vertinimo sistema, SPAK svoriai

Keletu atvejų, didžiausias svoris buvo suteikiamas SPAK, kurie orientuoti į pareiškėjo patirties įvertinimą, todėl visas SPAK rinkinys nebuvo orientuotas į didžiausios pridėtinės vertės projektų atranką. Keletas pavyzdžių pateikiama toliau:

Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“. 21 balas skirtas už projekto vykdytojo statusą, mokymų pobūdį (skatinami bendri sektoriniai) ir profesinės kvalifikacijos pagrįstumą. Didžiausias svoris turėtų būti suteikiamas į priemonės (prioriteto) tikslų įgyvendinimą orientuotiems SPAK.

Priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“. 30 balų skirta už projekto organizaciją – pareiškėjo ir partnerių skaičiui bei statusui įvertinti.

Priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“. 35 balai skirti projekto įgyvendinimo patirčiai įvertinti.

SADM administruojamų priemonių SPAK pasižymėjo kiekybiškai apskaičiuojamais SPAK, kurie nereikalavo ekspertinio vertinimo. Siekiant eliminuoti pridėtinės vertės netekiančius projektus, turėtų būti paliktas bent vienas SPAK, kuris vertinamas ekspertiniu būdu.

Apibendrinus šio skyriaus rezultatus, išskiriami toliau aprašomi trūkumai.

TOBULINTINOS SRITYS

- Esant nedidelei konkurencijai (arba kai jos visai nėra) SPAK neatlieka savo funkcijos, todėl naudos ir kokybės vertinimas yra tik formali privaloma procedūra. Turi būti nustatomas mažiausias pereinamasis balas.
- SPAK aiškumo, balų suteikimo sistemos aiškumo trūkumas. Pasitaikė SPAK, kurie neatitiko vientisumo, aiškumo, papildomumo, išmatuojamumo, orientacijos į projektą metakriterijų. Dažniausi trūkumai: nustatomi kompleksiniai SPAK, sudaryti iš kelių vertinamų aspektų, netiksliai apibrėžiamos sąvokos, nepateikiami aiškūs projektų ypatumų kokybiniai palyginamumo kriterijai.
- Nustatomi dubliuojantys SPAK; tas pats aspektas buvo vertinamas kelis kartus. Dažniausias atvejis – buvo vertinama pareiškėjo patirtis, kuri vertinama BAK 7 dalyje. Taip pat nustatomi SPAK, kurie turėtų būti formuluojami kaip reikalavimai pareiškėjui ir pateikiami PFSA. Tokie SPAK nebuvo orientuoti į aukščiausios pridėtinės vertės projektų atrinkimą.
- Neobjektyvūs SPAK. Pasitaikė neobjektyvių SPAK, nes tam tikrai pareiškėjų grupei, pvz., asociacijoms, buvo teikiamas prioritetas. Reikalavimai pareiškėjui turi būti nustatomi PFSA, o tinkamumas vertinamas naudojant BAK. Užtikrinant lygios konkurencijos principą, skirtingoms pareiškėjų grupėms turėtų būti

TOBULINTINOS SRITYS

rengiami atskiri kvietimai.

- SADM trūko ekspertinio vertinimo SPAK, kurie leistų ekspertiškai atrinkti didesnės pridėtinės vertės projektus.
- Nebuvo nustatomi kaštų ir naudos SPAK, kurie padėtų atrinkti efektyvesnius projektus.
- Kai kurių priemonių SPAK, orientuoti į pareiškėjo statuso ir patirties įvertinimą, buvo skiriamas didžiausias svoris. Tokie SPAK yra dubliuojantys, neužtikrinantys lygios konkurencijos galimybių, neorientuoti į pridėtinės vertės projektų, prisidedančių prie priemonės tikslų įgyvendinimo, atranką.

6. Išvados

I. Išvadų grupė dėl SPAK nustatymo proceso tinkamumo.

1. **SPAK nustatymo proceso netolygumai.** Tyrimo rezultatai atskleidė, kad SPAK nustatymo procesas ir jo planavimas yra tobulintina sritis. Susiklosčiusi skirtinga SPAK nustatymo ir vertinimo praktika tarpinėse institucijose, SPAK nustatymo procesams skiriamas laikas, periodiškumas, fragmentiškas įgyvendinančių institucijų, socialinių partnerių ir potencialių pareiškėjų dalyvavimas bei kiti SPAK nustatymo proceso netolygumai atskleidžia optimizavimo galimybes. SPAK nustatymo ir taikymo praktikos unifikavimas leistų efektyviau skleisti gerą SPAK nustatymo ir vertinimo patirtį, lyginti institucijas ir sudarytų geresnes proceso laikymosi kontrolės prielaidas.
2. **Metodinių rekomendacijų trūkumas.** Nėra rašytinių SPAK formulavimo rekomendacijų, daugiausiai remiamasi praeities patirtimi ir ekspertine darbuotojų nuomone. Egzistuoja rizika, kad darbuotojai išėjus bus prarasta patirtis, formuojasi skirtingos praktikos. Vyrauja skirtinga SPAK nustatymo praktika, skiriasi SPAK detalumas. Unifikuotų rekomendacijų nebuvimas suteikia lankstumo, tačiau proceso netolygumai neužtikrina proceso efektyvumo, nėra perimama pasitvirtinusi kitų institucijų geroji praktika.
3. **Proceso nenuoseklumas.** Ne visais atvejais buvo išlaikomas proceso nuoseklumas. Buvo atvejų, kai SPAK buvo rengiami pirmiau, negu buvo patvirtintas priemonės aprašymas. Galimos priežastys – planavimo trūkumas ir prasta planų kokybė arba sudarytų planų nevykdymas. Ilgai trunka derinimo procesai.
4. **Planavimo tobulinimas.** Tyrimo rezultatai parodė, kad tam tikrais atvejais trūko SPAK nustatymo planavimo arba nustatytų planų laikymosi ir vykdymo disciplinos. Pažymėtina, kad didelė dalis veiksmų jau dabar yra planuojama (pvz., rengiamas priemonių įgyvendinimo planas, patvirtinta Stebėsenos komitetui teikiamų tvirtinti SPAK forma), tačiau nustatyti trūkumai rodo poreikį tobulinti rengiamų dokumentų turinį ir užtikrinti sudarytų planų vykdymo discipliną.
5. **Tvirtinimas Stebėsenos komitete.** Stebėsenos komitetui buvo teikiami apibendrinti SPAK, kurių vėlesnis detalizavimas ne visais atvejais atitiko Stebėsenos komiteto patvirtintą formuluotę. Galimos priežastys – retas komiteto posėdžių vykdymas, SPAK nustatymo planavimo ir (ar) planų laikymosi disciplinos trūkumas. Viena iš tobulintinų sričių galėtų būti SPAK pristatymo bei pateikimo turinio Stebėsenos komitetui tobulinimas, kuris užtikrintų adekvačią informaciją, reikalingą sprendimams priimti. Taip pat viena iš priemonių – komiteto posėdžių planavimas.
6. **Strateginės orientacijos trūkumas.** Paraiškų vertintojai pažymėjo, kad tam tikrais atvejais nustatant SPAK trūko strateginio požiūrio bei vizijos, kokių projektų yra tikimasi, kokiems projektams turi būti teikiamas prioritetas. Dalis pareiškėjų nurodė informacijos apie priemonės kontekstą bei problematiką stygių, kuris lėmė neaktualių SPAK nustatymą. SPAK nustatymas taip pat pasunkėjo dėl nepakankamai aiškiai ir išsamiai strateginiuose planavimo dokumentuose apibrėžtų strateginių nuostatų ir krypčių. Tobulinant SPAK turėtų būti išlaikomas proceso nuoseklumas, užtikrinta darbo grupės narių kompetencija, bendradarbiaujama su įgyvendinančia institucija, socialiniais partneriais. SPAK nustatymo darbo grupė turėtų vadovautis orientacijos į strateginius tikslus principu ir nustatyti SPAK, kurie padėtų atrinkti projektus, kuriuos įgyvendinus bus pasiektas didžiausias poveikis įgyvendinant nustatytus tikslus. Strateginės orientacijos principas reiškia, kad didžiausias dėmesys turi būti skiriamas poveikiui, o ne lėšų įsisavinimo rodiklių pasiekimui, veiklų finansavimui, pareiškėjų skundų išsprendimui ir pan.
7. **Bendradarbiavimas – suinteresuotų šalių įtraukimas.** Rengiant PFSA buvo bendradarbiaujama su įgyvendinančia institucija, socialiniais partneriais, potencialiais pareiškėjais, tačiau bendradarbiavimas nebuvo vykdomas sistemiškai, skyrėsi bendradarbiavimo intensyvumas. Bendradarbiaujant su kitomis šalimis būtų galima pasinaudoti jų praktine patirtimi. Vykdytos pareiškėjų apklausos ir interviu su įgyvendinančiomis institucijomis duomenimis, tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos ir bendradarbiavimas yra tobulintina sritis, kurią rekomenduojama stiprinti.
8. **SPAK komunikavimas – tarpinės institucijos teikiamų konsultacijų ir bendradarbiavimo trūkumas.** Tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos ir bendradarbiavimas rengiant PFSA projektų vertintojų buvo vertinamos kaip tobulintina sritis. Apie pusė apklausoje dalyvavusių paraiškų vertintojų nesutiko, kad tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos ir mokymai derinant PFSA, jo priedus, atliekant paraiškų vertinimą yra pakankami. Siekiant, kad vertintojai tinkamai praktikoje pritaikytų

tarpinės institucijos nustatytus SPAK, itin svarbus yra mokymų ir konsultacijų pakankamumas. Taip pat didelė dalis respondentų (apie 40 proc.) nurodė, kad įgyvendinančios ir tarpinės institucijos bendradarbiavimas rengiant PFSA ir jo priedus nėra pakankamas.

9. **SPAK komunikavimas – konsultavimo trūkumai įgyvendinančiose institucijose.** Nors didžioji dalis vertintojų nurodė buvę iš anksto informuoti, kad jie atliks naudos ir kokybės vertinimą, vis dėlto pasitaikė atveju, kai buvo skiriama per mažai laiko susipažinti su vertinimo dokumentais. Prastai vertintas konsultacijų, mokymų savalaikiškumas. Apie 54 proc. respondentų nurodė prastai arba vidutiniškai vertinantys mokymų organizavimo laiką. Taip pat buvo pažymima, kad išaiškinimai pateikiami per vėlai. Trūko vidinių vertintojų pasitarimų vienodai vertinimo praktikai suformuoti. Pateikti komentarai parodė, kad pasitaikė atveju, kai nebuvo galimybės susipažinti su kitų vertintojų nuomone ir suformuoti vieningos vertinimo pozicijos.
10. **SPAK praktikos sklaidos nepakankamumas.** Remiantis vertintojų apklausos rezultatų duomenimis galima daryti išvadas, kad nepakankamai išnaudojama įgyvendinančios institucijos darbuotojų patirtis, įgyta paraiškų vertinimo etapo metu. Daugeliu atvejų tarpinė institucija būdavo informuojama apie vertinimo etapo metu iškilusias problemas, aptariami pateikti skundai. Tai naudingi tobulinimo šaltiniai, tačiau jie apima pavienius probleminius atvejus. Atlikus vertinimą būtų tikslinga tarpinei institucijai pristatyti susistemintą kvietimo patirties, iškilusių problemų apžvalgą; šiuo metu tokia dalijimosi patirtimi praktika taikoma retai.

II. Išvadų grupė dėl SPAK tinkamumo.

Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonių projektų specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai yra aiškūs, tiksliai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti?

1. **Nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, nebuvo visiškai aiškūs balų skyrimo principai** – tokia išvada daroma apibendrinus tiek paraiškų vertintojų, tiek pareiškėjų apklausos rezultatus. Apie pusę paraiškų vertintojų, dalyvavusių apklausoje, nurodė sutinkantys su teiginiu, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir detalizuoti, todėl buvo sudėtinga įvertinti paraišką. SPAK aiškumą skirtingai vertino įvairios pareiškėjų grupės. Didžioji dalis pareiškėjų, kurių paraiškos buvo atmetos, nesutiko, kad SPAK buvo aiškūs, paprasti ir suprantami, taip pat jei nesutiko, kad buvo aiški balų skyrimo skalė bei vertinimo principai. Vienas pagrindinių pareiškėjų nurodytų SPAK trūkumų – abstrakčiai apibrėžti SPAK ir subjektyvus vertinimas. Tarp labiausiai probleminių įvardijamas SPAK, susijęs su inovacijomis, nes jis buvo nepakankamai apibrėžtas, reikiantis erdvės interpretacijoms.
2. **Atlikus ekspertinį vertinimą nustatyta, kad pasitaikė SPAK, kurie neatitiko vientisumo, išmatuojamumo, aiškumo reikalavimų.**
 - 2.1. **Nevientisi SPAK.** Kai kuriais atvejais buvo nustatomi kompleksiniai, t. y. iš kelių vertinamų komponentų sudaryti SPAK. Tai lėmė interpretacijas ir bendro požiūrio į kriterijaus esmę ir paskirtį nebuvimą, kilo klausimų, kuris komponentas svarbesnis. Siekiant didesnio aiškumo SPAK turėtų sudaryti tik vienas vertinamas komponentas, ne daugiau.
 - 2.2. **Neaiškūs SPAK.** Pasitaikė SPAK, kurie nebuvo vienareikšmiškai apibrėžti, dviprasmiški, nes nebuvo tinkamai apibrėžtos vartojamos sąvokos, kurios galėjo būti skirtingai interpretuojamos. Taip pat buvo SPAK, kurių vertinimo aspektų sąrašas buvo nebaigtinis, su sutrumpinimais „ir pan.“, ir „t. t.“, todėl dėl aibės variacijų kilo neaiškumų: kokie aspektai yra vertinami, kam teikiamas prioritetas. Taip pat pasitaikė SPAK, kurių vertinimo aspektai neatitiko SPAK formuluotės. SPAK formuluotė ir jos paaiškinimas turi vienareikšmiškai pristatyti kriterijaus esmę ir vertinimo aspektus.
 - 2.3. **Neišmatuojami ir nepalyginami SPAK.** Pasitaikė SPAK, kurie nebuvo išmatuojami arba nebuvo nustatyti jų palyginamumo tarp projektų standartai. Pagal šiuos SPAK buvo neaišku, pagal ką lyginami projektai, kaip vertinamas pranašumas. Net jeigu neįmanoma SPAK kiekybiškai išmatuoti, turėtų būti nustatyti aiškūs projektų kokybės palyginimo standartai.

Kiek ŽIPVP, EAVP, SSVP specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai yra nuosekliai susieti su priemonių tikslais ir uždaviniais?

Kiek ŽIPVP, EAVP, SSVP specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai yra nuosekliai susieti su veiksmų programos tikslais ir prioritetų uždaviniais?

Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai leidžia siekti nustatytų stebėsenos rodiklių?

3. **SPAK buvo formalūs, netinkami projekto rezultatui ir poveikiui įvertinti.** Vertintų priemonių SPAK buvo susieti su priemonių bei veiksmų programų tikslais, remiamomis tikslinėmis grupėmis bei veiklomis. Vis dėlto didelė dalis paraiškų vertintojų nurodė, kad SPAK buvo daugiau formalūs ir ne visai atliko pagrindinę funkciją – atrinkti didžiausią pridėtinę vertę kuriančius projektus, kurie geriausiai padeda įgyvendinti tikslus. Buvo nustatomi SPAK, neorientuoti į priemonės tikslą, skirti pareiškėjo patirčiai, statusui įvertinti. Nustatyta atveju, kai tokiems SPAK buvo suteikiamas didelis svoris.
- 3.1. Kaip rodo vertintojų apklausos rezultatai, SPAK nepasiekė tikslo, dažnai nesuveikdavo kaip politikos įgyvendinimo instrumentas. Apie pusę apklausoje dalyvavusių paraiškų vertintojų nurodė, kad SPAK buvo formalūs, netinkami atrinkti projektams, duodantiems didžiausią rezultatą ir poveikį, daugiausiai balų surinkdavo teisingai metodiškai struktūrizuoti projektai, bet ne projektai, pasižymintys didžiausiu poveikiu įgyvendinant priemonės tikslus. Apie trečdalis respondentų nurodė, kad teko susidurti su situacija, kad, atlikus projektų vertinimą pagal nustatytus kriterijus, tapo akivaizdu, kad vertinimo rezultatai netenkino: buvo atrenkami projektai, nepasiekiantys planuotų priemonės tikslų, o liko nefinansuoti tie, kurie duotų didesnę poveikį.
- 3.2. Buvo nustatomi SPAK, kurie nėra orientuoti į didžiausios pridėtinės vertės, geriausiai prie priemonės tikslų prisidedančių projektų atranką. Dažniausias atvejis – SPAK, skirti pareiškėjo patirčiai įvertinti. Taip pat keletu atvejų didžiausias svoris buvo suteiktas SPAK, kurie buvo skirti pareiškėjo statusui, patirčiai, pajėgumui įvertinti (pvz., priemonė VP1-1.1-SADM-01-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ – 21 balas; priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ – 30 balų; priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ – 35 balai).

Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai atsižvelgia į horizontaliuosius tikslus (aplinkosauga, lygios galimybės ir pan.)?

4. **Daugelyje priemonių buvo nustatomi SPAK, orientuoti į Lietuvai vienus svarbiausių prioritetų – skatinantys probleminių regionų vystymą ir informacinės visuomenės plėtrą.** Pažymėtina, kad atitiktis horizontaliesiems prioritetams įvertinama tinkamumo finansuoti vertinimo etapo metu. Projekto atitiktis darnaus vystymosi principo įgyvendinimui vertinama BAK 4 dalyje, o atitiktis lyčių lygybės ir nediskriminavimo principo įgyvendinimui – BAK 5 dalyje, paliekant galimybę šiuos BAK detalizuoti ir papildomai skirti balų naudos ir kokybės vertinimo etapo metu.
5. **Į lyčių lygybę orientuotas SPAK buvo taikomas tik vienoje analizuotoje priemonėje** – „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“. Vis dėlto į šį SPAK pareiškėjai turėjo galimybę atsižvelgti tik formaliai: pagal SPAK apibrėžimą užtenka numatyti veiklą lygčių lygybės tema, pvz., seminarą, ir bus skiriama balų. Įvykusių projektų naudos ir kokybės vertinimo rezultatų duomenimis, visi projektai atitiko šį kriterijų, taigi jis realiai neatitiko atrankos funkcijos. SADM pažymėjo, kad lyčių lygybės SPAK integravimas yra sudėtingas, nes ministerijos priemonės ir taip yra orientuotos į horizontaliojo prioriteto įgyvendinimą.
6. **ŽIPVP priemonės taip pat pasižymėjo tik joms būdingų EQUAL principų taikymu.** Buvo integruojami SPAK, skatinantys bendradarbiavimą, partnerystę, inovacijas. Atlikto ekspertinio vertinimo rezultatai parodė, kad ne visada šie horizontalieji principai buvo tinkamai apibrėžti, pvz., nebuvo tinkamai apibrėžta inovacijų, bendradarbiavimo sąvoka. Taip pat nustatyta, kad ne visais atvejais buvo integruojami priemonėi būdingi EQUAL principai, kurie turėtų būti taikomi įgyvendinant priemonę.

Ar nustatytas tinkamas balansas tarp atrankos kriterijų – t. y. kiek skirtingiems kriterijams suteikiama lyginamojo svorio projektų vertinimo ir atrankos procese?

Ar nustatyti balai paraiškų vertinimo skalėje yra orientuoti (ir kaip tiksliai) į atitinkamos ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonės uždavinių ir remiamų veiklų tikslų siekimą?

7. Nustatyta, kad ne visada didžiausias svoris buvo teikiamas SPAK, orientuotiems į priemonės tikslų įgyvendinimą. Keletu atvejų didelis santykinis svoris buvo suteiktas pareiškėjo patirčiai, statusui įvertinti. Pareiškėjo pajėgumas įgyvendinti projektą vertinamas tinkamumo finansuoti vertinimo etapo

metu, todėl neturi būti vertinamas balais. Be to, pareiškėjo statusas ir patirtis tiesiogiai negali būti siejamas su projekto poveikiu.

8. Taip pat nustatyta, kad SADM ir ŠMM administruojamų priemonių vertinimo sistema turi būti tobulinama, nes šiuo metu nėra nustatomi ekspertiškai vertinamų SPAK. Bent vienas specifinis SPAK, orientuotas į projektų indėlio į VP priemonės tikslų pasiekimą ir uždavinių išsprendimą, turėtų būti vertinamas ekspertiniu vertinimu.

Ar ŽIPVP, EAVP, SSVP specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai yra pakankami?

9. Pagrindinis pastebėtas trūkumas – nebuvo nustatomi SPAK, kurie leistų įvertinti projekto sąnaudų ir rezultato efektyvumą. ES finansinė parama yra ribota ir ji turi būti skiriama projektams, kurie to paties rezultato siekia mažesnėmis sąnaudomis. Kaštų ir naudos SPAK yra svarbus visų VP priemonėms, todėl turėtų būti įtrauktas į visų priemonių SPAK rinkinius.
10. Ne visada buvo integruojami bent du horizontalieji prioritetai.

Ar nėra perteklinių ŽIPVP, EAVP, SSVP specialiujų prioritetinių atrankos kriterijų?

11. Vienas pagrindinių nustatytų perteklinių SPAK, kuris dubliuoja BAK ir sudaro perteklines vertinimo užduotis, buvo pareiškėjo pajėgumų įgyvendinti projektą bei pareiškėjo statuso vertinimas. Pareiškėjų tinkamumas įvertinamas tinkamumo finansuoti vertinimo metu.
12. Pasitaikė atveju, kai balai buvo suteikiami už pareiškėjo statusą (pvz., asociacija). Pagrindiniai projektų, tinkamų pareiškėjams, veikloms, reikalavimai turėtų būti nustatomi projektų finansavimo sąlygų aprašų skyriuose. Imperatyvios projektų finansavimo sąlygos (tinkami pareiškėjai, tinkamos veiklos ir pan.) nenaudotinos nustatant SPAK. Be to, tokie SPAK sudarė nelygias konkuravimo sąlygas, nes prioritetas buvo teikiamas tik tam tikros grupės pareiškėjų, pvz., asociacijų, projektams. Projektų atrankos procesų skaidrumui ir konkurencijos tarp pareiškėjų lygiateisiškumui užtikrinti konkursai atskirai turėtų būti organizuojami skirtingoms pareiškėjų grupėms.

Ar specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai yra skaidrūs ir nediskriminuoja tam tikrų pareiškėjų ar jų grupių? Ar jie yra nešališki ir objektyvūs?

13. Nustatyta, kad tam tikrais atvejais SPAK buvo neobjektyvūs visų pareiškėjų atžvilgiu ir diskriminavo tam tikras grupes, pvz., projekto vykdytojo statusas (projektą vykdo asociacija, vienijanti konkretaus sektoriaus įmones), pareiškėjo tipas. Šie SPAK turi diskriminacinių požymių, proteguojančių tik tam tikrą pareiškėjų grupę. SPAK, orientuoti į pareiškėją, o ne į projekto kuriamą pridėtinę vertę, neatlieka pagrindinės SPAK funkcijos. Pažymėtina, kad naudos ir kokybės vertinimo etapo metu turi konkuruoti projektai, o pareiškėjo statuso bei veiklų reikalavimai turi būti nurodomi PFSA. Siekiant užtikrinti lygias konkuravimo sąlygas, pareiškėjų grupėms, pvz., asociacijoms, reikia organizuoti atskirus konkursus.

Kokie ŽIPVP, EAVP, SSVP priemonių projektų specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai / jų rinkiniai galėtų būti laikomi gerosios praktikos pavyzdžiais?

14. Įvertintieji SPAK rinkiniai pagal vertinamų aspektų skaičių buvo netolygūs, fragmentuoti. Pastebėta, kad dalyje SPAK rinkinių visiškai nebuvo kriterijų, leidžiančių įvertinti projekto esmę, kituose buvo vertinamos projekto veiklos, bet nevertinama veiklų paskirtis ir pan. SPAK rinkiniai skyrėsi ir pagal nustatytųjų SPAK skaičių viename rinkinyje, todėl kai kuriems SPAK suteikti svoriai lyginant rinkinius buvo nevienodi. SADM administruojamų priemonių SPAK rinkiniuose trūko ekspertinio vertinimo SPAK, leidžiančių ekspertiškai atrinkti aukštesnės pridėtinės vertės projektus. Taigi, atlikus SPAK ekspertinį vertinimą, nustatyta, kad nė vienas įvertintas SPAK rinkinys negali būti pateiktas kaip gerosios praktikos pavyzdys, nes visi rinkiniai turėjo trūkumų. Tačiau pateikiama keletas pavienių gerosios praktikos SPAK pavyzdžių.

Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“. „Iniciatyvos, skirtos paskatinti neturinčių kvalifikacijos ir žemos kvalifikacijos bei vyresnio amžiaus (45+) darbuotojų mokymąsi.“

„Vyresnio amžiaus (45+) darbuotojai, dalyvaujantys mokymuose. Vyresnio amžiaus (45+) darbuotojų mokymuose dalis (procentas nuo visų mokymuose dalyvaujančių asmenų.)“

Neturintys kvalifikacijos ir žemos kvalifikacijos darbuotojai, dalyvaujantys mokymuose.“

Priemonė „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“. „Šio aprašo <...> nustatyta veikla skirta asmenims, kurie priklauso vienai iš šių grupių: vieniša moteris ar vyras, auginantis veikus (vieną ar daugiau); vieniši asmenys, slaugantys neįgalų ar senyvo amžiaus šeimos narį ar artimą giminaitį (tėvą, senelį, brolių ar seserį)“.

Priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“. „Iniciatyvos, skirtos paskatinti žemesnės kvalifikacijos ir (arba) vyresnio amžiaus (45+) darbuotojų mokymąsi.

„Vyresnio amžiaus (45+) darbuotojai, dalyvaujantys mokymuose; Žemesnės kvalifikacijos darbuotojai, dalyvaujantys mokymuose“.

Priemonė „Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas“. „Iniciatyvos, skirtos paskatinti gyventojų virš 45 metų ir (ar) kaimo vietovių gyventojų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) gebėjimų ugdymą. Projekto iniciatyvos, skirtos paskatinti gyventojų virš 45 metų ir (ar) kaimo vietovių gyventojų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) gebėjimų ugdymą – tai <...> nurodytų mokymų vykdymas projekte, kai: ne mažiau kaip 30 proc. projekto dalyvių sudaro vienos iš tikslinių grupių (virš 45 metų arba kaimo vietovių gyventojų) atstovai; projekte numatyta kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojų mokymus vykdyti viešųjų interneto prieigos taškų (toliau – VIPT) patalpose“.

Minėti SPAK atitinka visus SPAK metakriterijus: aiškumą, vientisumą, papildomumą, išmatuojamumą ir orientaciją į projektą. SPAK nukreipti į priemonės tikslą, tikslines grupes (orientuoti į projektą). Tai yra BAK papildantys kriterijai, kurie skirti įvertinti, koku laipsniu projektai prisideda prie priemonės tikslų įgyvendinimo.

Kaip galima būtų patobulinti / patikslinti ŽIPVP, EAVP, SSVP specialiuosius prioritetinius atrankos kriterijus?

15. Pagrindiniai pasiūlymai dėl SPAK tobulinimo pateikti SPAK nustatymo ir jų tinkamumo / pakankamumo vertinimo metodikoje, kurioje nurodomi SPAK kokybiškumo ir pakankamumo parametrai. Šių parametru naudojimas padėtų užtikrinti efektyvų veiksmų programų įgyvendinimą. Metodikoje nustatyti trejopi objekto prasme SPAK kokybiškumo ir pakankamumo reikalavimai:

- 1) SPAK nustatymo procesas – proceso organizavimas, eiga ir ypatumai tiesiogiai veikia galutinį rezultatą – SPAK rinkinį.
- 2) Individualus SPAK – SPAK vienetui keliami reikalavimai: kiekvienas SPAK turėtų atitikti visus – vientisumo, aiškumo, papildomumo, išmatuojamumo, orientacijos į projektą – metakriterijus.
- 3) SPAK rinkinys – SPAK sistemos, visumai taikomi reikalavimai:
 - o Universalieji SPAK – nustatyti siekiant paskatinti horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimą Lietuvoje ir formuoti projektų efektyvumo vertinimo praktiką.
 - o Specifiniai SPAK – nustatyti siekiant užtikrinti, kad finansavimas bus skiriamas projektams, labiausiai orientuotiems į konkrečios veiksmų programos prioritetus ir maksimaliai atitinkantiems priemonės paskirtį.

Konkretūs SPAK tobulinimo pasiūlymai pateikiami šios ataskaitos 7–9 prieduose, taip pat SPAK nustatymo ir jų tinkamumo / pakankamumo vertinimo metodikoje, kurioje pateikiami iliustruoti geros praktikos ir tobulintini SPAK pavyzdžiai.

Ar projektų atrankos sistema yra aiški pareiškėjams? Kaip būtų galima supaprastinti projektų atrankos sistemą?

16. Atliktos pareiškėjų apklausos rezultatai rodo, kad projektų atrankos sistema pareiškėjams atrodo sudėtinga. Tarp sudėtingiausių ir mažiausiai aiškių – naudos ir kokybės vertinimo etapas. Pareiškėjai pažymėjo (39 proc.), kad paraiškų vertinimo sistemos patys nesuprato, todėl kreipėsi išaiškinimo į konsultantus.
17. Atrankos sistemos sudėtingumą iliustruoja ir paraiškų vertintojų pareikšta nuomonė, kad SPAK nebuvo aiškiai apibrėžti ir tinkamai detalizuoti, todėl buvo sudėtinga įvertinti paraišką. Siekiant supaprastinti projektų atrankos sistemą, turėtų būti tobulinami ir SPAK, ir SPAK nustatymo procesas. SPAK turėtų būti formuluojami taip, kad jie būtų aiškūs tiek pareiškėjams, tiek paraiškų vertintojams. Taip pat turi būti vengiama BAK dubliuojančių SPAK, dėl kurių naudos ir kokybės etapuose sprendžiamos tos pačios perteklinės vertinimo užduotys.

Ar specialiųjų atrankos kriterijų sistemoje yra numatyti pakankami sinergijos ryšiai veiksmų programų viduje ir tarp veiksmų programų?

18. Tokio pobūdžio SPAK nėra aktualūs visoms priemonės – daugiausia juos galima pritaikyti ŽIPVP ir SSVP priemonėms. Pavyzdžiui, sukurtą infrastruktūrą nesinaudojama trūkstant informacijos apie infrastruktūrą sklaidos ir (arba) kompetencijos naudotis sukurtą infrastruktūrą. Vis dėlto, siekiant sinerginio efekto, rekomenduojama naudoti kitas priemones, pvz., tobulinti priemonių planavimą.

Sinergijos efektas galėtų būti pasiekiamas priemonės planavimo etapo metu, nustatant priemonės sąryšius su kitomis 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinimo priemonėmis ir kitais finansavimo instrumentais.

Kokia yra geriausia ŽIPVP specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų nustatymo praktika ES?

19. Buvo išanalizuota Estijos ir Olandijos praktika. Estijos ir Olandijos SPAK skiriasi detalumu, kriterijų skaičiumi, vertinimo balų sistema, tačiau tyrime nustatėme ir bendrų principų, kuriuos pateikiame kaip gerą praktiką. Pagrindiniai bendri SPAK bruožai – naudojamas ekspertinis vertinimas, SPAK yra orientuoti ne į pareiškėją, o į projekto konkrečias aktyvias veiklas bei siekiamus įgyvendinti rezultatus. Estijoje nustatomas ekonominio efektyvumo SPAK, skirtas projekto sąnaudų ir naudos santykiui įvertinti. Pritaikant Estijos ir Olandijos praktiką Lietuvoje, siūloma SPAK orientuoti į projektą, atsisakyti pareiškėjo patirties vertinimo, tam tikru mastu taikyti ekspertinį vertinimą, taip pat įvesti sąnaudų ir naudos SPAK.

7. Rekomendacijos

Nr.	Problema arba rizika	Rekomendacijos ir siūlomos priemonės rekomencijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
Rekomendacijų grupė SPAK nustatymo procesui tobulinti.²¹				
1.	<p>Tyrimo rezultatai atskleidė, kad SPAK nustatymo procesas ir jo planavimas yra tobulintina sritis. SPAK nustatymo proceso tinkamumas tiesiogiai veikia rezultatą – SPAK, todėl rekomenduojama sistemiskai planuoti SPAK nustatymą ir tvirtinimą.</p> <p>Taip pat pažymėtina, kad didelė dalis veiksmų jau dabar yra planuojami (pvz., rengiamas priemonių įgyvendinimo planas), tačiau nustatyti trūkumai rodo poreikį tobulinti rengiamų dokumentų turinį ir užtikrinti sudarytų planų vykdymo discipliną. Identifikuotos dvi šios problemos priežasčių dimensijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veiksmų planavimas ir planų kokybė • Nustatytų planų vykdymas (procesinė disciplina) 	<p>Rekomenduojama peržiūrėti ir tobulinti SPAK nustatymo ir tvirtinimo Stebėsenos komitete proceso valdymą.</p> <p>Galimos planavimo proceso tobulinimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebėsenos komiteto posėdžių planavimo tobulinimas; • SPAK rengimo ir tvirtinimo Stebėsenos komitete planų rengimo ir vykdymo tobulinimas; • SPAK rengimo ir tvirtinimo plano integravimas į veiksmų programų priemonių įgyvendinimo planą; • SPAK planavimo ir rengimo procedūrų aprašymai, pvz., tarpinių institucijų procedūrų vadovuose. 	Vadovaujanti institucija	Nuo 2010 m. IV ketvirčio
2.	<p>Vertinimo etapo metu nustatyta, kad pasitaikė atveju, kai SPAK detalizavimas neatitiko Stebėsenos komiteto patvirtintos SPAK formuluotės. Nedetalizuotų, apibendrintų SPAK teikimas Stebėsenos komitetui padidina riziką, kad patvirtinti SPAK bus įvairiai interpretuojami ir ne visai atspindės Stebėsenos komiteto sprendimą.</p> <p>Kita susijusi identifikuota problema – SPAK orientavimo į konkrečius strateginius tikslus trūkumas. Pasitaikė atveju, kai dar nepatvirtinus priemonės buvo teikiami tvirtinti SPAK, nesudarant galimybių Stebėsenos komitetui įvertinti, kiek teikiami SPAK padės įgyvendinti apibrėžtus tikslus.</p> <p>Siūloma atsižvelgiant į šiuos nustatytus trūkumus tobulinti Stebėsenos komitetui teikiamų tvirtinti SPAK pristatymą.</p>	<p>Kad Stebėsenos komitetas turėtų reikalingą informaciją, leisiančią priimti adekvačius sprendimus, rekomenduojama tobulinti SPAK pateikimo tvirtinti Stebėsenos komitetui formą / turinį.</p> <p>Galimos tobulinimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • SPAK pristatymų Stebėsenos komitetui turinio tobulinimas – geriau parengtų SPAK pristatymas ir pagrindimas; • Pasiūlymo dėl specialiųjų projektų atrankos kriterijų nustatymo ir keitimo formos, teikiamos Stebėsenos komitetui, tobulinimas. 	Vadovaujanti institucija Tarpinės institucijos	Nuo 2010 m. IV ketvirčio

²¹ Proceso tobulinimo rekomendacijos taip pat pateikiamos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų nustatymo ir jų pakankamumo / tinkamumo vertinimo metodikoje.

Nr.	Problema arba rizika	Rekomendacijos ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
3.	<p>Tyrimo metu buvo nustatyta susiklosčiusi skirtinga SPAK nustatymo ir vertinimo praktika tarpinėse institucijose, SPAK nustatymo procesams skiriamas laikas ir periodiškumas, socialinių partnerių bei potencialių pareiškėjų dalyvavimas bei kiti SPAK nustatymo proceso netolygumai.</p> <p>Praktikos suvienodinimas leistų efektyviau skleisti gerą SPAK nustatymo ir vertinimo patirtį, lyginti institucijas, sudarytų geresnes proceso laikymosi kontrolės prielaidas.</p>	<p>Taikyti reikalavimus SPAK nustatymo procesui apibrėžtus ES struktūrinės paramos specialiųjų prioritetinių atrankos kriterijų nustatymo ir jų pakankamumo / tinkamumo vertinimo metodikoje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiavimo ir orientacijos į strateginius tikslus principų taikymas; • Nuoseklus SPAK nustatymo proceso etapų įgyvendinimas – 1) informacijos ir duomenų rinkimas; 2) aptarimas darbo grupėje, konsultavimasis su išoriniais ekspertais; 3) SPAK projekto parengimas, sisteminis įsivertinimas; 4) SPAK projekto vidinis ir išorinis derinimas; 5) SPAK projekto koregavimas, tikslinimas; 6) SPAK teikimas Stebėsenos komitetui. <p>Galimos priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Integruoti apibrėžtus SPAK nustatymo proceso principus ir reikalavimus atitinkamų institucijų procedūrų vadovuose ir užtikrinti šių reikalavimų įgyvendinimą; • Užtikrinti sisteminių SPAK nustatymo proceso reikalavimų vykdymo tikrinimą (Vadovaujanti institucija). 	Vadovaujanti institucija Tarpinės institucijos	Nuo 2010 m. IV ketvirčio
4.	<p>Atliktos paraiškų vertintojų apklausos duomenimis, tarpinės institucijos teikiamos konsultacijos buvo identifikuotos kaip tobulintina sritis. Siekiant užtikrinti, kad įgyvendinančios institucijos vertintojai tinkamai suprastų ir taikytų tarpinės institucijos nustatytuosius SPAK, reikia užtikrinti tinkamą ir savalaikį SPAK komunikavimą vertintojams.</p> <p>Nustatytos šios problemos priežasčių dimensijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokymų sistemiskumas ir organizavimas laiku – planavimo ir nuolatinio / nuoseklaus mokymų vykdymo stoka; • Mokymų turinys – mokymai dabar yra rengiami, tačiau tarpinės institucijos traktavimo turinio perdavimas paraiškų vertintojams yra tobulintina sritis. Tai lemia poreikį tobulinti mokymų turinį, analizuoti jau surengtų mokymų pasiektus rezultatus ir juos tobulinti; 	<p>Siekiant tinkamos, tarpinės institucijos nustatytos SPAK interpretacijos rekomenduojama sistemiškai tobulinti SPAK komunikavimą įgyvendinančioms institucijoms.</p> <p>Galimos komunikavimo tobulinimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planuoti ir organizuoti tarpinės institucijos parengtus mokymus (teikti konsultacijas) vertintojams prieš prasidedant naudos ir kokybės vertinimo etapui; • Sudaryti mokymų planą, parengti mokymus vertintojams pagal visus numatomus kvietimus; • Siekiant suformuoti vieningą vertinimo poziciją, prieš kiekvieną vertinimą ir vertinimo etapo metu rekomenduojame organizuoti vidinius vertintojų pasitarimus; • Po mokymų ir paraiškų vertinimo etapo atlikti rezultatų 	Vadovaujanti institucija Tarpinės institucijos	Nuo 2010 m. IV ketvirčio

Nr.	Problema arba rizika	Rekomendacijos ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
	<ul style="list-style-type: none"> Unifikuoto SPAK traktavimo trūkumas – informacijos perdavimas iš tarpinės institucijos įgyvendinančiai institucijai ir sklaida tarp įgyvendinančios institucijos paraiškų vertintojų. 	peržiūrą ir analizuoti, kiek surengti mokymai (komunikavimas) buvo rezultatyvūs, t. y. leido pasiekti norimą SPAK interpretavimą.		
5.	<p>Tyrimo rezultatai parodė, kad ne visais atvejais vertintojams pakanka laiko susipažinti su vertinimo dokumentais. Taip pat identifiкуotas poreikis geriau planuoti ir paskirstyti paraiškų vertintojų darbo krūvį.</p> <p>Matomos problemos priežastys:</p> <ul style="list-style-type: none"> Planavimo stoka – planavimo kokybė; Sudarytų planų laikymasis – planų įgyvendinimo disciplina. 	<p>Rekomenduojama sistemiskai planuoti vertinimus ir žmogiškųjų išteklių, reikalingų vertinimui, poreikį įgyvendinančių institucijų lygmeniu.</p> <p>Galimos tobulinimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> Įpareigoti įgyvendinančias institucijas sudaryti vertinimų planą pagal visus numatomus kvietimus, numatyti reikalingų išteklių poreikį. 	Vadovaujanti institucija įgyvendinančios institucijos	Nuo 2010 m. IV ketvirčio
6.	<p>Vertinimo rezultatai parodė, kad tobulinant SPAK nepakankamai išnaudojama vertintojų patirtis ir žinios, įgytos vertinimo etapo metu. Vertinimo praktikos sklaida buvo vykdoma, tačiau fragmentiškai – įgyvendinančios institucijos informuodavo tarpines institucijas apie vertinimo etapo metu iškilusias problemas, dalyvaudavo svarstant gautus skundus. Tik keletu atvejų tarpinei institucijai buvo pristatoma susisteminta projektų vertinimo rezultatų praktikos informacija, kuri galėtų būti naudinga tobulinant SPAK.</p>	<p>Rekomenduojama organizuoti visų šiais metais įvykusių paraiškų vertinimų aptarimą (jeigu dar nebuvo surengtas). Apibrėžti išvadas ir pasidalyti informacija tarp tarpinių ir įgyvendinančių institucijų (geri aspektai, kilusios problemos, taisytinai dalykai, rekomendacijos). Susiję su 3-ia rekomendacija.</p>	Vadovaujanti institucija Tarpinės institucijos įgyvendinančios institucijos	Nuo 2010 m. IV ketvirčio
Rekomendacijų grupė SPAK kokybei gerinti. ²²				
7.	<p>Atlikto vertinimo metu nustatyti šie pagrindiniai SPAK trūkumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Formalūs, netinkami projekto poveikiui įvertinti SPAK; Neaiškiai apibrėžti SPAK, neaiški vertinimo sistema; Daug dėmesio skiriama pareiškėjo patirčiai įvertinti. Tokie SPAK neatlieka pagrindinės funkcijos – atrinkti didžiausios pridėtinės vertės projektus, nes pareiškėjo patirtis užtikrina projekto kokybės. Be to, tokie SPAK dubliuoja 	<p>Rekomenduojama sistemiskai taikyti šio projekto metu parengtą 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų nustatymo ir jų pakankamumo / tinkamumo vertinimo metodiką, kurios tikslas – nustatyti SPAK kokybiškumo ir pakankamumo parametrus, kurių naudojimas padėtų užtikrinti efektyvų veiksnių programų įgyvendinimą.</p>	Vadovaujanti institucija Tarpinės institucijos įgyvendinančios institucijos Stebėsenos	Nuo 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų nustatymo ir jų

²² SPAK kokybei gerinimo rekomendacijos taip pat pateikiamos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų nustatymo ir jų pakankamumo / tinkamumo vertinimo metodikoje.

Nr.	Problema arba rizika	Rekomendacijos ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
	<p>BAK. Pareiškėjo pajėgumai įgyvendinti projektą vertinami tinkamumo finansuoti etapo metu (BAK), todėl SPAK yra pertekliniai ir vertintojams sudaro papildomų užduočių;</p> <ul style="list-style-type: none"> • SPAK, skirtų kaštų ir naudos santykiui įvertinti, trūkumas; • Balanso tarp techninio ir ekspertinio vertinimo poreikis. SADM trūksta ekspertinio vertinimo SPAK, kurie padėtų ekspertiskai atrinkti didžiausios pridėtinės vertės SPAK. Kyla rizika, kad detalai nustatant SPAK atsiras kliūčių pateikti inovacinius projektus; • Esant nedidelei konkurencijai, SPAK neatlieka savo funkcijos – atrinkti didžiausios pridėtinės vertės projektus. Buvo finansuojami po keletą balų surinkę projektai. ES paramos lėšos yra ribotos ir turi būti naudojamos tikslingai, įvedant pereinamąjį balą. 	<p>Metodikoje nustatyti trejopi objekto prasme SPAK kokybiškumo ir pakankamumo reikalavimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • SPAK nustatymo procesas – proceso organizavimas, eiga ir ypatumai tiesiogiai įtakoja rezultatą – SPAK rinkinį (1–6 rekomendacijos) • Individualus SPAK – SPAK vienetai keliami reikalavimai. Kiekvienas SPAK turėtų atitikti visus metakriterijus: <ul style="list-style-type: none"> - <i>vientisumas</i>; - <i>aiškumas</i>; - <i>papildomumas</i>; - <i>išmatuojamumas</i>; - <i>orientacija į projektą</i>. • SPAK rinkinys – SPAK sistemai, visumai keliami reikalavimai . <ul style="list-style-type: none"> - <i>Universalieji SPAK</i> – siekiant paskatinti horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimą Lietuvoje ir formuoti projektų efektyvumo vertinimo praktiką, nustatyti šie <i>universalieji SPAK</i>: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Kaštų ir naudos SPAK; 1.2. Horizontaliųjų prioritetų SPAK. - <i>Specifiniai SPAK</i> – siekiant užtikrinti, kad finansavimas bus skiriamas projektams, labiausiai orientuotiems į konkrečios veiksmų programos prioritetus ir maksimaliai atitinkantiems priemonės paskirtį, nustatyti šie <i>specifiniai SPAK</i>: <ul style="list-style-type: none"> ○ VP programų / prioritetinių krypčių SPAK ○ Priemonės SPAK. • Metodikoje pateikiamos unifikotos SPAK rinkinio struktūros, vertinimo sistemos rekomendacijos, pasiūlytas mažiausias pereinamasis balas. 	komitetas	pakankamumo / tinkamumo vertinimo metodikos taikymo pradžios

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

2008 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1047 Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo;

2007 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1449 Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programų priedų patvirtinimo (pakeistas 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 428);

2008 m. liepos 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 789 Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo;

2008 m. liepos 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 788 Dėl Ekonomikos augimo veiksmų programos priedo patvirtinimo (pakeistas 2009 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. 221, 2009 m. balandžio 1 d. nutarimu Nr. 232, 2009 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 651 ir 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1553);

2008 m. liepos 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 787 Dėl Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priedo patvirtinimo (pakeistas 2009 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. 220, 2009 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. 530 ir 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimu Nr. 969);

2007 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1139 Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas (pakeistas 2009 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. 529);

2008 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1225 „Dėl veiksmų programų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“;

2007 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1433 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ (pakeistas 2009 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 101 ir pakeistas 2009 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1385);

2008 m. vasario 20 d. LR Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-066 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių įgyvendinimo“;

2008 m. kovo 31 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-96 „Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto "Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis" VP1-1.1- SADM-01 priemonės "Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2009 gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-343;

„Dėl 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto „kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ VP1-1.1-SADM-04-K priemonės „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2008 rugsėjo 30 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-328 „Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto "Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis" VP1-1.1- SADM-06-K priemonės "Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2009 lapkričio 19 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-648 „Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto "Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis" VP1-1.1-SADM-07-K priemonės "Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2009 balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-289;

„Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto "Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis" VP1-1.3- SADM-02-K priemonės socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo (2009-05-28 redakcija)“;

2009 gegužės 7 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ĮSAK-951 "Dėl 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto "Mokymasis visą gyvenimą" VP1-2.1-ŠMM-04-K priemonės "Studijų sistemos efektyvumo didinimas" projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 patvirtinimo“;

2009 rugsėjo 14 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ĮSAK-1830 "Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 15 d. įsakymo Nr. ISAK-1525 „Dėl 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ priemonės VP1-2.2-ŠMM-07-K „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 patvirtinimo“ pakeitimo“;

2009 liepos 21 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ĮSAK-1600 „Dėl 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto "Tyrėjų gebėjimų stiprinimas" VP1-3.1-ŠMM-05-K priemonės "MTTP tematinų tinklų ir asociacijų veiklos stiprinimas" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2009 liepos 03 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ĮSAK-1425 „Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VP1-3.2-ŠMM-01-K priemonės „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2009 liepos 24 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas nr. 4-396 "Dėl VP2-1.3-ŪM-03-K priemonės "Intelektas LT+" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo" (pakeistas 2010 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. 4-35);

2009 kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas nr. 4-102 „Dėl VP2-2.1-ŪM-01-K priemonės "Lyderis LT" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo" (pakeistas 2009 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. 4-261);

2009 balandžio 1 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas nr. 4-139 "Dėl VP2-2.1-ŪM-04-K priemonės "Naujos galimybės" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo" (pakeistas 2009 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 4-215, 2009 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. 4-260, 2009 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. 4-338 ir 2009 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. 4-492);

2008 lapkričio 26 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas Nr. 4-581 „Dėl VP2-4.2-ŪM-01-K priemonės "Elektros skirstymo sistemos modernizavimas ir plėtra", VP2-4.2-ŪM-02-K priemonės "Šilumos tiekimo sistemos modernizavimas ir plėtra" projektų finansavimo sąlygų aprašų patvirtinimo" (pakeistas 2009 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. 4-71);

2009 balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas Nr.4-195 „Dėl VP3-1.3-ŪM-06-K priemonės "Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas" projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2008 rugsėjo 29 d. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas Nr. 4-442 „Dėl VP3-3.4-ŪM-01-K priemonės "Energinės gamybos efektyvumo didinimas", VP3-3.4-ŪM-02-K priemonės "Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai" projektų finansavimo sąlygų aprašų patvirtinimo“.

Tyrimai, studijos

Transparency International „Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektų atrankos proceso Lietuvoje skaidrumo analizė“, 2005 m. gruodis;

VŠĮ „ESTEP“ tyrimas „Lietuvos Bendrojo programavimo sistemos įgyvendinimo vertinimas“, 2005 m. sausis;

Transparency International užsakymu TNS Gallup (Transparency International užsakymu) „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai paskirstymo skaidrumas“, 2006 m. spalio.

Kiti informacijos šaltiniai

European Commission. The European Social Fund in Estonia, 2007-2013. <http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/ee_en.htm>.

European Commission. The European Social Fund in Netherlands, 2007-2013.

<http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/nl_en.htm>

SADM gauti skundai dėl 2007-2013 m. kvietimų NK vertinimo rezultatų, žiūrėta 2010 m. gegužės 4 d.